

Monica Stendahl Rokne

ISCENESATT DEBATT

Kan iscenesettelser påvirke byutvikling?

Masteroppgave i DRA 3090

Veileder: Hilde Kvam

Desember 2020

Monica Stendahl Rokne

ISCENESATT DEBATT

Kan iscenesettelser påvirke byutvikling?

Masteroppgave i DRA 3090

Veileder: Hilde Kvam

Desember 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Det humanistiske fakultet

Institutt for kunst- og medievitenskap

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

TAKK

Til dere som har hatt helteroller:

Gro, Nadja og Eileen - for inspirerende samarbeid og glødende samtaler.

Anne Marit og Gilles - for at jeg fikk være med på laget.

Berit - for intervju, lesehjelp og Nyhavnajobbing.

Silje - for trofaste og motiverende heiarop.

Mamma og Pappa - for det hele.

Morten - for at du alltid har trua.

Tine, Ane og Marianne - for venninnestøtte.

Nina og Hilde - for korrektur og språkvask i innspurten.

Arnfinn, Lars og Jens - for utholdenhet og varme på hjemmefronten.

Og sist og mest - takk til Hilde Kvam,

Som var der for 21 år siden, og har vært her nå.

For tid, klokskap, motiverende ord og varme dytt i ryggen.

Jeg kunne ikke hatt en bedre veileder!

ISCENESATT

DEBATT

Masteroppgave

DRA 3090, 2020

Monica Stendahl Rokne

Kan iscenesettelser påvirke byutvikling?

Innhold

Innhold	3
1. Bakgrunn	5
1.1 Struktur	7
1.2 Kilder og eget ståsted	8
1.3 Avgrensninger	9
2. Hendelser på Nyhavna	12
2.1 Nyhavna	13
2.2 Hendelser på Nyhavna utvikles	15
2.2.1 Cirka Teater	16
2.2.2 Making is Thinking	18
2.2.3 En blå tråd	20
2.2.4 Voksende engasjement	20
2.3 Scenefabrikken iscenesatt	22
2.3.1 Kunstnerisk og produserende team	23
2.3.2 Fyringsbunkeren iscenesatt	23
2.3.3 Fargene på Nyhavna	24
2.4 Hendelsene i bydelen	25
3. Etter Hendelser på Nyhavna 2016	27
3.1 Hendelser på Nyhavna de siste årene	27
3.2 Offentlige vedtak, retningsgivere og prosjekter	28
4. Teoretiske perspektiver	32
4.1 Verdikjede	33
4.1.1 Scenekunstens verdikjede	34
4.1.2 Verdikjedens funksjon	35
4.2 Iscenesettelse	35
4.3 Stedsspesifikk scenekunst	37
4.3.1 Aksjon og sted	37
4.3.2 Immersiv scenekunst	38
4.4 Tverrfaglighet; scenekunst og arkitektur	40
4.5 Sosiologisk perspektiv	42
4.5.1 Affektiv urbanisme	42
4.5.2 Stedsidentitet	43
4.6 Gentrifisering og urban krise	44
4.7 Offentlig planverk og strategiske dokumenter	45
4.7.1 Nasjonalt nivå, kulturmeldingen og kulturutredningen	46
4.7.2 Lokalt nivå, Kommunedelplan for kunst og kultur 2019 - 2030	47

4.7.3 Stedsspesifikt nivå, kvalitetsprogrammet for Nyhavna	47
5. Intervjuer	50
5.1 Intervjustruktur, habilitet og metode	51
5.2 Intervjuobjektene og relasjon til Nyhavna	51
6. Verdikjedeanalyse	58
6.1 Leddene	58
6.1.1 Skapende virksomhet	60
6.1.2 Produserende virksomhet	62
6.1.3 Formidling	63
6.1.5 Arkivering og bevaring	65
6.1.6 Utdanning og utvikling	66
6.2 Oppsummering verdikjedeanalyse	68
7. Drøftinger	71
7.1 Iscenesettelser i byen	72
7.1.1 Hendelser som stedsspesifikk og immersiv scenekunst	73
7.1.2 Iscenesettelsenes påvirkningskraft	75
7.1.3 Stedlige effekter	77
7.2 Tverrfaglighet	78
7.3 Utvikling av stedsidentitet	80
7.3.1 Affektiv urbanisme	80
7.3.2 Stedsidentitet	81
7.3.3 Gentrifisering	82
7.4 Nordøstpassasjen og Skur 53, en tankelek	84
Nordøstpassasjen	84
Skur 53	84
7.5 Kompleksitet og helhetlig forståelse	86
7.6 Hendelser som metode	88
8. Oppsummering	91
Referanseliste	93

Hendelser på Nyhavna 2016, foto: Wil Lee-Wright

1. Bakgrunn

Jeg har lenge vært fascinert av forholdet mellom sted og scenekunstfaglige uttrykk. Av samspillet som oppstår før, under og etter en scenekunstopplevelse og av hvordan både publikum og utøvere påvirkes av det rommet som omgir deres opplevelser. De siste årene har jeg også blitt stadig mer nysgjerrig på hvordan samspillet mellom næringsaktører, innbyggere og kunstfaglig virksomhet i bydeler påvirker stedets utvikling.

Fra 2011 til april 2020 var jeg daglig leder i scenekunstkompaniet Cirka Teater. Et prosjekt som strakk seg gjennom hele denne perioden, var arbeidet med å etablere en scenekunstarena for barn på Nyhavna i Trondheim. Arbeidet førte til tverrfaglige samarbeid med kulturaktører, arkitekter og byplanleggere i prosjektet *Hendelser på Nyhavna*. Målet var å åpne for en ny og levende drøfting av byutviklingen gjennom å iscenesette Nyhavna og invitere Trondheims innbyggere til å oppdage området på nytt. Vi ville stille oss selv, hverandre og befolkningen spørsmål knyttet til hvilke verdier som bør ligge til grunn for den videre utviklingen. Det første arrangementet på Nyhavna i 2016 fikk stor oppmerksomhet. I etterkant har det vært arrangert nye Hendelser på Nyhavna, og i den videre utviklingen er det stort fokus på å aktivisere bydelen underveis i transformasjonsprosessen. Samtidig har erfaringer, blant annet fra den pågående byutviklingsdebatten og arrangementene i bydelen, tydeliggjort at det kan oppstå utfordringer knyttet til gjensidig prosessforståelse i tverrfaglige samarbeid.

Disse erfaringene har skapt nysgjerrighet på samspillet mellom kulturvirksomhet og øvrige aktører i byutviklingsprosesser. Samtidig opplever jeg at forståelse for prosessene i kunst og kulturfeltet er avgjørende for å sette feltets virksomheter og ambisjoner i en større kontekst. Dette har ført til at jeg i denne masteravhandlingen ønsker å ta utgangspunkt i to spørsmål som blir denne oppgavens hovedproblemstillinger:

- **Kan iscenesettelser påvirke byutvikling?**
- **Hvordan kan det skapes prosessforståelse og helhetlige perspektiv for kunstfaglig virksomhet i byutviklingsarbeid?**

For å belyse disse problemstillingene vil jeg

- Ta utgangspunkt i utviklingen av bydelen Nyhavna i Trondheim, arrangementet Hendelser på Nyhavna i 2016 og direkte og indirekte konsekvenser av arrangementet.
- Drøfte iscenesettelse og stedsutvikling ved hjelp av teoretiske perspektiv fra scenekunst, arkitektur og sosiologi.
- Gjennomgå relevante dokumenter, vedtak og prosjekter fra offentlige plan- og strategidokument som omtaler kunst og kulturs rolle i samfunnsutviklingen.
- Intervjue 4 aktører som er involvert i utviklingsprosessen på Nyhavna, alle med erfaringer fra de samme prosessene, men med ulik faglig innfallsvinkel.
- Gjennomføre en verdikjedeanalyse av samspillet mellom ulike ledd i kunst- og kulturproduksjon, med utgangspunkt i scenekunst og Hendelser på Nyhavna.
- Drøfte Hendelser på Nyhavna som iscenesettelse i lys av teoretiske perspektiv og intervjuer.

1.1 Struktur

Målet med oppgaven er å skape et bilde av hvordan ideen om Hendelser på Nyhavna oppsto, på hvilken måte ideen vokste fram mot og gjennom arrangementsdagen 11. juni 2016 og hvordan vi kan forstå ringvirkningene arrangementet har skapt og har potensial til å skape i fremtiden.

Kapittel 2 vil fokusere på Nyhavna og prosessene som preger bydelen i dag. Her vil også samarbeidspartene som utviklet Hendelser på Nyhavna introduseres, og det gjøres rede for prosessene som skapte iscenesettelsen av en hel bydel. I **kapittel 3** oppsummeres arrangement og prosjekter som har funnet sted på Nyhavna etter 2016, sammen med relevante hendelser og vedtak på og om Nyhavna i tiden etter de første hendelsene.

I **kapittel 4** presenteres teoretiske perspektiv som er relevante i forhold til Hendelser på Nyhavna. Scenekunsthaglige begreper som *iscenesettelse*, *stedsspesifikk scenekunst* og *immersiv scenekunst* vil gjøres rede for, og det vil trekkes linjer til arkitektfaglige perspektiver på sted og rom som kan være interessant å sette i sammenheng med iscenesettelsene på Nyhavna. Tverrfaglige perspektiver og sosiologiske begreper som *affektiv urbanisme*, *stedsidentitet* og *gentrifisering* vil også presenteres. Kapitlet avsluttes med en oppsummering av offentlige strategidokumenter som alle kan ses i sammenheng med hvordan kunst og kulturlivet på Nyhavna vil kunne bidra til bydelsutvikling som lar kunst og kultur spille sentrale roller.

De fire intervjuobjektene i oppgaven presenteres i **kapittel 5**. Bakgrunn for valget av intervju som kildemateriale og egen habilitet med hensyn til nærhet til intervjuobjektene problematiseres også her. Hensikten med intervjuene er å knytte aktørers erfaringer til oppgavens problemstillinger, og funn i intervju flettes derfor inn i verdikjedeanalysen i **kapittel 6** og drøftingene i **kapittel 7**. I disse kapitlene ses momenter fra alle foregående kapitler i sammenheng, med spesielt fokus på sammenhengen mellom iscenesettelser, stedsutvikling og utforskning av verdikjeden som verktøy for prosessforståelse. Her drøftes også Hendelser på Nyhavna som metode for tverrfaglig utforskning i byutviklingsprosessen.

Avslutningsvis konkluderes funn knyttet til oppgavens problemstillinger i **kapittel 8**, før referanser oppsummeres.

1.2 Kilder og eget ståsted

Kildeutvalget, inkludert intervjuene, er ment å skulle belyse oppgavens problemstillinger fra ulike perspektiv.

Som daglig leder i Cirka Teater i perioden 2011 - 2020 var jeg involvert i alle faser rundt Hendelser på Nyhavna i 2016. I 2019 bidro jeg til å utvikle et kunnskapsgrunnlag for en kulturnæringsplan for Nyhavna på oppdrag fra Trondheim kommune. Siden april 2020 har jeg jobbet som rådgiver i kommunedirektørens fagstab i Trondheim kommune, hvor jeg blant annet har ansvar for scenekunstheltet. Min bakgrunn fra det skapende scenekunstheltet og kunnskap om de offentlige prosessene som er knyttet til utviklingen av Nyhavna, brukes aktivt gjennom hele denne oppgaven. Egne erfaringer og opparbeidet kunnskap er derfor også viktige kilder i denne sammenhengen.

Gjennom arbeidet med masteroppgaven har det vært viktig å belyse mine erfaringer for å søke nye perspektiver jeg tidligere ikke har oppdaget. Jeg har tidligere studert sosiologi, og interesserer meg for sosiologiske perspektiver på byutvikling og kultur som identitetsskaper. Det var derfor naturlig å oppsøke Sosiologisk poliklinikk¹ i Trondheim. Her ble jeg veiledet med hensyn til relevant sosiologisk litteratur.

Jeg har vært opptatt av å snakke med mennesker med kompetanse som kan bidra til å utvide mine perspektiver, både teoretisk og praktisk. Gjennom samtaler og nettsøk har jeg funnet et utvalg av teoretiske referanser forankret i teatervitenskap, sosiologi og arkitektur/byutvikling. Oppgaven tematiserer iscenesettelsens påvirkning på prosesser som styres av offentlig forankrede vedtak. Målet om utvikling av helhetlig forståelse for kunst og kulturvirksomhet gjør det relevant å introdusere offentlige strategidokumenter fra nasjonalt og lokalt nivå, samt dokumenter som relaterer seg direkte til Nyhavna.

Kildekritikk

Jeg valgt å behandle opplevelser knyttet til en prosess som jeg har en nær relasjon til. Hovedproblemstillingene er utviklet på grunnlag av tema som har blitt viktige for meg gjennom arbeidserfaringer de siste årene. Min forforståelse for materialet innebærer at jeg kan ha forutinntatte holdninger som kan påvirke fremstillinger på en subjektiv måte. Samtidig oppleves min inngående kjennskap til Hendelser på Nyhavna, innsikten i byutviklingsprosessen og relasjonene til menneskene som er involvert som et verdifullt grunnlag for å kunne gjennomføre drøftingene.

Nærheten til materialet gjelder også for intervjuobjektene som introduseres i kapittel 5. Alle beskriver nære relasjoner til bydelen, men representerer samtidig ulike faglige innfallsvinkler som gir drøftingsgrunnlag i de påfølgende kapitlene. Dette har jeg vært bevisst på i skriveprosessen, og det har vært viktig å knytte drøftinger til litterære og andre kilder som er upåvirket av prosessene på Nyhavna. Samtidig har jeg vært åpen for at disse prosessene kan gi nye perspektiv og ny kunnskap.

¹ Sosiologisk poliklinikk. Arbeidsfellesskap. Nettside hentet oktober 2020.
<https://www.facebook.com/sosiologisk/>

1.3 Avgrensninger

Rollen til kunst og kultur i utviklingen av Nyhavna er et tema som engasjerer, og Hendelser på Nyhavna har bidratt til å utvide antall plattformer som byutviklingsdebatten foregår på. Når det her er valgt å fokusere på iscenesettelsesaspektet, skyldes dette både egen faglig forankring og den høye bevisstheten som eksisterte rundt ønsket om å ta i bruk scenekunstens virkemidler for å invitere til et levende innspill i byutviklingsdebatten. Dette er synlig allerede i første avsnitt i prosjektbeskrivelsen som ble utarbeidet høsten 2015:

Teater er øyeblikkets møte. Byutvikling har en lang tidshorisont. I Hendelser på havna vil Cirka Teater, NTNU og En blå tråd tilrettelegge for møter mellom øyeblikket og den lange tidshorisonten. 11. Juni 2016 inviteres det til teatrele byutviklingshendelser på Nyhavna.² (Arbeidsgruppa for hendelser på Nyhavna, Prosjektbeskrivelse, s.1)

Det finnes en rekke interessante eksempler på urbane transformasjonsprosesser. Byer som Nantes³ i Frankrike og Aarhus⁴ i Danmark har gjennomført transformasjoner av bydeler der kultur og scenekunst har spilt sentrale roller i byutviklingen, og har blitt brukt som inspirasjon for planlegging av utviklingen av Nyhavna. Lenge var eksempler utenfra en sentral innfallsvinkel i mitt arbeid. Når dette ikke har fått plass i oppgaven, er det for å gi nok rom til refleksjonene som gir fokus til påvirkningspotensialet i scenekunstfaglige grep.

Også valg av teoretiske referanser er valgt for å drøfte Hendelser på Nyhavna opp mot forholdet mellom iscenesettelser, hendelser og byutvikling. Teatervitenskaplig har dette ledet meg mot kilder som omtaler stedsspesifikk og immersiv scenekunst. Perspektivene fra sosiologi og arkitektur er også avgrenset for å tilpasses dette.

I tillegg er det gjort avgrensninger i valg av intervjuobjekt. Listen over intervjuobjekter var i utgangspunktet mer enn dobbelt så lang, og inneholdt ti navn. Jeg vurderte å ha kilder blant flere av aktørene som var involvert i de første hendelsene, samt interessenter i utviklingsprosessene på Nyhavna. Når dette ikke er gjort, er det på grunn av et behov for å begrense kildematerialet til en håndterbar mengde, samtidig som at færre intervjuobjekt ga meg en mulighet til å gå mer i dybden. Denne oppgaven kunne vært skrevet fra et perspektiv som ble tettere knyttet opp til Cirka Teaters visjon for Fyringsbunkeren. Når det ikke er gjort, er det fordi jeg opplever å være for nær tematikken og det materialet jeg da måtte ha behandlet.

Oppsummert kan man si at denne oppgaven er sentrert rundt de temaene som opptar meg aller mest, og avgrensningene er gjort som resultat av dette.

² Arbeidsgruppa for Hendelser på Nyhavna. 2015. "Hendelser på havna". Prosjektbeskrivelse, hentet juni 2020. <https://drive.google.com/file/d/1drtzAUUGdl6MMf95WDdiPcnR8LOCF8A/view>

³ Culture for Cities and region. År ukjent. "[From a wasteland to a triple-helix creative cluster at the heart of Nantes](#)".

⁴ Institutt for X. Aarhus. Kultur, nærings og utdanningsplattform. Nettsider hentet oktober 2020. <https://institutforx.dk/>

Nyhavna sett fra Ladehammeren, foto: Trondheim kommune

2. Hendelser på Nyhavna

Nyhavna i Trondheim er en bydel som står foran en omfattende transformasjon. Bydelen ligger sentralt plassert i forlengelsen av bysentrum, langs Nidelvas utløp i Trondheimsfjorden med overgang i nord til den populære bo - og rekreasjonsbydelen Lade.

Arrangementet Hendelser på Nyhavna var et resultat av at flere aktører med felles interesse for Nyhavnas utvikling, søkte sammen. De ønsket å undersøke om de kunne utvikle en måte å åpne byutviklingsdebatten for flere deltakere og nye uttrykksformer. Hendelser på Nyhavna ble arrangert første gang i 2016, og har deretter blitt arrangert årlig. Arrangementet inviterer byens befolkning til temporær aktivisering av bydelen underveis i transformasjonsprosessen.

I dette kapittelet blir bakgrunn for og gjennomføring av arrangementet gjennomgått ved beskrivelser av sted, aktører og form på arrangementet gjennom disse underpunktene. Hovedaktørene i det første Hendelser på Nyhavna var:

- Scenekunstkompaniet **Cirka Teater** som har hatt produksjonslokaler i det vernede bygget Fyringsbunkeren på Nyhavna siden 1984. Her har de skapt over 50 produksjoner i ulikt format - og utviklet en visjon om en scenekunstarena for barn i bydelen.
- Masterkurset i arkitektur, **Making is Thinking**, som har vært engasjert i de temporære prosjektene på Nyhavna siden utviklingen av Hendelser på Nyhavna startet i 2015.
- **En blå tråd** som er Trondheim kommunes byutviklingsprosjekt og arbeider for å knytte byen og vannet tettere sammen, slik at Trondheim skal bli en bedre by å bo i og besøke.

Underveis i utviklingen av Hendelser på Nyhavna førte et **voksende engasjement** blant flere kunst- og kulturaktører til at arrangementet fikk forsterket idégrunnlag, mangedoblet kapasitet og et mangfoldig uttrykk på arrangementsdagen.

Scenefabrikken iscenesatt utdyper hvordan Cirka Teaters visjoner for Fyringsbunkeren ble levendegjort 11. juni 2016. Cirka Teater og Making is Thinking samarbeidet med et stort **kunstnerisk og produserende team** for å iscenesette **Fyringsbunkeren**, samt med å utvikle forestillingen **Fargene på Nyhavna**.

Hendelsene i bydelen besto av over 50 arrangement, og i løpet av dagen fikk flere tusen publikumere oppleve en temporært iscenesatt bydel.

2.1 Nyhavna

Nyhavna er det neste store byutviklingsområdet i Trondheim. Bydelen ligger plassert mellom sentrale bydeler som Brattøra, Solsiden, Svartlamoen og Lade. Nyhavna binder byen sammen med bolig- og rekreasjonsområder, med kaikanter som strekker seg fra Nidelva via to havnebasseng og fram til de populære rekreasjonsområdene langs Ladestien. Nå skal Nyhavna transformeres fra industriområde til ny bydel. Nærmeste naboer er det byøkologiske forsøksområdet Svartlamoen og ølsenteret E.C. Dahls Bryggeri.

Det er mange interesser og perspektiver knyttet til en bydel som skal utvikles. På Nyhavna er det blant annet mange leietakere som har hatt tilholdssted her i flere tiår. De har bygd basen for virksomheten sin her. Under krigen oppførte tysk okkupasjonsmakt flere krigsstrategiske bygg på Nyhavna. Ubåtanlegg, bunkere og tilhørende bygg som i dag er vernede kulturminner. Mange av disse leies nå ut rimelig til kunstnere og kreative virksomheter som ikke ville hatt anledning til å betale markedspris for egne produksjonslokaler. Forholdet mellom utleier og leietaker har vært symbiotisk i den forstand at leietakerne har fylt, og til en viss grad ivarettatt, lokaler med lav markedsverdi, samtidig som kunst og kulturaktører med begrensede økonomiske ressurser har fått tilgang til produksjonslokaler som har gitt anledning til å drive en kontinuerlig kunstnerisk praksis. Flere innovasjonsvirksomheter og oppstartsbedrifter holder også til i rimelige lokaler på Nyhavna. Med sin nærhet til vannet har bydelen også blitt en attraktiv lokalisering for maritime næringer.

Trondheim kommunes kommunedelplan for Nyhavna ble vedtatt av bystyret 16.06.20⁵. Den vedtatte planen presiserte at før man kunne starte reguleringen av de ti delområdene som Nyhavna er delt opp i, skulle det utarbeides fire programmer:

Kvalitetsprogram for offentlige rom, miljøoppfølgingsprogram, kulturnæringsprogram og kulturminneprogram skulle ligge til grunn for alle planer i området. For å se de fire programmene i sammenheng og løfte fram de viktigste målsettingene, er Kvalitetsprogram for Nyhavna⁶ utarbeidet og ute på høring høsten 2020. Kvalitetsprogrammet skal legge rammene for den kommende transformasjonsprosessen slik at den skjer i henhold til hovedgrepene kommunedelplanen skisserer, politiske vedtak, og kommunens rolle som FN-senter for bærekraftsmålene.

Her beskrives Nyhavna som Trondheims mest sentrale havne- og industriområde. I tillegg til havnevirksomheten, preges bydelen av plasskrevende industri- og lagervirksomhet og er en aktiv del av byen med skipsfart, godshåndtering og næringsvirksomhet. Infrastrukturen til denne virksomheten er lite bymessig i dag, men det er et ønske om at noe av Nyhavnas

⁵ Trondheim kommune (2016), Kommunedelplan for Nyhavna, vedtak, saksdokumenter PS 0102/16 hentet september 2020.

https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=1003376304

⁶ Trondheim kommune og Trondheim havn (2020), Kvalitetsprogram for Nyhavna, høringsdokument. hentet oktober 2020.

https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/1b_opp-etter-syn/2020/kvalitetsprogram-for-nyhavna/1.-kvalitetsprogram-for-nyhavna.pdf

identitet også bevares gjennom transformasjonsperioden. Kvalitetsprogrammet legger også vekt på at mangfoldet av mindre nærings- og kulturaktører skaper liv og identitet i bydelen.

Den mest plasskrevende og støyende industrien vil forsvinne, men utviklingen vil samtidig åpne opp for mange nye arbeidsplassintensive næringer. Hvis flere bor og jobber på Nyhavna vil det styrke Midtbyen som bykjerne, og gi gode muligheter for flere til å velge gang, sykkel og kollektiv som transportmiddel i hverdagen. Arbeidet med en plan for relokalisering av bedrifter er i gang. Det er et omfattende arbeid, og det er avgjørende at enkelte bedrifter får nye egnede steder for reetablering for at transformasjonsprosessen på Nyhavna skal kunne starte. Dette gjelder særlig bedrifter som trenger tilgang til kai. (Kvalitetsprogram for Nyhavna, 2020, s. 14-15)

Høringsutkastet for kvalitetsprogrammet for Nyhavna foreslår ti strategiske virkemidler for å nå målene for Nyhavna;

1. *Foredle vannkanten for næring og opplevelser*
2. *Velge robuste løsninger for vær- og klimaendringer*
3. *Styrke de grønne kvalitetene for rekreasjon og artsmangfold*
4. *Planlegge for et framtidrettet mobilitetstilbud*
5. *Tilrettelegge for et godt hverdagsliv*
6. *Etablere Nyhavna som et foregangseksempel på framtidens nullutslippssamfunn*
7. *La kunst og kultur prege Nyhavna*
8. *Løfte frem og aktivisere kulturminnene*
9. *Arbeide strategisk med områdemodning og byliv*
10. *Aktivt bruke designprogram for gater og offentlige rom*

(Kvalitetsprogram for Nyhavna, 2020, s. 23)

At punkt 7 løfter ambisjonen om å la kunst og kultur prege Nyhavna kan ha sammenheng med at det skapende kunst- og kulturmiljøet på Nyhavna har vært bevisst på å synliggjøre sitt potensial gjennom den tidlige byutviklingsprosessen. Punkt 8 pekes på som en mulig katalysator for punkt 7. Mange av kulturminnene er underlagt vernebestemmelser som gjør at de vanskelig kan brukes til bolig- eller de fleste næringsformål. Flere kulturaktører vil imidlertid kunne fortsette å aktivisere byggene med både produserende og utadvendt virksomhet.

Trondheim havn eier størstedelen av lokalene på Nyhavna, og leier i dag ut lokaler til mange kulturarbeidere. Disse kan ha sine produksjonslokaler på Nyhavna takket være lav husleie i lokaler uten kommersiell verdi. Her finnes billedkunstnere, fotografer, musikere og scenekunstnere. I 2016 gjennomføre arkitektstudentene Kristin Sollihaug Næss og Maria Nervik en kartlegging av kulturaktører på Nyhavna i forbindelse med sin masteroppgave i arkitektur.⁷ Her pekte de på at *“Nyhavna har et rikt mangfold av kulturelle leietakere, både i Trondheim Havns lokaler og andre utleiere. Trondheim havn leier ut lokaler til 29 kulturaktører, i 7 bygninger, der 5 av de er vernet.”* (Nervik og Næss, 2016. s.105).

⁷ Nervik, M og Næss, K S (2016), *“Samskape:Nyhavna”*, masteroppgave ved NTNUs Fakultet for arkitektur og design. Hentet juni 2020.

<https://drive.google.com/file/d/1q2WGYOd5Wu4eMm0zqPC0jiFIKnj1EXMR/view?usp=sharing>

Det samlede antallet kulturaktører på Nyhavna er høyere på grunn av utleieaktører som Dora eiendom og private eiere av Båtmannsgata 4 og Kobbegate 10.

På grunn av transformasjonsprosessen er Nyhavna et samtaleemne i utallige debatter og et overskriftskapende emne i lokalmedia. Her bindes flere populære bydeler sammen og mange har et sterkt forhold til området slik det er i dag, med tungtransport, store ute- og innendørs lagerlokaler og en mangfoldig identitet som skaper nysgjerrighet hos mange. Byutviklingen vekker sterke følelser og stort engasjement, og meningene er mange om hvordan en utvikling i området bør foregå.

Transformasjonen medfører at noe må bort for å gi plass til noe nytt. Mange av dagens aktører i bydelen har dermed usikre utsikter. Usikkerheten har gitt flere ambisjoner om å påvirke veien videre. Nyhavna er neste steg i utvidelsen av byen Trondheim, og mange interessenter ønsker å enten beholde sitt arbeidssted eller etablere seg i bydelen. Det er mye som står på spill, og det er mange som har meninger om veien videre. Lenge pågikk debattene om Nyhavnas utvikling utenfor Nyhavna. I artikler og kronikker i avisene, eller offentlige debatter og folkemøter i egnede lokaler andre steder i byen. For aktører som jobbet med og på Nyhavna, oppsto et ønske om å peke på kvaliteter ved bydelen gjennom å invitere befolkningen, også de som ikke deltok i debattene og folkemøtene, til bydelen. Dette engasjementet er årsaken til at det ble utviklet et verktøy for å skape levende innlegg i byutviklingsdebatten, Hendelser på Nyhavna.

2.2 Hendelser på Nyhavna utvikles

Sommeren 2015 møttes en gruppe mennesker rundt et møtebord i Cirka Teaters produksjonslokaler på Nyhavna. Tre scenekunstnere og to arkitekter/byplanleggere som hadde lyst til å samarbeide. De, som så mange andre i Trondheim, engasjerte seg for utviklingen av Nyhavna og ønsket å finne en måte å tilføre noe bra og nytt til diskusjonene om bydelens framtid. Det var ett år til kommunedelplanen for Nyhavna skulle vedtas i bystyret, en plan som ville kunne bli skjebnesvanger for alle kulturaktørene som har produksjonslokaler i de vernede krigsminnene i området. Debattene rundt utviklingen på Nyhavna foregikk på dette tidspunktet, som nevnt over, i stor grad i avisenes kronikker, i folkemøter som ble avholdt på utsiden av Nyhavna, rundt kafébord og som case for arkitektstudenter ved NTNU. Opplevelsen av at debatten hadde behov for å forankres i et større perspektiv og et bredere spekter av uttryksmåter var felles for alle rundt bordet, og lysten til å finne løsninger som utnyttet styrkene i et potensielt tverrfaglige samarbeid var sterk.

De som var til stede representerte Trondheim kommunes byutviklingsprosjekt En blå tråd, masterkurset i arkitektur Making is Thinking og scenekunstkompaniet Cirka Teater. Prosjektet startet som et samarbeid mellom disse tre partene. Felles for alle tre var et engasjement rundt spørsmålet om hvordan man kunne unngå gentrifisering av Nyhavna.

Sentrale tema i diskusjonene rundt bordet var:

- Kunne de finne en måte å samarbeide på som ga kulturens rolle en større plass i utviklingsarbeidet i bydelen - og på en slik måte at prosessen la opp til å skape et positivt innspill i byutviklingsdebatten?
- Fantes det mulighet for at menneskene og aktivitetene som skapte Nyhavna på dette tidspunktet, kunne fortsette å være der og sette sitt preg på stedets identitet?
- Kunne de kreative virksomhetene bevares, også etter at området har gjennomgått store forandringer?
- Kunne scenekunstens språk, som kommuniserer ut fra tverrfaglige plattformer og skaper levende kulturmøter mennesker imellom, være et sentralt verktøy i samarbeidet?

Høsten 2015 var prosjektets mål å invitere byens befolkning til en iscenesatt bydel på Nyhavna i juni 2016, hvor de som et aktivt publikum kunne gjøre seg opp tanker rundt bydelens framtid. Samarbeidspartners individuelle og felles bakgrunn for å inngå i prosjektet, redegjøres for i kapittel 2.2.1 - 2.2.4.

2.2.1 Cirka Teater

Cirka Teater er et scenekunstkompani som ble startet da Anne Marit Sæther og Gilles Berger kom til Trondheim i 1984, etter endt teaterutdanning i Frankrike. 36 år senere har de produsert over 50 forestillinger, og et visuelt lekent uttrykk har blitt deres varemerke. Cirka Teater arbeider i ulike format som hovedsceneproduksjoner, turneteater for den kulturelle skolesekken, forestillinger for black box og kulturhus, samt gateevenement som kommuniserer med store publikumsmengder.

Teatret har hatt tilholdssted på Nyhavna siden 1986, da de fikk mulighet til å leie et 600 m² stort lokale på toppen av en bunker, *Fyringsbunker*. Bunker

en var ett av byggene som ble oppført under andre verdenskrig. Lokalene hadde tidligere også huset en grønsåpefabrikk, men i årene fram mot 1986 hadde de stått tomme og uten vedlikehold. Glassrutene var knust, det elektriske systemet ute av funksjon og en duekoloni hadde okkupert lokalene da Sæther og Berger kom dit for første gang. Lokalenes beskaffenhet hadde ført til at mange hadde takket nei til å leie disse tidligere. Kanskje var det deres fascinasjon for å ta i bruk det som andre ikke nødvendigvis ser verdien i som gjorde at de så at stedet hadde potensiale til å bli gode produksjonslokaler for scenekunst. Cirka Teater inngikk en avtale med huseier Trondheim havn om å sette i stand lokalene slik at de kunne brukes til teaterproduksjon. I bytte fikk de disponere lokalene gratis i ti år, og huseier var innstilt på å finne en gunstig leieavtale også etter dette. Dette gjorde det mulig for to unge, nyutdannede scenekunstnere å etablere sin virksomhet i en bydel som ingen andre var interessert i. I de første 25 årene ble Berger og Sæther stadig konfrontert med forundring over at de var villige til å ha produksjonslokaler så langt unna sentrum. Med base i Skippergata 10 på Nyhavna, har Cirka Teater produsert scenekunstprosjekter som har møtt et stort publikum både gjennom samarbeid med formidlingsarenaer i Trondheim og på turnéer i Norge, Europa og Kina. Lokalene i Fyringsbunker

en har fungert som en fabrikk, der teaterkompaniets produksjonsvirksomhet; verksteder, prøvesal og administrasjon har hatt base. De første årene ble det iscenesatt forestillinger i lokalene, men etter 1990 har stort sett alle møter med publikum funnet sted utenfor Nyhavna. Frem til 2016.

Cirka Scenefabrikk

De fleste produksjonene til Cirka Teater appellerer til et publikum med stor aldersspredning, og teaterkompaniet har alltid vært opptatt av kommunikasjon med barn og unge. Parallelt med produksjon og formidling av forestillinger har de kommet i kontakt med barn som har uttrykt nysgjerrighet i møte med uttrykket til Cirka Teater:

Hvordan fikk du til det der?

Hvor har du kjøpt den dingsen?

Kan jeg også få prøve?

Denne nysgjerrigheten har ført til at Sæther som kunstnerisk leder har igangsatt flere interaktive prosjekter. Her har hun invitert barn og unge inn til skapende oppdagelser som vanligvis ligger forut for det klassiske teatermøtet mellom scene og sal. Dette arbeidet har igjen forsterket et ønske om å utvikle et sted der kunstnere kan møte barn i en infrastruktur som er tilrettelagt for fabulerende samarbeid. Arenaen skal gi rom til de interaktive prosjektene, men også til å fortsette deres produksjonsaktivitet og i tillegg å gi rom for flere scenekunstnere som ønsker å utvikle scenekunst for barn og unge, gjerne med utgangspunkt i interaktivitet og fokus på gjenbruk.

Samtidig med at visjonene for en scenekunstarena utviklet seg, begynte ting å skje på Nyhavna. Bydelen hadde lenge vært en "*hemmelig*" bydel, preget av industrivirksomhet, tungtransport og massive krigsminner knyttet til ubåtanleggene Dora 1 og Dora 2. Da Cirka Teater tok kontakt med huseier Trondheim havn og Trondheim kommune for å drøfte sin idé i 2011, ble de samtidig gjort oppmerksomme på at Nyhavna var Trondheims neste store byutviklingsområdet, og at en kommunedelplan for Nyhavna var under utvikling. At bydelen sto foran en transformasjon samtidig som Cirka Teater hadde en uttalt ambisjon i området, ble av Cirka Teater sett på som en situasjon som kunne åpne for muligheter for realisering av ambisjonene om etablering av en scenekunstarena for barn i Fyringsbunkerens. Siden 2012 har prosjektet for utvikling av en scenekunstarena vært en aktiv del av Cirka Teaters virksomhet, og samspillet med aktører med sammenfallende interesser har vært avgjørende for utviklingen i prosjektet⁸.

I 2013 gjennomførte Cirka Teater, arkitektkontoret Agraff⁹ og gjenbruksvirksomheten Gaia Trondheim¹⁰, et arkitektonisk forprosjekt der de undersøkte potensialet i å utvikle en scenekunstarena for barn på toppen av Fyringsbunkerens. Samarbeidet hadde utspring i teamets felles fascinasjon for å finne materialer som andre betrakter som søppel og se hvordan man kan finne ny verdi i det. Resultatet ble et arkitektonisk forprosjekt der de utforsket potensialet i gjenbruk av større bygningsstrukturer som bærende byggelementer i en framtidig scenekunstarena. Et stort smelteverk som skulle legges ned i en bydel ble kartlagt, og det ble bygd og tegnet modeller for hvordan et slikt prosjekt kunne gjennomføres. Forprosjektet var støttet av Trondheim kommune, Sør-Trøndelag fylke og Kulturrådets tilskuddsordning Rom for kunst. Støtten gjorde det ikke bare økonomisk mulig å

⁸ Cirka Teater. 2018. "*Cirka Scenefabrikk*". Prosjektbeskrivelse pilotprosjekt 2018 - 2020. Hentet juni 2020. https://drive.google.com/file/d/14PS1AgTJYnZGa55qBGPauUgRcu6iDh8_/view?usp=sharing

⁹ Arkitektkontoret Agraff. Selskapets nettside, hentet oktober 2020. <https://agraff.no/>

¹⁰ Gaia Trondheims. Selskapets nettside, hentet oktober 2020. <http://www.gaiatondheim.no/>

gjennomføre prosjektet, det ga de involverte partene tro på at dette kunne være interessant for flere enn dem. Troen ble ytterligere styrket da prosjektet senere ble pilot i Norske Arkitekters landsforbunds prosjekt *Framtidens bygg*¹¹.

Det var disse hendelsene som førte til det tidligere omtalte møtet, sommeren 2015. Cirka Teaters grunnleggere, Anne Marit Sæther og Gilles Berger, var begge på plass rundt bordet. Det samme var jeg, i kraft av å være Cirka Teaters daglige leder og produsent.

2.2.2 Making is Thinking

Ved bordet satt også Gro Rødne, arkitekt og førsteamanuensis ved ved NTNUs Fakultet for arkitektur og design. Sammen med kollegaer hadde hun gjennom flere år bygd opp masterkurset *Making is Thinking*. Kurset har som mål å gi arkitektstudenter nye innfallsvinkler til arkitektonisk tenkning, og undersøker feltet hvor arkitektur krysser med andre kreative fagfelt. Det legges vekt på å gi erfaring med konkret konstruksjon og bygging. I fagbeskrivelsen heter det at *“Kursoppgavene spenner fra felles fullskala byggeprosjekter til individuelle praktiske øvelser og kunstneriske metoder. Sentralt i kurset er «lateral tenkning», som utfordrer studentene til å overvinne læringsterskler.”*¹² (Makings is thinkings nettsider)

Making is Thinking legger vekt på å gi studenter erfaring med fullskala byggeprosjekter, og er utviklet gjennom intervensjoner de siste 16 årene. Ett av målene er å anerkjenne at arkitektur er et av *the making disciplines* som bygger på forståelse av kontakten mellom hode og kropp, og sammenhengen mellom kropp og omgivelser. Making is Thinking har flere ganger vært tilbudt som ett av flere kurs i NTNUs tverrfaglige studieemne Eksperter i team¹³, og arrangerer workshops for både studenter og ulike fagmiljøer i Norge og internasjonalt.

Making is Thinking ønsker å gi studentene kroppslig erfaring gjennom å å jobbe praktisk og konkret. Studentene jobber gjerne på oppdrag for en ekstern oppdragsgiver som gir mulighet til å aktivt bidra til byutviklingen gjennom levende intervensjoner med reelle interessenter som engasjerer offentligheten. Disse perspektivene utdypes i sammenheng med intervjuene i kapittel 5.

Rødne og Cirka Teaters samarbeid startet imidlertid allerede i 2010. Rødne var arkitekt i arkitektkontoret Agraff, og gjennom dette involvert i pilotprosjektet som foreslo å etablere en scenekunstarena for barn i Fyringsbunkeren. Da hun senere begynte utviklingen av Making is Thinking ved NTNUs arkitektutdanning, vurderte hun Cirka Teaters metoder for utvikling av scenografiske installasjoner som interessante innfallsvinkler også for arkitektstudenter. Anne Marit Sæthers pedagogiske tilnærming til å la barn utforske materialer som del av interaktive scenekunstprosesser, hadde også overføringsverdi til den faglige forankringen i

¹¹ Norske Arkitekters Landsforbund, “Framtidens bygg”, nettside hentet oktober 2020.

<https://www.arkitektur.no/cirka-teater-scenekunstarena-for-barn>

¹² Making is Thinking, kursets egne nettsider. hentet august 2020.

<http://makingisthinking.net/masters-course>

¹³ Eksperter i team. NTNUs nettsider. Hentet november 2020. <https://www.ntnu.no/eit>

Making is Thinking. Rødne og Cirka Teater var derfor på utkikk etter prosjekter der et samarbeid kunne materialisere seg. Kombinasjonen av en bydel i starten av en stor transformasjonsprosess og en ambisjon om å utvikle Fyringsbunkeren til en arena for scenekunst, utkrystalliserte seg som et positivt prosjekt for begge parter. Den faglige ambisjonen om å stille spørsmål ved samfunnets utvikling generelt og utviklingen på Nyhavna spesielt skapte en felles plattform som skulle vise seg å bli gjensidig utviklende.

I 2015 lå mye til rette for at et ønsket samarbeid kunne la seg gjennomføre våren 2016. Møtet rundt bordet var første ledd i prosessen for å realisere samarbeidet. Rødnes tre kollegaer, Johanna Gullberg, Nina Eide Holtan og August Schmidt ble koblet inn i prosjektet, og skulle bli sentrale ressurser i prosjektets videre utvikling. Making is Thinkings taktile tilnærming og fascinasjon for bricolageteknikk harmonerte med Cirka Teaters metoder for å utvikle scenografi. Å benytte seg av materialer man finner underveis i skapelsesprosessen, ta utgangspunkt i dette for å skape noe nytt - en installasjon, en bygningsstruktur eller noe ukjent - ble en drivkraft for begge parter.

Cirka Teater og Making is Thinkings felles fascinasjon for gjenbruk

Sentralt i Making is Thinking er bruken av bricolage som metode. Gro Rødne beskriver metoden som “å ta utgangspunkt i eksisterende objekter og elementer, og sette disse inn i en ny sammenheng slik at de får en ny mening.”¹⁴ (Rødne, G, notater i forbindelse med intervju, s.1). Heller enn å planlegge først og så realisere idéene, åpner bricolagemetoden for at tilgjengelige materialer er medutviklere i byggearbeidet. Studentene blir oppfordret til å utforske potensialet i objekter som oppdages gjennom improvisasjon. Man finner løsninger og muligheter underveis i utviklingsprosessen. Målet med dette er å utvikle studentenes evne til kreativ tenkning og å kunne sette ord på prosessen, noe som anses som viktige kvaliteter hos arkitekter.

I Cirka Teater har objekters iboende potensial alltid blitt vurdert som interessant. Scenograf Gilles Berger har et stort lager av metall, hjul, motorer, strukturer og objekter som han finner interessante, og som kan bli komponenter i framtidige scenografier. Ofte starter utviklingen av en ny scenografi nettopp ved å oppsøke objekter andre har kastet for å finne *skatter*, ting som andre kan ha kastet eller ikke lenger ser verdi i, men som en scenekunstner kan finne verdifull. En gammel komfyr som en skuespiller kan krype inn i, kasserte sykkelhjul som kan kombineres i en dynamisk sceneinstallasjon. Designet utvikles gjennom funn som fører til ideer, som igjen fører til teater.

Arbeidsmetodene som preger Cirka Teaters formvalg har tydelige bricolagetrekk. Deres aller første forestilling, *Og så kom fyren*¹⁵ ble til etter et funn av to ødelagte komfyrer som noen hadde kastet fra seg i fjæresteinene ved Trondheimsfjorden. Gateteaterforestillingen var den første i en lang rekke forestillinger som gjenbraker det andre ser på som søppel, og transformerer det til rom for nye opplevelser.

¹⁴ Rødne, Gro. 2020. Notater i forbindelse med intervju 2. Hentet november 2020.

https://drive.google.com/file/d/1o_XWZuz2m0Q_eiglvdd0cVcQsP0zX03b/view?usp=sharing

¹⁵ Cirka Teater. 1984. “Og så kom fyren”. Hentet april 2020. <http://cirkateater.no/#/og-sa-kom-fyren/>

I 2015 ble figurene i *Bukkene bruse på badeland*¹⁶ skapt av plastsøppel, plukket på strender på Fosen. Forestillingen *Garage*¹⁷ fra 2017 er en sceneinstallasjon med apokalyptiske undertoner der gjenbrukstilnærmingen er det gjennomgående temaet i både scenografi og innhold.

2.2.3 En blå tråd

Etter tett dialog med Trondheim kommune, oppsto et gjensidig ønske om samarbeid med kommunens byutviklingsprosjekt *En blå tråd*¹⁸. Prosjektleder Nadja Sahbegovic var også til stede ved startskuddet for Hendelser på Nyhavna. En blå tråd hadde som mål å løfte fram kunnskapen og styrke forholdet mellom bylivet, den rike kulturhistorien og Nidelva, samt å å framheve og styrke kulturminner som verdifulle elementer utviklingen av Trondheim som by.

Byutviklingsprosjektet hadde nylig avsluttet et samarbeid mellom arkitektstudenter ved NTNU hvor man jobbet med revitalisering av et byrom i Trondheim. Gjennom å bygge to fullskala installasjoner, en trapp og en pir ved/på Kongens gate allmenning. I et intervju med det nettbaserte byutviklingstidsskriftet 2030, uttaler Trondheim kommunes områdedirektør for byutvikling at man på denne måten kan “...teste ut fysiske løsninger og aktiviteter, og se hvordan de påvirker folks atferd. Det gir oss større trygghet rent økonomisk, og i valg av løsning...”¹⁹ (Hansen, EA i intervju med Trondheim 2030). Trappen og piren ble raskt tatt i bruk av spaserende i byen, og har blitt populære byinstallasjoner. Til tross for at dette opprinnelig skulle være et toårig temporært prosjekt, står de fortsatt og har blitt integrerte elementer i bybildet.

En blå tråds organisering under Trondheim kommunes byplankontor, ga god kontakt med og god kunnskap om bevegelsene i byutviklingsprosessen på Nyhavna. Sahbegovic sin erfaring med å utforske offentlige rom i samarbeid med ulike aktører gjennom En blå tråd ble svært verdifull i planleggingen av Hendelser på Nyhavna.

2.2.4 Voksende engasjement

Under forberedelsene til Hendelser på Nyhavna ble leietakere som før har drevet sin virksomhet uten særlig kontakt med andre aktører i nabolaget, oppmerksomme på områdets kvaliteter som produksjonssted. På Nyhavna skapes uttrykk som møter publikum på utstillinger, konserter og scenekunsthuss andre steder enn i det industripregede havneområdet. Gjennom å møtes i prosjektutviklingen oppsto en felles bevissthet rundt den ressursen området er for det skapende kulturfeltet i Trondheim.

¹⁶ Cirka Teater for Riksteatret og Oslo Nye Teater. 2015. “*Bukkene Bruse på Badeland*”. Hentet juni 2020. <http://cirkateater.no/#/bukkene-bruse/>

¹⁷ Cirka Teater og Turnéteatret. 2017. “*Garage*”, <http://cirkateater.no/#/garage/>

¹⁸ Trondheim kommune, En blå tråds nettside, <http://xn--enbltrd-hxac.no/>

¹⁹ Henniessen, Grete Kristin. 2015. “*Sjekker om aktivitet og tiltak i byrom slår an*”. Artikkel i det digitale tidsskriftet Trondheim 2030.

<https://trondheim2030.no/2015/11/02/tester-om-aktiviteter-og-tiltak-i-trondheims-byrom-slar-an/>

Høsten 2015 vokste engasjementet for å synliggjøre kunst og kultureller kvaliteter på Nyhavna. Mange kulturaktører og flere kurs ved NTNU ytret ønske om å bidra fram mot Hendelser på Nyhavna ved å gjennomføre prosjekter og arrangementer. Flere av aktørene koblet seg til prosjektet, og skulle spille viktige roller for at Hendelser på Nyhavna fikk stor gjennomføringskraft.

Trondheim havn og Dora

Trondheim havn²⁰ er den største eieren av grunn og bygg på Nyhavna. Eiendomsselskapet Dora AS²¹ eier også flere sentrale bygg i bydelen. Begge selskap viste positiv interesse for utviklingen av arrangementet, og bidro i stor grad til praktisk tilrettelegging, samt at flere arrangører fikk tilgang til lokaler. Trondheim havns engasjement for arrangementet vokste, og deres medarbeider i markedsavdelingen, Ann Iren Holm Rise ble en del av arbeidsgruppen underveis i planleggingen av arrangementet.

Bylivsutvikling

Pågangen var større enn samarbeidspartnerne hadde kapasitet til å håndtere. Trondheim kommune og Trondheim Havn gikk derfor sammen om å finansiere en prosjektkoordinator for arrangementet. Eileen Brandsegg i Bylivsutvikling²² ble engasjert for å koordinere prosjektet fra mars 2016, og ble en viktig ressurs for å planlegge og gjennomføre prosjektet på en god måte. Brandsegg har siden 2018 vært prosjektleder for nye gjennomføringer av Hendelser på Nyhavna.

Strandveikaia kulturfellesskap

Strandveikaia er et sentralt område som ligger mellom E.C. Dahls Bryggeri og besøkssenter og havnebassenget ved Dora 1. Delområdet huser flere skapende virksomheter i vernede kulturminner. Blant de kulturbaserte leietakerne finnes en maleklubb, scenekunstnere i Teateratelieret²³, en skulptør, en fotograf, flere band og et musikkstudio. Mange av disse visste ikke om hverandre før utviklingen av Hendelser på Nyhavna startet, og prosessene som ledet frem mot arrangementet førte til etableringen av Strandveikaia kulturkollektiv²⁴.

Breisida

Under utviklingen av Hendelser på Nyhavna tok kunstnerorganisasjonene *Trøndelag bildende kunstnere* (TBK) og *Norske Kunsthåndverkere Midt-Norge* (NKM) initiativ til en bred allianse for fortsatt kulturproduksjon på Nyhavna; *Breisida*. Under arrangementet gjennomførte flere kunsthåndverkere verksteder på Strandveikaia, hvor flere av de skapende kunstmiljøene på Nyhavna har tilholdssted. Målet var å sette fokus på manglende

²⁰ Trondheim havn. Selskapets nettsider. Hentet oktober 2020. <https://trondheimhavn.no/>

²¹ Dora AS. Selskapets nettsider. Hentet oktober 2020. <https://www.dora.no/index.php>

²² Bylivsutvikling, prosjektkoordinator for Hendelser på Nyhavna 2016. Selskapets nettsider. Hentet oktober 2020. <https://bylivsutvikling.no/>

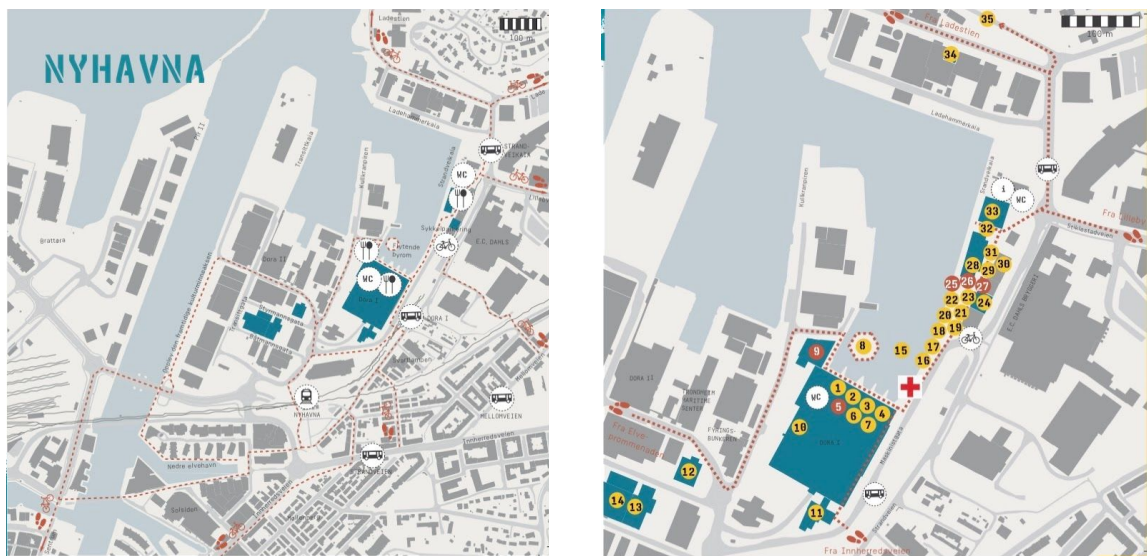
²³ Teateratelieret. Selskapets facebookside. Hentet oktober 2020. https://www.facebook.com/Teateratelier/?ref=page_internal

²⁴ Strandveikaia kulturkollektiv. Selskapets facebookside. Hentet oktober 2020. <https://www.facebook.com/strandveikaia>

infrastruktur for kunsthåndverkere i Trondheim. Dette igangsatte et større utredningsarbeid som resulterte i rapporten *Nordøstpassasjen*²⁵. Denne vil omtales ytterligere i kapittel 6.

NTNU

I tillegg til masterkurset Making is Thinking, har mange emnekurs og bachelor- og masteroppgaver undersøkt ulike aspekter ved Nyhavna i årene fram mot 2016. Materiale fra flere av disse undersøkelsene ble samlet i en utstilling som strakte seg gjennom en vanligvis stengt passasje gjennom Dora 1.

Kartillustrasjoner fra Hendelser på Nyhavnas program (Fyringsbunkeren markert med nr. 11)

Da arrangørene ønsket publikum velkommen til Hendelser på Nyhavna 11. juni 2016, var det til et tettpakket program med 55 hendelser spredt over hele bydelen gjennom hele dagen.²⁶ Arrangementet mottok økonomisk støtte fra Kulturrådet, KORO, Trondheim kommune og Sør-Trøndelag Fylkeskommune. I tillegg bidro flere samarbeid mellom kulturaktører og næringsaktører på Nyhavna til verdifulle merverdier.

2.3 Scenefabrikken iscenesatt

Med icenesettelsene under Hendelser på Nyhavna ville Cirka Teater ytre et ønske om at fremtidens Nyhavna også skal være tilrettelagt for kreativ aktivitet for og med barn. Fremtidens bydel skal fungere for både små og store, og teatret ønsket å invitere barn og voksne til å oppleve Nyhavna gjennom teatre og interaktive opplevelser. Cirka Teater ville gi publikum opplevelser som ga assosiasjoner til sin visjon for Fyringsbunkeren. Fra

²⁵ Norske Kunsthåndverkere Midt-Norge og Trøndelag Bildende Kunstnere (2018).

“*Nordøstpassasjen*”. Hentet oktober 2020.

<https://drive.google.com/file/d/1mGLMughXNLHl8bUwhj3Yzy9WcJXjNLJi/view?usp=sharing>

²⁶ Hendelser på Nyhavna 2016. “Program”.

<https://drive.google.com/file/d/1Bu-H56Un7FSh1g-4V1D02o-Xj9dwMF8h/view?usp=sharing>

prosjektutviklingens start var det enighet om at scenekunstarenaen for barn skal være en *vei ut av det vanlige*, et sted som legger til rette for fabulerende, lekne og fiksjonsinspirerte opplevelser. Samtidig skal det skapes der. Når besøkende kommer inn døra på den framtidige arenaen skal de få muligheten til å gå inn i en verden der de selv er med på å utvikle det de opplever. Enten de er publikum eller scenekunstnere som kommer for å utvikle et eget prosjekt.

I forkant av Hendelser på Nyhavna fikk prosjektet en midlertidig arbeidstittel, Cirka scenefabrikk, og et team av medarbeidere ble invitert med som medskapere av iscenesettelsen av Fyringsbunkerens 11. juni 2016.

2.3.1 Kunstnerisk og produserende team

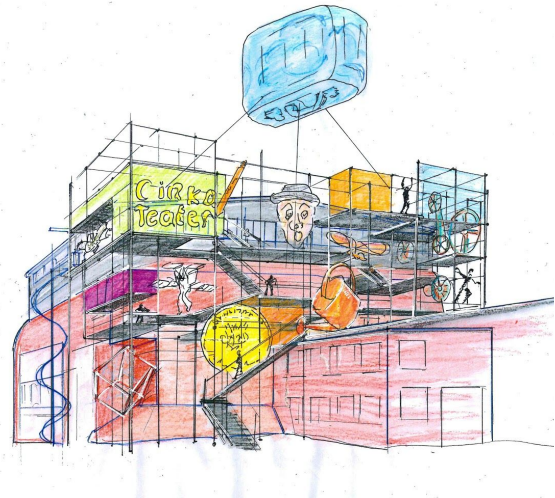
For å skape en sanselig opplevelse av potensialet i Cirka scenefabrikk hadde Cirka Teater samlet aktører fra nasjonalt og midtnorsk scenekunstmiljø. I tillegg til kompaniets faste produksjonsteam, ble det lagt vekt på å invitere aktører, skuespillere, dansere og musikere med på iscenesettelsen. Samarbeidspartnere fra ulike produksjoner gjennom teatrets historie ble invitert med, både for å gjenskape karakterer de tidligere hadde spilt og for å gå inn i nye roller. I tillegg ble elever fra Trondheim kommunale kulturskoles fordypningsklasse i scenekunst invitert som medspillere. Det musikalske teamet besto av komponister og musikere som bidro som orkester fra en takavsats på Fyringsbunkerens 11. juni 2016. Til sammen var over 50 mennesker i sving i Cirka Teaters team denne dagen.²⁷

2.3.2 Fyringsbunkerens iscenesatt

Sammen med Making is Thinking ble det visuelle konseptet utviklet. Scenografien skulle være en visuelle identitetsmarkører for Cirka Teater. Målet var å gi følelsen av at man hadde vrenget innsiden av bygget ut, og latt et mangfoldig scenekunstunivers materialisere seg på bygget.

Teatrets visuelle verden, scenografiske elementer fra 30 års teaterpraksis, fylte hele den store veggfasaden på Fyringsbunkerens 11. juni 2016. En enorm klokke med roterende visere, slanger, rør og en enorm vannkanne. Hver andre time ble hjulene i en stor, utendørs teatermaskin satt i gang. De vekket til liv en hel verden av konstruksjoner som alle ble brikker i et gigantisk urverk. Over 30 scenekunstnere og musikere var med i denne hendelsen, som ble gjennomført 3 ganger i løpet av dagen. På plasser og fortau rundt scenefabrikken myldret det av liv.

²⁷ Cirka Teater. "Årsmelding 2016". Hentet juni 2020.
https://drive.google.com/file/d/1rRKAZ8KNAhLMoRPiv_M8YExOi5TL1suC/view?usp=sharing

Fyringsbunkeren, foto: Cirka Teater og Gilles Bergers skisse til Hendelser på Nyhavna 2016

Også her var uttrykket et resultat av materiale som var tilgjengelig i produksjonsperioden. Lagrede scenografiske objekter og materialer, som ble satt inn i en ny sammenheng. I nabobygget til Fyringsbunkeren hadde stillasfirmaet Stillcom sine lokaler. Fascinasjonen for alle stillaselementene i nabolaget hadde gjort Cirka Teater nysgjerrige på stillasets potensial som scenografisk byggemateriale, og Stillcom var tilsvarende interesserte i Cirka Teaters teatrale konstruksjoner. Sammen tegnet de en stillasstruktur som skulle dekke hele Fyringsbunkeren. Denne skapte et stabilt nett for både installasjoner, skuespillere, musikere og dansere.

På gatenivå ble publikum møtt av av klovner, byplanleggere, flygere og andre karakterer fra Cirka Teaters rikholdige rollegalleri. Her danset en stor bevegelig kube, en figurmåke flakset omkring sammen med store flyvende blyanter, fargeglade klovner og en musikkmaskin med en lurvete gjeng sirkusmusikere som inviterte publikum med på konsert og dans.

I tillegg til Cirka Teaters elementer, hadde Making is Thinkings team en integrert stillasstruktur på Fyringsbunkerens fasade. Denne var tilgjengelig for publikum, og besto av utstillinger som tilrettela for samtaler knyttet til Nyhavnas historie og potensiale. Utstillingen var åpen hele dagen, og et mylder av mennesker i alle aldre kombinerte en labyrintisk og teatralisk vandring med samtaler knyttet til bydelen. Debatten om Nyhavnas utvikling fikk et nytt vokabular denne dagen.

2.3.3 Fargene på Nyhavna

Inne i Fyringsbunkeren ble barn og voksne invitert til et teaterlaboratorium i den interaktive forestillingen *Fargene på Nyhavna*. Med objekter fra Cirka Teaters lager av rekvisitter og marionetter hadde arkitektstudentene utsmykket og omskapt veien til teaterrommet til en oppdagelsesferd gjennom merkelige rom. Publikum ble møtt av to karakterer fra teatergruppen Konstellasjonen²⁸ og tatt med på *veien ut av det vanlige*. Da store og små

²⁸ Konstellasjonen. Selskapets facebookside. Hentet oktober 2020.
https://www.facebook.com/Konstellasjonen/about/?ref=page_internal

gikk over dørstokken til Cirka Teaters lokaler, entret de en verden der de var omsluttet av et visuelt univers som var skapt av gjenbrukte sceniske elementer, lyssatt for å skape et teatralt og labyrinthisk univers. Ledet av karakterer og visuelle veivisere, ble de fulgt inn mot en temporær teatersal, som vanligvis fungerte som Cirka Teaters lager. Her hadde arkitektstudentene bygd rom til de tre karakterene; Pinnemannen, Østersdamen og Rustmannen.

Rommene ble bygd rundt inspirasjonsmaterialene drivved, skjell og rust, materialer som forbindes med Nyhavna og områder der sjø møter land. Barna i publikum ble invitert med inn i rommene til de tre karakterene, og Anne Marit Sæther var en tilstedeværende forteller som bandt sammen objektene, karakterene og konteksten gjennom verbale skildringer av karakterenes forhold til Nyhavna og materialene de hadde samlet her.

Karakterene i forestillingen var alle inspirerte av bydelen. Rustmannen hadde samlet skatter på Nyhavna i mange år, og hadde et stort lager av rustne objekter som kunne omskapes til skatter og skulpturer. Østersdamen hadde samlet hundrevis av skjell fra havet, og Pinnemannen hadde verdens fineste samling rekved og røtter. De tre karakterene inviterte barna i publikum til bli med i jakten på fargene på Nyhavna. Sammen lagde karakterene og barna bilder av ting og materialer. Bildene ble en del av det store scenerommet, og ledet av en improviserende live musiker som tolket uttrykkene som ble skapt underveis, endte Fargene på Nyhavna i en felles dans. Forestillingen ble på denne måten en lek med bydelens fortid, nåtid og framtid, uten at man snakket konkret om arkitektoniske grep og offentlige planverk. Med scenekunst som virkemiddel var likevel dette et levende innlegg i debatten om hva man ønsker at Nyhavna skal fylles med i fremtiden. Fargene på Nyhavna vil tematiseres videre, i sammenheng med immersiv scenekunst, i kapittel 7.

2.4 Hendelsene i bydelen

Over hele Nyhavna utspant lignende situasjoner seg. Fotograf Theodor With stilte ut et stort fotografisk prosjekt, *Humans of Nyhavna*²⁹. Her var mennesker som arbeider på Nyhavna portrettert og stilt ut i full skala utendørs i flere deler av bydelen. På Strandveikaia inviterte kunsthåndverkerne i Breisida til verksted med ulike materialer. Det ble snekret seilbåter, brent keramikk og publikum ble invitert inn i en stor felles hekleoppgave. I atelierene kunne publikum male og barn fikk ansiktsmaling og de fikk utforske kostymelageret til Teateratelieret. En lasterampe ble til en konsertscene og i bydelens atelierfellesskap var det åpne hus og mulighet for medskaping. Byggenes innhold, som vanligvis lå skjult bak anonyme vegger og litt skumle inngangspartier, var synlig og tilgjengelig for alle som tok turen til Nyhavna denne dagen. Målsettingen om å vende byggenes innside ut var nådd.

Det store engasjementet hos alle arrangørene, kombinert med godt vær og bred dekning i Adresseavisen, resulterte i et stort publikum. Gjennom hele dagen var det en strøm av flere tusen mennesker i bevegelse på hele Nyhavna.

²⁹ With, Theodor. 2016. "*Humans of Nyhavna*". Nettside hentet november 2020. <https://www.humansofnyhavna.no/>

Making is Thinkings utstillingsinstallasjon på Fyringsbunkeren. Foto: Wil Lee-Wright

3. Etter Hendelser på Nyhavna 2016

I tiden etter juni 2016 er det arrangert flere hendelser på og gjort en rekke vedtak om Nyhavna. Noen er direkte konsekvenser av de første hendelsene, mens andre har sammenlignbare mål med den opprinnelige iscenesettelsen av bydelen. Her oppsummeres sentrale arrangement og prosjekt i **Hendelser på Nyhavna de siste årene**, etterfulgt av en gjennomgang av sentrale **offentlige vedtak, retningsgivere og prosjekter** som vil påvirke utviklingsarbeidet videre.

3.1 Hendelser på Nyhavna de siste årene

I evalueringen av arrangementet i 2016³⁰ har det kommet frem at arrangørene var svært fornøyde med arrangementet. For mange genererte det økt interesse for deres virksomhet, og Trondheim kommune og Trondheim Havn ble oppmerksomme på at kulturminnene på Nyhavna huser ressurser som har sterk vilje til å bidra i utviklingen av bydelen. Hendelser på Nyhavna i 2016 har blitt etterfulgt av årlige hendelser, og transformasjonen av Nyhavna fra industriområde til byområde er i gang.

2017: Hendelser ble arrangert i forbindelse med Kulturnatt i september. I tillegg til en spektakulær utendørs lysinstallasjon, konserter og utstilling, ble det arrangert et heldags seminar der foredragsholdere som fortalte om transformasjonsprosesser i andre byer. Cirka Teater deltok i begrenset grad dette året på grunn av to forestående urpremierer, høsten 2017.

2018: I juni 2018 ble bydelen igjen iscenesatt, denne gangen med vekt på å lage temporære grønne rom i bydelen. Kulturaktører i området var igjen arrangører av Hendelser, og Trondheim havn bidro aktivt i arrangementet. Making is Thinking og Cirka Teater samarbeidet nok en gang, og Cirka Teater utviklet en teatral auksjon, der scenografiske elementer fra teatrets historie ble auksjonert ut som del av en utendørs forestilling.

2019: Dette året spilte havnebassenget som er omkranset av Strandveikaia, Dora 1 og Kullkranpiren hovedrollen. Studentene i Making is Thinking hadde bygd et flytende rom som publikum hadde tilgang til. Denne våren hadde fem team gjennomført parallelloppdrag for offentlige rom på Nyhavna³¹. Disse ble stilt ut, og la grunnlag for drøftinger og samtaler mellom publikum. Det ble holdt partidebatt om Nyhavnas framtid, skapt et midlertidig serveringssted ved vannet og arrangert flere utstillinger og konserter.

2020: Årets Hendelser på Nyhavna var lagt til høsten i forbindelse med at KORO skulle gjennomføre sin årskonferanse på Nyhavna. Fordi koronapandemien førte til begrensninger i mulighetene til å gjennomføre konferanser og arrangement, ble Hendelser på Nyhavna

³⁰ Bylivsutvikling. 2016. "Evalueringsrapport HpN 2016". Hentet april 2020.

https://drive.google.com/file/d/1Zc_x92RG5uTZo_I6WSZ2hKYJYzMXGx68/view?usp=sharing

³¹ Trondheim 2030 (2019), "Du og jeg og Nyhavna" Digital artikkel i Trondheim 2030. Hentet august 2020. <https://trondheim2030.no/2019/07/09/du-og-jeg-og-nyhavna/>

avlyst . Det har imidlertid blitt gjennomført noen arrangement i bydelen, dimensjonert til å kunne ivareta de til enhver tid gjeldende smittevernregler, og samtidig gi nye perspektiver på bydelen. Det har blant annet vært en utendørs fotoutstilling som viste bilder av krigsminnene i ulike faser av etterkrigshistorien. I forbindelse med denne ble det arrangert byvandring både for byens kulturpolitikere og for et åpent publikum.

NTNU på Nyhavna

Nyhavna er fortsatt et hyppig brukt case for flere studieretninger ved NTNU, og det produseres årlig en rekke bachelor- og masteroppgaver som utforsker Nyhavnas potensial fra ulike faglige perspektiv. Høsten 2020 har førsteårsstudenter i arkitektur bygget fullskala installasjoner langs kanalen på Nyhavna som del av Making is Thinking. Installasjonene ble iscenesatt av studenter ved Kunstakademiet i Trondheim som del av åpningsarrangementet. Åpningen markert med taler fra ledelse ved NTNU, Trondheim havn og Trondheim kommune.

3.2 Offentlige vedtak, retningsgivere og prosjekter

I det følgende presenteres relevante dokumenter, vedtak og prosjekter utformet av ulike instanser i forbindelse med transformasjonsarbeidet på Nyhavna.

Benkeforslag om kulturnæringsprogram

Trondheim kommunes kommunedelplan for Nyhavna ble vedtatt i Trondheim kommunes bystyre³², fem dager etter første Hendelser på Nyhavna, 16. juni 2016. Under behandlingen av områdeplanen i bystyret i Trondheim, ble det flertall for et benkeforslag om å utvikle et kulturnæringsprogram for bydelen: *“Programmet skal synliggjøre hvordan kulturbaserte næringer, småskala industriproduksjon og maritime næringer kan bevares og utvikles på Nyhavna. Programmet skal definere langsiktige mål og tiltak for å oppnå dette, inkludert organisering og modeller for eierskap til lokaler.”* (Kommunedelplan for Nyhavna, s. 16)

Kvalitetsprogram for Nyhavna

I tillegg til kulturnæringsprogrammet, presiserer kommunedelplanen at det skal utarbeides fire program som skal legges til grunn for alle planer. Kunnskapsgrunnlag til kulturnæringsprogram, Kvalitetsprogram for offentlige rom, Miljøoppfølgingsprogram og Kulturminneprogram ses i sammenheng i Kvalitetsprogram for Nyhavna, som også omtales i kapittel 2.1 og 4.7.3.

Pilotprosjekt for KORO

Hendelser på Nyhavna mottok støtte fra blant andre KORO³³, nasjonalt organ for forvaltning av kunst i offentlig rom, gjennom deres støtteordning for kunstfaglig tilnærming til stedsutvikling, KOM. I etterkant av arrangementet ble Nyhavna ett av KOROs tre pilotprosjekter som arbeider med å få kunst inn i kommunenes byplanleggingsprosesser så tidlig som mulig. KORO arbeider med å skape rom for kunstprosjekter inn mot viktige

³² Trondheim kommune. 2016. *“Saksprotokoll: Kommunedelplan for Nyhavna”*. Hentet april 2020. https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=1003376304

³³ KORO. Nettside. Hentet juni 2020. <https://koro.no/om-koro/>

byutviklingssatsninger, og Nyhavnas rolle som pilot sammen med Tromsø og Hovinbyen i Oslo knytter både kompetanse og amisjonene til bydelsutviklingen.

Prosjektleder Bylivsprosjektet på Nyhavna

Trondheim kommune og Trondheim havn har opprettet en treårig prosjektlederstilling. Prosjektleder Nadja Sahgebovic tiltrådte stillingen våren 2019. Fram til da ledet hun En blå tråd. Stillingens ansvar og arbeidsoppgaver er blant annet å utvikle en strategi- og handlingsplan for ulike tiltak som kan bidra til å gjøre Nyhavna til en attraktiv bydel midlertidig og på lengre sikt. Prosjektleder for byliv skal lede gjennomføring av tiltak og koordinering av aktuelle aktører som har sin virksomhet på Nyhavna eller som ønsker å etablere seg i området. I tillegg skal hun initiere og legge til rette for forskning- og utviklingsprosjekter innen byutvikling, arkitektur og kunst og kultur og bidra til internt og eksternt samarbeid. Opprettelsen av denne stillingen ga mulighet til å arbeide kontinuerlig og langsiktig med medvirkning og legge til rette for god kommunikasjon mellom alle aktører. Prosjektleder for byliv har blant annet etablert Nyhavna bylab og ledet arbeidet med utviklingen av en bylivsstrategi for Nyhavna³⁴.

Nyhavna bylab

Høsten 2019 ble det etablert et felles møtested i Skippergata 11. Bylab Nyhavna har blitt brukt til utstillinger, møter og verksteder og ble blant annet brukt i forbindelse med høring av Kvalitetsprogram for Nyhavna og et større samarbeid med NTNU våren 2020. Lokalet har mål om å være et samlingssted for studenter, utviklingsaktører og interesser i området.

Bylivsstrategi for Nyhavna

I februar 2020 ble det vedtatt en bylivsstrategi for Nyhavna. I denne foreslås det en rekke konkrete og målrettede tiltak, piloter og hendelser som bygger på overordnede mål for utvikling av Nyhavna og engasjementet som allerede finnes for området. Tiltakene er blant andre:

- Piloter, konkrete tiltak for å trekke aktivitet til Nyhavna for å synliggjøre og iscenesette eksisterende kvaliteter, skape nye fortellinger og teste utforming og bruk.
- Hendelser, aktiviteter og arrangement som kan bidra til å skape eierskap, engasjement og involvere slik at flere bidrar til å skape byen.

Dette skal "*bidra til å øke verdien og oppmerksomheten rundt Nyhavna, og skape og styrke byliv som danner grunnlag for en levende og attraktiv bydel*". (Bylivsstrategi for Nyhavna, *Piloter og hendelser*, s. 5)

Etablering av eiendomsselskap for byutvikling

Modeller for eierskap har vært en gjennomgående utfordring i arbeidet med å finne løsninger som både hensyntar eierskap til bygg og intensjonen om å gjennomføre god byutvikling med et bredt spekter av hensyn.

Trondheim havn, som eier majoriteten av grunnen og byggene, er et interkommunalt selskap eid av 13 kommuner. Per i dag må alle vedtak som berører Trondheim havns virksomhet godkjennes av alle disse kommunene. Dette har gjort at det har vært vanskelig å gjøre

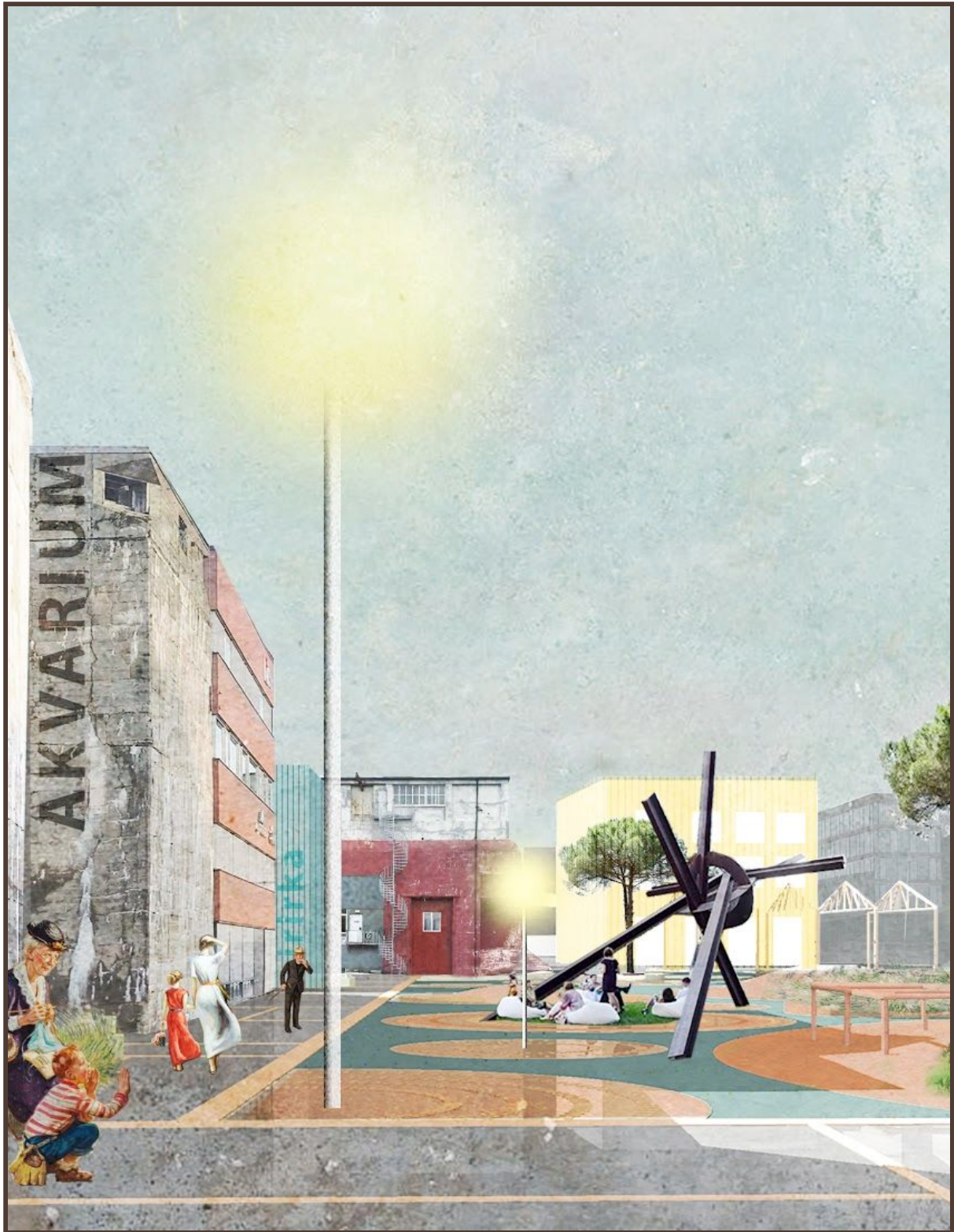
³⁴ Bylivsstrategi for Nyhavna, "*Piloter og hendelser. Bylivsstrategi for Nyhavna*". Hentet oktober 2020. <https://drive.google.com/file/d/1nQfMKOV1P5VkdMBu58P6UgxBcqBMsYB6/view?usp=sharing>

vedtak knyttet til byutviklingen og framtidig bruk av bygg og eiendommer. Trondheim havn og Trondheim kommune har etter drøftinger og gjennomgang av erfaringer fra lignende prosjekter i andre byer, foreslått å opprette et eierskapselskap som er skilt ut av dette interkommunale havneselskapet, hvis hovedvirksomhet naturlig nok er å drive havn.

22.09.20 vedtok Trondheim kommunes formannskap at de “...gir sin tilslutning til den beskrevne modellen for organisering av havnevirksomheten og byutviklingsvirksomheten i havneområdene, og anbefaler Trondheim kommunes representanter å stemme for dette i Representantskapet i Trondheim Havn IKS den 2. oktober 2020.”³⁵ (saksreferat fra Trondheim kommunes formannskap, 22.09.20, s. 4).

Dette er et viktig skritt i retning av å etablere et eiendomsselskap som eies 67% av Trondheim kommune og 33% av Trondheim havn. Den endelige avgjørelsen knyttet til selskapet er avhengig av vedtak i alle 13 eierkommunene i Trondheim Havn. Selskapet kan ved vedtak i alle kommuner etableres våren 2021. Retningslinjene til selskapet vil etter planen legge til rette for at eiendommer skal kunne skilles ut og legges under det nye selskapet for å muliggjøre realisering av blant annet kulturnæringsprogrammet.

³⁵ Trondheim kommune. 2020. ”Etablering av eiendomsselskap, Nyhavna”. saksreferat fra Trondheim kommunes formannskap, 22.09.20. Hentet oktober 2020.
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=5008650

Fra Kvalitetsprogrammet for Nyhavna, Fyringsbunkerallmenningen, Illustrasjon: Agraff, False Mirror Office og Rallar arkitekter

4. Teoretiske perspektiver

I kapittel 4 introduseres to verdikjeder. Modell 1 er en verdikjede som er hentet fra Kulturutredningen 2014³⁶, mens modell 2 er utarbeidet av Kulturdepartementet for å beskrive kulturnærings oppbygging³⁷. Begge er utarbeidet i forbindelse med kulturstrategisk arbeid på nasjonalt nivå, og beskriver de ulike funksjonsleddene i kulturlivet. I dette kapitlet gjennomgås også relevante teoretiske kilder fra teatervitenskap, arkitektur og sosiologi. Perspektiver fra offentlige plan- og strategidokumenter som er relevante i denne sammenhengen blir også løftet frem. I kartleggingen av kilder har jeg ønsket belyse noen sentrale spørsmål som setter oppgavens problemstillinger inn i en større, tverrfaglig sammenheng.

I denne oppgaven forstås Hendelser på Nyhavna som en iscenesettelse. Alle komponenter i arrangementet; forestillinger, utstillinger, konserter og øvrige hendelser er deler av helheten som iscenesettelsen rommer. Sentrale begreper i denne sammenhengen er:

Verdikjede: Kan analyse av leddene i verdikjeder være nyttige for å forstå betydningen av Hendelser på Nyhavna, samt bidra til å forstå kompleksitet og ta høyde for denne i det videre planleggingsarbeidet?

Iscenesettelse: Hva er en iscenesettelse og hvordan iscenesettes urbane miljø?

Stedsspesifikk scenekunst: Hvilke begrep innen stedsspesifikk scenekunst er relevante når vi skal se nærmere på en iscenesettelse som har som mål å påvirke byutviklingsdebatten? Hvordan kan iscenesettelsen påvirke utviklingen av stedet?

Immersiv scenekunst: Hvordan beskrives den immersive scenekunsten, skiller den seg fra den stedsspesifikke scenekunsten? Og hvordan kan man løfte et steds avtrykk hos publikum gjennom immersive opplevelser?

Tverrfaglighet, scenekunst og arkitektur: Hva er bakgrunnen for at et masterkurs i arkitektur velger å samarbeide med en scenekunstgruppe når de skal studere arkitektur?

Sosiologisk perspektiv: Hvilke opplevelser gjør at vi knytter følelser til en bydel? Og hvordan skapes stedsidentitet? Og kan man utvikle et industriområde til å bli et bymiljø uten at bydelen gentrifiseres?

Offentlig planverk og strategiske dokumenter: Hvilke kulturstrategiske mål på nasjonalt nivå er interessante å kjenne til, hvilke bestemmelser er allerede gjort på lokalt nivå og hvilke verktøy på stedsspesifikt nivå vil kunne komme til å påvirke utviklingen på Nyhavna?

³⁶ Kulturdepartementet. 2013. "Kulturutredningen 2014". Hentet april 2020.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/1e88e03c840742329b9c46e18159b49c/no/pdfs/nou201320130004000dddpdfs.pdf>

³⁷ Kulturdepartementet (2015), *Verdikjede 2.0 (KUD 2015)*

4.1 Verdikjede

Et av målene med Hendelser på Nyhavna var å synliggjøre de skapende kunst- og kulturaktørene i området. Aktørenes virksomhet her er vanligvis usynlig for omverden. Uttrykkets synlighet, i møte med publikum, utgjør vanligvis korte, konsentrerte møter som er resultat av langstrakte skapelses- og produksjonsprosesser, og de foregår gjerne på andre arenaer. For aktørene er den skapende og produserende fasen vanligvis den mest tidkrevende. Produksjonslokalet er det stedet som bygger stabilitet og kontinuitet rundt deres virksomhet. Å gjøre det usynlige synlig, å vrenge innsiden ut, skulle man synliggjøre Nyhavnas skjulte men viktige kulturfabrikker.

Prosessene som ledet frem til arrangementene, og de som kom i etterkant, har synliggjort at det er behov for verktøy som viser prosessene som er essensielle i et kunstfaglig virke. Når kunst og kultur skal prege en bydel, vurderes det som viktig at de som tar avgjørelser knyttet til bydelens utvikling, også har forståelse for kunstfaglig produksjon. Dette har ledet til drøftinger av hvordan man best fremstiller de behovene som finnes hos viktige råvareprodusenter i kulturlivet; de skapende kunstnerne.

I Kulturutredningen i 2014 ble det gjort vurderinger av nasjonale kulturpolitiske mål, virkemidler og tiltak i perioden etter 2005. Her ble kulturlivets verdikjede brukt for å framheve den samfunnsmessige og økonomiske sammenhengen som kunst- og kulturvirksomheter inngår i. Den grafiske fremstillingen av en sirkulær og gjentakende prosess, illustrerte tydelig hvordan man kan skille mellom ulike ledd i kulturlivets verdikjede, samtidig som at alle ledd er gjensidig avhengige av hverandre.

I samfunnsøkonomisk terminologi skiller verdikjeder mellom *produksjon*, *distribusjon*, *konsumpsjon* og *reproduksjon*. I kulturutredningen ble disse begrepene erstattet med *skape*, *formidle*, *oppleve* og *lære*, der begrepene ble definert som følger:

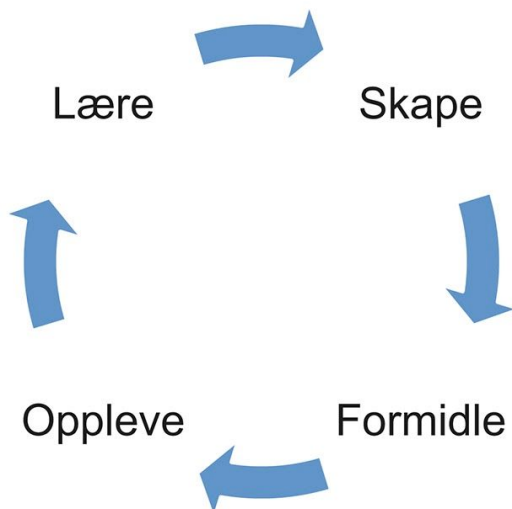
Skape: Alle former for produksjon av kulturprodukter.

Formidle: Virksomhet som gjør kulturproduktene tilgjengelig for publikum.

Oppleve: Publikums bruk av kulturproduktene.

Lære: Utdanning og opplæring i kunst- og kulturfag. Rommer både formelle opplæringsarenaer som skoler, høyskoler og universitet og mer uformelle arenaer hvor man tilegner seg kunnskap og ferdigheter.

Verdikjedeanalysen kan være nyttig for å legge til rette for å forstå kulturlivets ulike faser. I Kulturutredningen poengteres det at samspillet mellom de ulike leddene i verdikjeden har betydning for hvorvidt man når politiske mål innen de ulike kulturfeltene. "*Hvordan et kulturfelt fungerer over tid, vil være avhengig av alle leddene i verdikjeden og sammenhengen mellom dem.*" (Kulturmeldingen (2014), s. 42)

Modell 1: Verdikjede i Kulturutredningen (2014)

Modell 2: Kulturdepartementet (2015), *Verdikjede 2.0*

Det siste tiåret har det vært økt fokus på kulturnæringer. I 2015 utviklet Kulturdepartementet figuren *Verdikjede 2.0*, som visualiserer sammenhenger i kulturell og kreativ næring. Figuren beskriver, i likhet med figuren i Kulturutredningen, kreativ næring som sirkulær, der alle leddene i verdikjeden henger sammen med hverandre.

Modellen Verdikjede 2.0 oppleves som relevant for å drøfte hvilke hensyn som må tas dersom man ønsker å la kultur spille en viktig rolle i samfunnsutviklingen. I kapittel 6 brukes modellen som analyseverktøy for å forstå hvordan Hendelser på Nyhavna og kunst og kulturutviklingen på Nyhavna kan inngå som en brikke i utviklingen av kunst- og kulturbyen Trondheim.

4.1.1 Scenekunstens verdikjede

I scenekunstheltet er det kun teaterinstitusjoner som har infrastruktur til å kunne romme all aktivitet under samme tak. Frittstående produksjonsmiljøer er avhengige av å oppsøke infrastruktur og kunnskapsmiljøer på en rekke arenaer for å ha mulighet til å opprettholde en helhetlig og kontinuerlig praksis. Mange aktører innen scenekunstheltet arbeider også frilans, uten fast tilknytning til et scenekunstkompani eller en institusjon. Når vi ser på scenekunstens verdikjede i denne sammenheng er det tatt utgangspunkt i scenekunstkompanier, men prosessleddene i verdikjeden vil være relevante for både institusjoner og frilans scenekunstnere.

I notatet *Scenekunsten i Kulturloftet*³⁸ av Anne Britt Gran og Sigrid Røyseng, gjennomgås flere av scenekunstens verdikjeder. Noen av disse er knyttet til separate faggrupper innen scenekunstheltet, som danseren, skuespilleren, regissøren osv. Gran og Røyseng fokuserer

³⁸ Gran, AB og Røyseng, S. 2013. "Scenekunsten i Kulturloftet" notat 130812 for Kulturdepartementet. Hentet august 2020.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/styrer_raad_utvalg/kulturutredningen/scenekunsten_i_kulturloftet_av_gran_og_royseng.pdf

på de trekkene ved scenekunstheltet som kan gjenspeiles i kvantitative størrelser og gjennomgår blant annet verdikjeder som synliggjør pengestrøm i relasjon til offentlige bevilgninger, antall forestillinger og publikumsmengde. Verdikjedene som gjennomgås i notatet kan ikke direkte overføres til verdikjeden som er relevant i denne sammenhengen, men anvendelsen synliggjør verdikjedens fleksibilitet som verktøy.

4.1.2 Verdikjedens funksjon

Kommunal- og moderniseringsdepartementet lanserte rapporten *Verdikjeder i Norge* i april 2020³⁹. Rapporten definerer og studerer 15 utvalgte verdikjeders regionale og nasjonale betydning i norsk økonomi. Arbeidet er ment å fremskaffe kunnskap om hvordan verdikjeder ser ut og utvikler seg, geografiske tyngdepunkter i eksisterende verdikjeder, samt mulighetene for å posisjonere norske virksomheter i en global økonomi. I rapporten understrekes det at kunnskap om verdikjeder og kjennetegnene ved verdikjedens behov og drivkrefter “...gir regionale myndigheter gode forutsetninger for å legge til rette for økt regional verdiskaping.” (Samfunnsøkonomisk analyse (2020), Verdikjeder i Norge, s. IV).

I intervjuene som gjennomgås i kapittel 5 er Verdikjede 2.0 drøftet som et verktøy for helhetlig forståelse av kunst- og kulturvirksomheter, samt som et potensielt redskap for planleggingen av hvordan man kan prege framtidens Nyhavna, samtidig som man ivaretar de faglige behovene for aktørene selv.

Forståelse av kulturlivets plass på fremtidens Nyhavna henger sammen med hvordan de som påvirker utviklingen, forstår kunst og kulturlivet. I kapittel 6 vil jeg bruke verdikjeden som verktøy for å analysere iscenesettelsene under Hendelser på Nyhavna. Det vil også drøftes om figuren kan være et virkemiddel for å utforske ulike kunst- og kulturbaserte virksomheters potensiale på Nyhavna.

4.2 Iscenesettelse

I boka *Theatre & the city* setter Jen Harvie menneskers tilstedeværelse i det urbane landskapet i sammenheng med iscenesettelser.

*...understanding how cities' identities are socially produced through the ways we act in them and also how individuals' identities are produced in the city.*⁴⁰ (Harvie, J, Theatre & the city, s. 47)

Som eksempler på iscenesettelser i byrommet trekker hun frem innsettelsesseremonier av kongelige og politiske ledere hvor man iscenesetter seremonien med mål om å løfte den som innsettes. Harvie ser også på demonstrasjoner og aksjoner, som det politiske

³⁹ Kommunal og moderniseringsdepartementet. 2020. “Verdikjeder i Norge” oppdrag fra. Hentet september 2020.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/4c45ce92ef804c01ba63982c005c9f6b/r16-2020-verdikjeder-i-norge.pdf>

⁴⁰ Harvie, Jen. 2009. “Theatre & the city”. Macmillan Education UK

studentopprøret som startet i Paris i 1968 og spredte seg til store deler av verden, som iscenesettelser som har som mål å ytre en mening med den kraften som fysisk tilstedeværelse og tydelig signalisert meningsytring kan gi. Opprøret i 1968 ses på som et vendepunkt i nyere historie. Opprøret førte til kulturell oppblomstring og styrket fagbevegelse. I ettertid er begrepet sekstiåtter brukt om radikale studenter fra denne tiden⁴¹. Sett fra et scenekunsthaglig perspektiv kan begrepet gi assosiasjoner til en teatral karakter fra en rekke iscenesettelser som har satt spor i nyere historie. Jen Harvie trekker fram en annen karakter i sammenheng med iscenesettelser i bymiljø; flanøren. Begrepet flanør ble innført av Charles Baudelaire på 1800-tallet, som en karakter som vandrer Paris gater opptre performativt i byrommet gjennom å spasere, ...*who confounds dominant uses of the city by casually strolling through it, making his own pathways through it, and so his own version of it through his manner of performing it.* (Harvie, J, *Theatre & the city*, s, 49)

Hendelser

Harvie trekker også fram amerikanske aktivisters intervensjoner i offentlig rom på 1960-tallet, kalt *hendelser* (happenings). Dette var iscenesettelser hvis mål var å forstyrre den innlærte måten som mennesker bruker offentlig rom på, for å understreke at måten vi agerer på i hverdagen er performativ, og påvirker hvordan vi handler. Hendelsene blir beskrevet som "...*somewhat surreal, they occupied the streets in part to reclaim them, and they validated everyday actions as constitutive of life and its meanings by "blurring art and life", wilfully and mischievously performing everyday actions themselves.*"⁴² (Harvie, J, *Theatre & the city*, s. 55). Aktivistene tok avstand fra teatrale og *fine art* konvensjoner. Aktiviteten ble betraktet som del av en alternativ kultur. Hendelsene ble utført av aktører som spilte seg selv i scener som hadde sitt utspring i det hverdagslige for å sette fokus på menneskets ufrihet i en iscenesatt hverdagslighet.

Harvie understreker, i tillegg til å problematisere det reelle potensialet til urban endring, at iscenesettelser i offentlig rom kan være en effektiv måte å sette søkelys på dagens situasjon og åpne for levende drøftinger av ønsket endring.

Theatre and performance in the contemporary urban context certainly face challenges in offering both practices and visions of a better world, but they also offer hope, in part because, ..., they are particularly well equipped to help us think about and enact both material practices and performative visions. They can help us see, for example, the conditions of economic inequality, ..., but also the social possibilities of communication, understanding and change within and despite those conditions.
(Harvie, J, *Theatre and the City*, s. 77-78)

Hendelser på Nyhavnas viktigste grep i 2016 var å iscenesette bydelen for å belyse kvaliteter som finnes der i dag, samt peke på bydelens fremtidspotensial. I kapittel 7 vil arrangementet drøftes som iscenesettelse.

⁴¹ Arntzen, JG. 2018. "*Studentopprøret*". Store norske leksikon. <https://snl.no/studentoppr%C3%B8ret>

⁴² Harvie, Jen (2009), *Theatre & the city*, Macmillan Education UK

4.3 Stedsspesifikk scenekunst

Det er naturlig å sette Hendelser på Nyhavna i sammenheng med begrepet *stedsspesifikk scenekunst*. Her forstås begrepet som scenekunst som finner sted et annet sted enn inne i en teaterbygning, eller et lokale som er tilrettelagt for framføring av scenekunst. Den stedsspesifikke forestillingen har gjerne en tilknytning til spillestedet som gjør stedet til en medaktør i sammenhengen. Stedets fysiske rammer har en viktig scenografisk rolle i forestillingen. I tillegg vil stedets historiske og samtidige kontekst sannsynligvis tilføre mening til publikums opplevelser.

I boka *Site-Specific Performance*, drøfter Mike Pearson ulike aspekter ved stedsspesifikk scenekunst, med fokus på iscenesettelser som tar i bruk omgivelser som i utgangspunktet ikke er et teaterhus, *non-theatre location*⁴³. Pearsons bruk av begrepet *performance* forstås i denne sammenhengen som tilsvarende det norske ordet scenekunst. Begrepet rommer både teater, dans, opera og performance. I denne sammenhengen peker det også på komponenter som til sammen utgjør et scenekunstuttrykk, slik Hendelser på Nyhavna var iscenesatt av 55 ulike arrangementer spredt over hele bydelen gjennom hele dagen.

Jen Harvie, understreker potensialet hos stedsspesifikk scenekunst som et verktøy for å huske og forme et miljø knyttet til et sted (*community*), og forklarer stedsspesifikk scenekunst slik:

Site-specific performance can be especially powerful as a vehicle for remembering and forming a community for at least two reasons. First, its location can work as a potent mnemonic trigger, helping to evoke specific past times related to the place and time of performance and facilitating a negotiation between the meaning of those times. (Pearsons, Site-Specific Performance, s. 9)

Uttrykket *mnemonisk trigger*, som Harvie refererer til, forstås som beskrivelse av en måte å memorere elementer som er knyttet til hverandre, gjennom å lage sammenhenger som skaper assosiasjonskoblinger. Begrepet *mnemonisk* kan også forbindes med hukommelsesteknikker som gjør det lettere å huske ved hjelp av dannelse av assosiasjonsbilder. Man kan for eksempel huske en kjede av tall gjennom å plassere disse i rekkefølge i et landskap du kjenner og kan oppsøke i hukommelsen. Om vi legger Harvies beskrivelse av stedsspesifikk scenekunst som en måte å skape mnemoniske koblinger, kan Hendelser på Nyhavna ha skapt slike koblinger hos utøvere og publikum, og dermed dannet assosiasjonsbindinger mellom Nyhavna og kunst og kulturaktivitet? Dette vil drøftes i forbindelse med intervjuene i kapittel 5.

4.3.1 Aksjon og sted

Den sveitsiske arkitekten Bernard Tschumi beskriver sammenhengen mellom sted og aksjon på en måte som gjør det interessant å se på hans betraktninger opp mot stedsspesifikk scenekunst.

⁴³ Pearsons, M (2010), *Site-Specific Performance*. Palgrave Macmillan

*...spaces are qualified by actions, just as actions are qualified by spaces. Architecture and events constantly transgress each other's rules. Bodies not only move in, but also generate spaces, produced by and through their movement.*⁴⁴
(Pearsons, M, Site-Specific Performance s. ...)

Tschumi beskriver individets inntreden i et rent, kontrollert, arkitektonisk rom som en voldelig hendelse (*act of violence*). Fysisk inntrengen i en presist planlagt arkitektonisk geometri, kropp og objekter, skjærer ut nye rom gjennom flytende og uventede bevegelser. Det er denne inntrengelsen som skaper rommets potensial. Sett gjennom Tschumis perspektiv, kan man si at utviklingen av et område er avhengig av denne typen forstyrrelser for at man i det hele tatt kan få øye på det sammensatte potensialet som vil oppstå når arkitektur og sted samhandler med aksjon som menneskelig aktivitet. På grunn av at sammenhengen mellom sted og aksjon ikke alltid er symmetrisk, har Tschumi beskrevet tre kategorier for ulik grad av sammenheng:

1. Gjensidighet (*reciprocity*), når sted og hendelser er gjensidig avhengig og betinget av hverandres eksistens.
2. Likegyldighet (*indifference*), når sted og hendelser er funksjonelt uavhengige av, eller forholder seg nøytralt til hverandre.
3. Konflikt

Alle tre kategorier kan manifestere seg på et sted til ulike tider. Aksjon kan skape konflikt for et sted på et tidspunkt, mens sted skaper konflikt for aksjon på et annet tidspunkt. Kategoriene er ikke satt opp i et forsøk på å skape en oppskrift for hva som kommer når i forhold til påvirkning, men snarere som verktøy for å forstå den gjensidige påvirkningskraften som finnes mellom sted og aksjon.

4.3.2 Immersiv scenekunst

I sammenheng med stedsspesifikk scenekunst omtales ofte også immersiv scenekunst. Direkte oversatt betyr immersiv omsluttende eller oppslukende på norsk, men det engelske *immersive* har blitt en vel så vanlig betegnelse på en form for scenekunst som "...*setter tilskueren i sentrum for opplevelsen, men det innebærer ikke nødvendigvis en interaksjon mellom tilskuer og aktør som virker tilbake på det fiktive universet.*"⁴⁵ (Hovik, L (2015), *Interaktive dramaturgier – forestillinger om virkelighet*, s.228)

I boken *Immersive theatres, intimacy and immediacy in contemporary performance*⁴⁶ av Josephine Machons blir det trukket frem at *immersive* som term tidligere har vært brukt som et adjektiv, mens det stadig oftere brukes som en egen teatersjanger. Hun diskuterer i hvilke sammenhenger ordet kan brukes. Som å dyppe i eller omslutte seg med vann, eller det å bli

⁴⁴ Pearsons, M. 2010. "Site-Specific Performance". Palgrave Macmillan

⁴⁵ Gladsø (red). 2015. "DRAMATURGI. Forestillinger om teater". Universitetsforlaget. Hovik, L, kapittel 18, "Interaktive dramaturgier – forestillinger om virkelighet" i ,

⁴⁶ Machons, J. 2013. "Immersive theatres, intimacy and immediacy in contemporary performance, Palgrave Macmillan

oppslukt i en spesifikk handling eller interesse. Immerge/omslutte/oppsluke kan brukes både for å beskrive en aktivitet som omslutter eller tilstanden å være oppslukt av. Innen databehandlingsterminologi beskriver ordet immerse “...that which provides information or stimulation for a number of senses, not only sight and sound” (Machons, J, *Immersive theatres*, s. 21)

I teatersammenheng blir begrepet knyttet til at publikum er omsluttet av teatret. Forestillingen er ikke nødvendigvis bygget rundt publikums medvirkning, men publikum spiller en aktiv rolle. I kapittel 18 i boken *Dramaturgi, forestillinger om teater*, bruker Lise Hovik eksempler fra det britiske scenekunstkompaniet Punchdrunks praksis for å illustrere hvordan det immersive teatret setter publikum i sentrum.

*Londonbaserte Punchdrunks gigantiske forestilling The Drowned Man (2013) kan være et godt eksempel på immersivt teater. Her har kompaniet forvandlet et enormt industrilokale i fire etasjer til det fiktive Temple Studios i Hollywood, et filmsett med sceneinstallasjoner. Hvert rom er en egen verden, men er samtidig en del av det fiktive universet kompaniet har skapt. Her finnes det gamle biler, butikker, hoteller, leiligheter, kontorer, en bar med levende musikk, skumle fangehull og ulovlige laboratorier, en ørken, en forfallen plankehytte der noen nettopp har sovet, og shabby campingvogner parkert i en mørk skog. Disse verdenene befolkes av skuespillere, både i og utenfor sin Hollywood-rolle på settet. Rollenets fiktive dobbeltliv er vevd inn i rommenes on-stage og back-stage. Som publikum blir vi tildelt grå, litt spøkelsesaktige, nøytralmasker, og vi blir guidet inn i en trang heis av en filmstjerne i hvit dress som smyger seg innsmygende og flørtende rundt oss mens han henter om hva som vil komme til å skje der inne. Den fiktive filmregissørens stemme gir beskjeder over høyttaleranlegget, og inne i studioet forsøker vi å orientere oss i det dunkle lyset og utforske de mange rommene og installasjonene. (Hovik, L. 2015. *Interaktive dramaturgier – forestillinger om virkelighet*, s.229)*

Den immersive forestilling inviterer sitt publikum til en opplevelse der omgivelsene kan representere en fiksjon eller et annet geografisk sted, men de trenger ikke å forholde seg aktivt til det faktiske geografiske stedet man er, slik man gjør i stedsspesifikk scenekunst. En immersiv iscenesettelse kan finne sted i en tradisjonell formidlingsarena for scenekunst eller et sted som er valgt som hensiktsmessig for scenekunstopplevelsen.

I podcasten *Scenesamtaler*⁴⁷ drøfter Julie Rongved Amundsen, Anette Therese Pettersen, Mariken Lauvstad og Tormod Carlsen begreper knyttet til stedsspesifikt teater i forbindelse med en omtale av teaterkompaniet Claire de Wangen sin forestilling *Sylvelinsporet* som ble gjennomført på Oslo Sentralbanestasjon, høsten 2019. Her drøftes forskjellen på *stedsspesifikt, kontekstspesifikt og immersivt teater*:

⁴⁷ Amundsen, Lauvstad, Pettersen og Carlsen (2019), “*Scenesamtaler*”, podcast av Scenekunst.no., episode 2. Hentet desember 2019.
<https://audioboom.com/posts/7403799-scenesamtaler-episode-2-23-10-19>

- Det **stedsspesifikke teatret** beskrives som knyttet til det fysiske stedet. Man iscenesetter det historiske stedet, der historien finnes som et lag i det man ønsker at publikum skal oppleve. Den stedsspesifikke scenekunsten bruker den symbolske betydningen i akkurat dette stedet, til å skape en merverdi i den teatrale opplevelsen. I *Scenesamtaler* beskrives Sylvelinsporet som en stedsspesifikk opplevelse der stedet kommer veldig til sin rett, og det er enighet om at man som publikum får endret sin forståelse av Oslo S gjennom å være publikum.
- **Kontekstspesifikt teater** beskrives som et stadie mellom stedsspesifikt og immersivt teater. Vi er ikke nødvendigvis der vi er, men bygget/stedet som iscenesettes spiller en rolle med sine fysiske kvaliteter.
- **Det immersive teatret** beskrives som en iscenesettelse i omgivelser der man forandrer hele stedet og gjerne bygger store scenografier som kan endre rommets kvaliteter og lage en ny kontekst. Forestillingen kan flyttes rundt på, og stedets identitet og historie har i seg selv liten eller ingen symbolsk betydning, annet enn å stille med fysiske rammer for iscenesettelsen.

Hendelser på Nyhavna hadde som formål å knytte publikum til Nyhavnas geografiske, historiske og potensielle kontekst gjennom iscenesettelser og er derfor interessant å drøfte som en stedsspesifikk iscenesettelse. Dette, samt *Fargene på Nyhavna* satt i sammenheng med begrepet immersiv scenekunst vil bli tema i kapittel 6 og 7.

4.4 Tverrfaglighet; scenekunst og arkitektur

De arkitektfaglige og pedagogiske perspektivene bak masterkurset Making is Thinking dokumenteres i en tekst under utvikling av Rødne, som også er intervjuet i kapittel 5. Teksten bygger på en keynote presentasjon som Rødne holdt under konferansen *Mapping, Reflecting Developing PhD by Design* ved institutt for arkitektur og planlegging på Universitetet i Liechtenstein. Konferansen ble arrangert i september 2020⁴⁸. Tittelen på foredraget var: *Making is Thinking, From design fixation to provocative competence. A perspective on learning within architecture and other creative disciplines.*

I teksten fremgår det at arkitektstudenter kan ha en tendens til å velge trygge løsninger på problemstillinger og være tilbakeholdne i forhold til å velge faglige innfallsvinkler som kan være både kompliserte og vanskelige. Making is Thinking er opptatt av å gjøre studentene i stand til å manøvrere i omskiftelige omgivelser og rammer, og finne løsninger i uforutsigbare og komplekse situasjoner.

We live in times of major transition. Climate change and frequent economic or environmental crises affect all areas of the globe not to mention the present pandemic situation...whilst new technologies, social media and cultural mobility are

⁴⁸ Rødne, Gro (2020), "Making is Thinking, From design fixation to provocative competence. A perspective on learning within architecture and other creative disciplines." Notat under utvikling. Hentet oktober 2020.

<https://drive.google.com/file/d/19dXWEiT70HqFIsMJ2FkTKjUay-dCFDJk/view?usp=sharing>

radically altering our worldview. Consequently, today's knowledge will soon become outdated and will no longer suffice to find the right answers.

We emphasize on the basic knowledge and skills connected to craft, but we are also questioning our role and responsibilities as architects. In particular: questions concerning the societal role of architects. We believe our role is defined too narrowly. (Rødne, G, Making is Thinking, From design fixation to provocative competence. A perspective on learning within architecture and other creative disciplines, s. 7)

I 2018 møtte samarbeidsprosjektet med Cirka Teater utfordringer i form av retningslinjer og bestemmelser som lå utenfor samarbeidets mandat til å påvirke, og som hindret realiseringen av en utendørs trapp. Trappen skulle forbinde øverste etasje i Fyringsbunkeren med gateplan med en trapp konstruert og utsmykket av Making is Thinking på oppdrag fra Cirka Teater. Etter gjennomført konkurranse viste det seg at man ikke rakk å få på plass nødvendige tillatelser til å kunne bygge trappen innenfor kursets tidsramme. Inspirert av utfordringen dette ga, gikk studenter og lærere i gang med å løse kursets formuttrykk dette semesteret ved å bygge kubiske elementer i ulike størrelser og materialer. Mye av materialet ble hentet fra Cirka Teaters lager, og resultatet ble en installasjon av kuber som ga assosiasjoner både til Cirka Teaters univers og en dekonstruert trapp.

Making is Thinking utvikler og bruker eksperimentelle metoder i krysningspunktet mellom arkitektur og kunstneriske prosesser. Studentene skal øke sin evne til å eksperimentere med uventede løsninger ved å utfordre rådende vaner og tradisjoner innen design. Ønsket er at studentene skal få kjennskap til og bli trygge på kreativ bruk av det merkelige og uventede.

We find it important to seek influence and inspiration from other fields and challenge the participants to develop a critical perspective, engage in experimental design activities, societal questions and public events. To not only do what they're told or merely fulfilling their own personal dreams. To ask why is art, architecture and design important? What is our contribution to society beyond designing buildings...? This course offers the opportunity to expand skills beyond the conventional notion of what architecture can contribute to society.

The aim is to develop strategies and methods to better be able to navigate complexity and in finding new solutions to the challenges we face in an unknown future. Our assignments are developed with the intention to challenge the students out of their comfort zone and into the unknown. By exploring hands on methods in open ended explorations of uncertainty and risk. The course offers challenging assignments in the span from generating conceptual ideas to site-specific interventions and the goal is to achieve real impact by actively contributing to the urban development by making live interventions, with real stakeholders and engaging with the public. "Doing" as a source of new knowledge is the common denominator. Literally that "Making is Thinking".

The students get in touch with real situations

” ... to see that something that you have created actually led to something, that it meant something to someone else. I think that’s the most rewarding thing in architecture.” Student at the Master course “Making is Thinking” (Rødne, G, Making is Thinking, From design fixation to provocative competence. A perspective on learning within architecture and other creative disciplines, s. 9)

4.5 Sosiologisk perspektiv

Antologien *Bysamfunn*⁴⁹, redigert av sosiologene Ida Marie Henriksen og Aksel Tjora, har som formål å skape større bevissthet rundt byens sosiale liv. En utløsende faktor for antologien var debatten om lokalisering og utvikling av NTNU-campus i Trondheim. Redaktørene opplevde at debatten *“...minnet oss på hvordan byutviklingens “topptyngde” skaper sterke føringer og planer for det fysiske (bygg og forbindelser), men tar for gitt det sosiale.”* (Henriksen og Tjora, *Bysamfunn*, s. 11). Antologien løfter frem flere perspektiver som det er interessant å sette i sammenheng med utviklingen på Nyhavna.

4.5.1 Affektiv urbanisme

I kapittel 6, *Affektiv urbanisme, performative byrom og eventalisering av bylivet* setter John Pløger fokus på hvordan det offentlige rom i stigende grad iscenesettes og omtales som affektivt.

Affektiv urbanisme er in! Byfestivaler, spektakulære byrom, allmenninger, plasser, sykkelgater, kunstakser og gatekunst er noen eksempler på hvordan byene forsøker å intervensere i og skape affektive opplevelser i byene.
(Henriksen og Tjora, *Bysamfunn*, s. 84)

Pløger trekker frem gaten som et performativt rom som er essensielt for menneskets dannelse til toleranse og kommunikasjon; *“På gater og plasser blir mennesker en del av en smittsom bevegelse”* (Henriksen og Tjora, *Bysamfunn*, s. 84). Begrepet affektiv urbanisme bygger på å gi byrommet opplevelseskvalitet gjennom å skape atmosfærer og stemninger. Det å oppleve tilstedeværelse til en hendelse som gir attraktivitet til stedet, gir mennesker et affektivt forhold til stedet. Dette har ført til en økt bevissthet rundt å *begivenhetsgjøre* byrommene.

Pløger mener videre at de som legger de overordnede planene for byene, og de som vedtar disse, byplanleggerne og politikerne, har begrenset forståelse for hvordan de affektive hendelsene og områdene er nettopp det som skaper bylivet.

Mange byer og politikere har vanskelig for å se verdien i den performative urbanismen unntatt når det gjelder turisme, konsum og investeringer. Norske byer har ikke noen byutviklingsstrategier for en alltid foranderlig performativ urbanisme... Se for eksempel på byenes holdning til gatekunst. For 10-15 år siden ble grafitti av byenes politikere betraktet som “vandalisme” og “hæververk”. Nå er det turisme,

⁴⁹ Henriksen og Tjora (2019), *Bysamfunn*, Universitetsforlaget

kunst-omsetning, og ledd i en byprofilering som kreativ og entreprenørisk by. Nå har Bergen det travelt med å profilere seg som gatekunstens hovedstad, men byene har stadig ikke føling med eller støtter underskogen av kreativitet som byene alltid rommer. (Henriksen og Tjora, Bysamfunn, s. 95)

Pløgers perspektiver er interessante sett opp mot målet om at Hendelser på Nyhavna skulle være et levende innspill i byutviklingsdebatten. Dette vil drøftes videre i kapittel 7.

4.5.2 Stedsidentitet

I antologien Bysamfunns kapittel 8, *Byglød: å skape nytt liv i hjertet av små og mellomstore byer* har Guri Mette Vestby to relevante perspektiv på bykjernen og dens funksjon og utvikling; den kontinuerlige utviklingen og samspillet mellom ulike prosesser som påvirker stedets identitet. Bakgrunnen for Vestbys arbeid er et pilotprosjekt ledet av Design og arkitektur Norge, DogA, som har sett på hvordan *“Nye og til dels alternative aktiviteter eller kreative bruksmåter ser ut til å endre forestillinger om hva bysentrum kan være; dvs. hvordan vi kollektivt tenker om og forstår dette som sted og derved stedets mulige utviklingsretninger.”* (Vestby, GM, *“Bysamfunn”*, s. 109). Prosjektet er gjennomført i allerede etablerte sentrum i Tromsø, Arendal og Lærdal, og kan ikke direkte sammenlignes med transformasjonsarbeidet på Nyhavna. Det er likevel interessant å se nærmere på relasjonen mellom bruk og forståelse av sted og aspekter knyttet til identitetsdannelse og tid.

Vestby beskriver byens utvikling som en kontinuerlig konstruksjonsprosess, *“som i ettertid blir til historiens gang”* (Vestby, GM, *Bysamfunn* s. 109)

Det er for det ene et resultat av det som gror frem tilsynelatende tilfeldig gjennom det mangfoldet og den kompleksitet som aktiviteter i byen representerer (stedsdannelse), det som er utfallet av forhandlinger og friksjoner mellom ulike aktører (steds-negotiations). For det andre er det resultat av bevisste kommunale eller næringsstrategiske grep (stedsplanlegging) På tvers av og innenfor. (Vestby, GM, Bysamfunn s. 109)

Hun tar utgangspunkt i at bysentrum som sted, teoretisk kan forstås som en sosial og kulturell konstruksjon i tilknytning til disse prosessene.

Stedsidentitet

Vestby ser på sammenhengene mellom hvordan et sted brukes og hvordan stedet utvikler seg. I sosiokulturelle stedsanalyser settes dette i sammenheng med tre sentrale begrep, stedsbruk, stedsbilder og stedsinteresser:

Stedsbruk, i form av menneskers aktiviteter, virksomheter og funksjoner på et sted skaper menneskenes **stedsbilder**. Menneskers forståelse og opplevelse av et sted påvirkes gjensidig av disse to dimensjonene, og dynamikken mellom hvordan vi bruker et sted og hvordan vi oppfatter et sted bidrar til å påvirke utviklingen av bysentrum. Hvordan vi aktiviserer et bysentrum kan i et slikt perspektiv, ha stor betydning for hvordan identiteten til stedet utvikler seg.

Stedsinteresser peker på hvordan dominerende diskurser alltid vil være i et konkurrerende forhold til andre diskurser. Det vil si at ulike måter "å se verden på", eller betrakte et gitt sted på, inngår i en kontinuerlig prosess som kan endre eller forskyve dominerende stedsforståelser. Det ser vi gjennom for eksempel hvilket potensial som eksisterer, eller hvordan det bør utnyttes. Stedsutvikling omtales som en arena der konkurrerende interesser lett kan skape friksjon.

Innflytelsesrike aktører er ikke de eneste som fremmer bestemte stedsrepresentasjoner. Innbyggere og besøkende har samlet en ganske stor "forbrukermakt" gjennom hvordan og hvor mye de bruker byen. (Vestby, GM, Bysamfunn s. 1.)

I kapittel 6 og 7 vil Vestbys sosiologiske perspektiv på kreftene som påvirker stedsidentiteten drøftes i sammenheng med analyser av effektene Hendelser på Nyhavna i 2016 har og kan få for bydelens utvikling.

4.6 Gentrifisering og urban krise

I Bysamfunns kapittel 8 omtaler Guri Mette Vestby også gentrifiseringen som utvikling av urbane området kan føre til.

Gjennom de siste tiårene har man sett at når bystrøk revitaliseres, f.eks. med kunstnere, håndverkere, alternative butikker og kulturtilbud, og stedet har fått preg av pulserende bymiljø, så vil også lokalene bli mer attraktive og leien skrus opp. Aktører uten økonomiske muskler vil da måtte gi seg på bekostning av for eksempel kjedebutikker eller kjedeserveringssteder som bidrar til å viske ut stedets særpreg og identitet. (Vestby, GM, Bysamfunn s. 121)

Gentrifisering som fenomen uttrykkes her som en trussel for de identitetsskapende kreftene i bydeler under utvikling. Når områders attraktivitet fører til økte priser på bo og næringsarealer, øker muligheten for at de opprinnelige aktørene i bydelen må flytte ut på grunn av økende priser i på bo- og næringsarealer i området. En av målsettingene for Hendelser på Nyhavna var å igangsette en diskusjon om hvorvidt man kan unngå gentrifisering i transformasjonsprosessen på Nyhavna. I kapittel 7 drøftes dette.

Urbanist og professor ved Universitetet i Toronto, Richard Florida, har siden 2002 vært en toneangivende og omdiskutert kilde til refleksjoner rundt stedsutvikling. Da boken *The Rise of the Creative Class* ble utgitt i 2002, ble denne raskt en bestselger som har fungert som veiledende for styring av byutvikling. I 2019 utga Florida en revidert versjon av boken. I forordet til den nye versjonen kommenterer Florida kritikken som har vært knyttet til boken, og sier at han på ingen måte har ønsket å argumentere for gentrifisering, men har søkt å identifisere de kreftene som påvirker byers utvikling. Det er denne utgaven av *The Rise of the Creative Class* jeg tar utgangspunkt i her.⁵⁰ Boken ser på hvilke faktorer som har

⁵⁰ Florida, Richard (2019), *The rise of the creative class*, Basic Books; Illustrated Edition

påvirket byers utvikling etter den industrielle revolusjonen. Florida beskriver blant annet fremveksten av en ny sosial klasse, *the creative class*.

This book was my attempt to explain the key forces that have been transforming our economy, politics, and culture over the past seven decades. ... the rise of knowledge and creativity as economic drivers, and, alongside that, the rise of a new social class, the Creative Class. (Florida, R (2019), *The rise of the creative class*, s. vii)

I 2002 definerte Florida *the creative class* som de som bruker tankekraft som primært produksjonsverktøy, og inkluderer blant andre yrkesgrupper som utvikler forskning, teknologi, kunst, media, kultur så vel som tradisjonelle kunnskapsutviklere som medlemmer av denne klassen.

I den svenske podcasten *Studio axess 2019 - Richard Florida*⁵¹ fra desember 2019 reflekterer Florida rundt urban utvikling fra 1960-tallet fram til i dag. Han oppsummerer den urbane krisen på 60-tallet som knyttet til fattigdom. Byene ble fraflyttet og fikk store sosiale utfordringer. Den første utgivelsen av *The rise of the creative class* i 2002 ble utgitt på bakgrunn av en endring i urban utvikling som tidfestes til midten av 90-tallet. På denne tiden økte byenes attraktivitet som sentrum for kunnskapsutvikling. De siste årene har makt blitt sentralisert i forbindelse med urbaniseringen. Florida mener at også dette nå kommer til å snu, i forbindelse med en endring der mennesker vil søke mot småsteder og småbyene hvor prisene er lavere og mulighetene til å realisere visjoner er lettere. Florida mener at man i denne utviklingen vil se et skifte fra sentralisert makt til distribuert makt.

Florida er etterspurt som rådgiver for urban utvikling, men påpeker i podcasten at han selv er skeptisk til denne rollen. Mange byer har redefinert (*reinvented*) seg selv, gjennom å ta utgangspunkt i den kreative kraften til sine innbyggere. Florida uttrykker at hensikten med hans arbeid ikke har vært å gi en oppskrift for urban planlegging, men snarere å peke på hva som påvirker utviklingen.

4.7 Offentlig planverk og strategiske dokumenter

Som vi har sett i de teoretiske perspektivene i dette kapitlet, finnes det scenekunsthaglige verktøy som kan ha potensial til å påvirke måten vi tenker om sted på. Samspillet mellom sted og hendelser kan utløse sterkt engasjement som igjen kan utløse både ønskede effekter og konflikt. Dersom vi tar utgangspunkt i at gjensidig forståelse kan være konfliktforebyggende, og at det er ønskelig å skape forståelse for prosessene i kunst og kulturfeltet hos de som utformer og vedtar endringer i byene våre (som argumentert for i introduksjon av verdikjeden som verktøy) - er gjensidighet avgjørende for gode prosesser.

I dette perspektivet er flere offentlige dokumenter relevante når vi setter iscenesettelser og helhetlig forståelse av kunst og kultur i sammenheng med utviklingen på Nyhavna. Under vil offentlige ambisjoner belyses fra tre nivåer; det nasjonale, det lokale og det stedsspesifikke.

⁵¹ Florida, Richard. 2019. "*Richard Florida – Den kreativa klassen och stadens kris*". Podcast. Hentet april 2020. <https://soundcloud.com/studio-axess/studio-axess-richard-florida>

4.7.1 Nasjonalt nivå, kulturmeldingen og kulturutredningen

Da stortingsmeldingen *Kulturens kraft, Kulturpolitikk for framtida*, heretter kalt *Kulturmeldingen*⁵² ble lansert av daværende kulturminister Trine Skei Grande i 2019, var det fokus på at kultur bidrar positivt til befolkningens refleksjonsevne og utvikling. Det nasjonale kulturpolitiske samfunnsmålet i meldingen er *“Eit levande demokrati der alle er frie til å ytre seg, og der mangfald, skaparkraft og kreativitet er høgt verdsett. Eit inkluderande samfunn der kunst og kultur av ypparste kvalitet inspirerer, samlar og lærer oss om oss sjølv og omverda.”* (Kulturmeldinga, s. 9)

Blant delmålene som er interessante i forhold til ambisjonen om å la kunst og kultur prege byutvikling, er et fritt og uavhengig kulturliv som skal ta vare på og formidle kulturarv. Kunst og kultur skal også være tilgjengelig for alle og oppmuntre den enkelte til å oppleve og delta i kulturaktiviteter, samt tilby møteplasser og bygge fellesskap. Kulturens kraft som verktøy for demokratisk utvikling blir trukket fram i forbindelse med livskvalitet for befolkningen på mange nivåer. Det refereres til forskning som konkluderer med at kultur er viktig og utviklende for oss mennesker. Samtidig peker kartlegginger blant det skapende miljøet på kritiske mangler i infrastrukturen som er knyttet til produksjon av kunstuttrykk.

Kulturutredningen 2014⁵³ utredet utviklingen i norsk kulturpolitikk etter 2005, og ga en vurdering av de viktigste utfordringene kulturpolitikken står foran i den kommende tiden. I utredningen ble satsningen på kulturhus omtalt.

Gjennom de siste tiårene har det blitt bygget ut en nasjonal infrastruktur av kulturhus i Norge, og denne utbyggingen pågår ennå i dag mange steder i landet... .. I den pågående debatten om kulturhusene har det blitt stilt spørsmål ved om denne infrastrukturen brukes på en god nok måte, og om den brukes på en måte som er i samsvar med det lokale kulturlivets behov. Som vi har vært inne på ovenfor, sliter flere av kulturhusene med trange driftsbudsjetter. Dette kan bidra til en ensretting av tilbudet ved kulturhusenes ved at det innskrenkes til sikre publikumssuksesser, og til at byggene blir for dyre å bruke for aktører i det lokale kulturlivet. Det kan synes som om noen av problemene med å finne egnede lokaler for kulturaktiviteter det rapporteres om fra det lokale kulturlivet, kan løses gjennom en bedre planlegging og utnyttelse av bygningsressurser. (NOU 2013:4, Kulturutredningen 2014, s. 272)

Kulturmeldingens målsettinger peker på ønsket om å la kunst og kultur ha en samfunnsbyggende funksjon, og Kulturutredningens funn med hensyn til kulturhus peker på behovet for å ivareta et helhetlig perspektiv i utviklingen av infrastruktur for kunst og kultur. Dette vil tematiseres i verdikjedeanalysen i kapittel 6.

⁵² Kulturdepartementet. 2019. *“Kulturens kraft, Kulturpolitikk for framtida”*. Stortingsmelding St. 8 (2018-19). Hentet april 2020.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-8-20182019/id2620206/>

⁵³ Kulturdepartementet. 2013. *“Kulturutredningen 2014”*. NOU 2013:4. Hentet april 2020.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/1e88e03c840742329b9c46e18159b49c/no/pdfs/nou20132013004000ddpdfs.pdf>

4.7.2 Lokalt nivå, Kommunedelplan for kunst og kultur 2019 - 2030

Behovet for produksjonslokaler for skapende virksomhet innen kunst og kultur er et gjentatt behov i offentlige kartleggings-, strategi- og plandokumenter. Trondheim kommunes Kommunedelplan for kunst og kultur 2019 - 2030 slår fast at:

Trondheim skal ha gode vilkår for produksjon og presentasjon av profesjonell kunst og kultur. For å være en attraktiv kunst- og kulturby for profesjonelle aktører, må Trondheim ha gode muligheter for å produsere, formidle og forvalte profesjonell kunst og kultur. Da må aktørene ha tilgang til rimelige, forutsigbare og tilrettelagte lokaler for produksjon, øving, visning og formidling. Offentlig støtte til arenaer styrker aktørenes mulighet for å skape og realisere kunstneriske prosjekter av høy kvalitet, og bidrar til å tiltrekke nasjonale og internasjonale aktører til Trondheim. Forvaltning av kunst og kultur avhenger av en satsing på vedlikehold, dokumentasjon og tilgjengeliggjøring av ulike uttrykk, slik at ressurser og verdier ivaretas for samtid og framtid.⁵⁴ (Trondheim kommune, Kommunedelplan for kunst og kultur, 2019 - 2030 s. 13)

I kommunedelplanen er Nyhavna pekt på som et område som vil ha stor betydning for å skape en mer attraktiv by, og kunst og kultur trekkes fram som "...avgjørende for å kunne ivareta områdenes egenart og identitet, samtidig som kunstens og kulturens perspektiver kan bidra til nyskaping og miljøbevisste og bærekraftige løsninger." (Trondheim kommune, Kommunedelplan for kunst og kultur, 2019 - 2030 s. 17)

4.7.3 Stedsspesifikt nivå, kvalitetsprogrammet for Nyhavna

Som nevnt i kapittel 2.1 er det utviklet et høringsutkast for et kvalitetsprogram for Nyhavna som skal legge til rette for at utviklingsprosessen i bydelen skjer i overensstemmelse med de hovedgrepene som kommunedelplanen for Nyhavna skisserer, og politiske vedtak⁵⁵. Her ses ulike interesser og hensyn i sammenheng. Blant de ti strategiske virkemidlene for den videre utviklingen er virkemiddel nummer 7 å la kunst og kultur prege Nyhavna.

Det skal legges til rette for at kulturnæringsaktører får gode arbeids- og visningsforhold i bydelen også etter at transformasjonen er gjennomført. Flere av kulturminnene på Nyhavna vil med tilpasninger egne seg særlig godt til kulturformål. Det legges til rette for sambruk av ressurser i form av fellesverksted, kontorarealer og visningssteder både ute og inne. Nyhavnas ansikt utad skal uttrykkes gjennom en helhetlig og bevisst satsing på kunst i de offentlige rommene. Det forutsetter

⁵⁴ Trondheim kommune. 2019. "Kommunedelplan for kunst og kultur, 2019 - 2030". Hentet april 2020. <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/08-organisasjon/kommunedirektors-fagstab/kommunedelplan-for-kunst-og-kultur-2019-2030.-vedtatt-av-bystyret-17.10.19.pdf>

⁵⁵ Trondheim kommune og Trondheim havn. 2020. "Kvalitetsprogram for Nyhavna, høringsutkast". Hentet oktober 2020. https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/1b_opp-etter-syn/2020/kvalitetsprogram-for-nyhavna/1.-kvalitetsprogram-for-nyhavna.pdf

samarbeid mellom offentlige og private aktører (Høringsutkast, Kvalitetsprogram for Nyhavna, s. 84)

Det er pekt på flere prinsipper for videre arbeid med kunst og kultur som kan gi grunnlag for håp om at kunstnerne fortsatt opplever det som attraktivt å være en del av bydelen:

- *Kulturminnene på Nyhavna ønskes bevart i kommunalt eierskap/deleierskap for å gi rom for at kulturbaserte næringer, småskala industriproduksjon og maritime næringer kan bevares og utvikles.*
- *Ett av delområdene defineres som en pilot for å undersøke ulike økonomiske modeller og fysiske grep som tilrettelegger for at kulturnæringsaktører får gode arbeids- og visningsforhold i bydelen gjennom tilgang til nødvendig kulturell infrastruktur, lokaler, bygg og arenaer som brukes til produksjon, øving og visning av kunst og kultur.*
- *Utviklingen av en kunstplan for Nyhavna skal legge føringer for videre arbeid med kunst i bydelen.*
- *Det skal utvikles en økonomisk modell som legger til rette for at kulturnæringsaktører får varig gode arbeids og visningsforhold i bydelen.*
(Høringsutkast, Kvalitetsprogram for Nyhavna, s. 87)

For å lykkes med å bruke disse prinsippene til å la kunst og kultur prege Nyhavna, kan det være avgjørende at det gjennom alle faser i utviklingen eksisterer en gjensidig forståelse for faglig ivaretagelse hos de samskapende og samarbeidende aktørene i bydelen.

Kanskje kan forståelse av verdikjeden for kunst- og kulturbaserte virksomhet være et verktøy for å kommunisere de kunstfaglige behovene som bør ivaretas dersom man skal lykkes med å bruke virkemiddel nummer 7 til også å styrke kulturfeltet, og dermed bygge gode forutsetninger for langsiktige arbeidsprosesser for kunstnere i området? Dette vil drøftes i kapittel 6.

Murvegg på Nyhavna. foto: Anne Marit Sæther

5. Intervjuer

For å belyse problemstillingene har jeg valgt å bruke intervju og drøfting av funn fra intervju opp mot relevant teori. Underveis i intervjuene ble ulike aspekter ved problemstillingene i oppgaven belyst. I dette kapitlet vil hovedtrekkene i intervjuene gjennomgås knyttet til følgende tematikk:

Som introduksjon til intervjuene vil **intervjustruktur, metode og habilitet** gjennomgås for å introdusere hvordan intervjuene ble planlagt og gjennomført, også med tanke på min nærhet til hendelsene og menneskene som ble intervjuet.

Intervjuobjektene og relasjon til Nyhavna synliggjør hvordan de fire intervjuobjektene relaterer seg til bydelen som de har jobbet tett med og i de siste årene.

Intervjuenes drøftingsfunn

Gjennom intervjuene kom det frem det flere refleksjoner som det er naturlig å drøfte i relasjon til teoretiske perspektiver, verdikjedeanalyse og potensialet til Hendelser på Nyhavna som metode. Disse vil drøftes i kapitlene 6 og 7. I intervjuene utpekte enkelte tema seg som spesielt interessante å ta med videre inn i oppgavens analyse og drøftingsdel:

- Scenekunstens kommunikative egenskaper
- Tverrfaglighet
- Effektene av Hendelser på Nyhavna
- Kompleksitet og helhetlig forståelse
- Veien videre for Hendelser på Nyhavna

Intervjuenes mål

Formålet med intervjuene er å innhente informasjon- og refleksjonsgrunnlag til en drøfting som setter kulturaktører og Hendelser på Nyhavna i sammenheng med forståelsen av byutviklingsprosessene på Nyhavna. Intervjuene ble gjennomført som en samtale, initiert av intervjuobjektets forhold til Nyhavna. Deretter ble samtalen ledet gjennom spørsmål som belyser denne oppgavens hovedproblemstillinger:

- Kan iscenesettelser påvirke byutvikling?
- Hvordan kan det skapes prosessforståelse og helhetlige perspektiv for kunstfaglig virksomhet i byutviklingsarbeid?

Det ble gjort lydopptak av intervjuene. Deretter ble disse transkribert fra til et skriftlig dokument. I ett tilfelle ble det gjort et kort oppfølgingsintervju, og ett av intervjuobjektene leverte et skriftlig notat basert på intervju spørsmålene. Intervjuobjektene har hatt tilgang til egne intervjuer og gjort rettinger av faktafeil i disse oppsummeringene. Det foreligger underskrevet samtykkeskjema som bekrefter kjennskap til at intervjuobjektene identifiseres i oppgaven.

5.1 Intervjustruktur, habilitet og metode

Tillatelse for gjennomføring av intervjuer var innhentet fra Norsk Senter for forskningsdata i forkant av intervjuene. Intervjuobjektene fikk tilsendt informasjonsskriv⁵⁶ og undertegnet samtykkeskjema i forkant av intervjuene. Intervjuene ble strukturert med mål om å skape en god dialog rundt hovedspørsmålene. Det ble utviklet en intervjuguide som ledd i planleggingen av intervjuene. I tillegg til hovedspørsmålene, hadde guiden underspørsmål som kunne fungere som alternative oppfølgingsspørsmål underveis i intervjuet.

Med bakgrunn som daglig leder i Cirka Teater i perioden 2011 - 2020 har jeg et nært forhold til temaene som taes opp i intervjuene. Jeg var sterkt involvert i den første fasen av utviklingen av Hendelser på Nyhavna, og opplevde det tverrfaglige arbeidet med iscenesettelsen av bydelen som svært inspirerende. Samarbeidet rundt å skape et levende innlegg i byutviklingsdebatten ble et faglig vendepunkt som ledet min interesse i retning av prosesser som setter kunstfaglige perspektiv i samspill med kunnskap og erfaring fra andre fagfelt. Jeg opplever at det å arbeide tverrfaglig kan skape dynamiske samarbeidsformer. Man ivaretar kunnskapen om sitt eget fag, og har samtidig ansvar for å formidle denne til de andre samarbeidspartene underveis. Samtidig må man hele tiden være åpen for nye perspektiver, og forstå hvordan eget fagfelt spiller sammen med andre. Man vet aldri helt hva som kan skje. Dermed kan alt skje. Interessen har blant annet bidratt til at jeg i 2019 til å utvikle et kunnskapsgrunnlag for et kulturnæringsprogram for Nyhavna, på oppdrag fra Trondheim kommune. Refleksjon rundt de tverrfaglige samarbeidsformene som har oppstått i kjølvannet av Hendelser på Nyhavna var også sterke motivasjonsfaktorer da jeg søkte min nåværende stilling som rådgiver i kommunedirektørens fagstab for kultur og næring i Trondheim kommune.

Fordi jeg er personlig knyttet til tematikken, og kjenner intervjuobjektene som kollegaer og nære samarbeidspartnere gjennom flere år, la jeg vekt på å skape effektive rammer rundt intervjusituasjonen. Hovedspørsmålene ble sendt til intervjuobjektene på forhånd, og tidsrammen på hvert intervju ble satt til 45 minutter. De nære relasjonene, og ønsket om påvirke svarene i minst mulig grad, ble også drøftet med intervjuobjektene på forhånd. I intervjusituasjonen var jeg oppmerksom på behovet for ikke å stille ledende spørsmål. Jeg holdt meg derfor i størst mulig grad til intervjuguiden⁵⁷ og lot intervjuobjektene lede samtalen.

5.2 Intervjuobjektene og relasjon til Nyhavna

Det finnes mange mennesker som kunne vært intervjuet i denne sammenhengen. Barn som var til stede under arrangementet, representanter fra Trondheim havn, arrangører fra Strandveikaia, entreprenører eller noen som ikke var til stede på Nyhavna 11. juni 2016, og som kunne reflektert rundt hvordan arrangementet så ut fra deres perspektiv. Disse, og

⁵⁶ Rokne, MS.2020. "Informasjonsskriv, intervju" Eksempel på informasjonsskriv som ble sendt til alle intervjuobjekter i forkant av intervjuet.

<https://drive.google.com/file/d/1NqorpPaDCIX6qghgnzI2HqGmbtnnxCOx/view?usp=sharing>

⁵⁷ Rokne, MS. 2020. "Intervjuguide".

<https://drive.google.com/file/d/1rjUTLmnSOWFAz0vAumnJSs96G1NqK-PX/view?usp=sharing>

mange fler ville sannsynligvis ledet til interessante problemstillinger som det ikke er tatt tak i denne oppgaven.

Når jeg valgte å intervju den opprinnelige arbeidsgruppen i prosjektet, er dette fordi jeg hadde et ønske om å fordype meg i, og søke å forstå, Hendelser på Nyhavna i 2016 ut fra arbeidsgruppens ambisjon om å legge til rette for en iscenesettelse av området. I tillegg er dette mennesker som har inngående og interessant kjennskap til utviklingsarbeidet på Nyhavna. I tillegg har jeg intervjuet en representant fra offentlig forvaltning som arbeider med utviklingen av Nyhavna med både tverrfaglig og kunsthøgskolelig perspektiv. Mine kilder er Anne Marit Sæther, Gro Rødne, Nadja Sahbegovic og Berit Kirksæther.

Anne Marit Sæther

Anne Marit Sæther er skuespiller, regissør og kunstnerisk leder i Cirka Teater, som hun etablerte sammen med Gilles Berger i 1984. Da var de begge nyutdannede skuespillere fra en fransk mimeskole, og pendlet i de første par årene mellom Frankrike og Norge. De visste at de ønsket å spille og lage teater, men var usikre på hvilket av landene de skulle etablere seg i. Flere krefter trakk mot Norge, men de manglet et sted å produsere. Da et første møte med Trondheim kommunes kultursjef førte til befarings av en nedlagt grønnsåpefabrikk på toppen av en bunker, ble avgjørelsen tatt. Cirka Teater hadde etablert seg i Fyringsbunkereren.

Nyhavna ble mitt andre hjem. Vi så på dette som et ekstremt gunstig tilbud som ga tilgang til masse areal. Det var jo en ruin, og vi måtte gjøre en skikkelig innsats for å få opp et sanitæranlegg, alt det elektriske. En god del isolasjon og vindusskift, men det ble Cirka Teaters produksjonslokale, og har vært det i snart 36 år.

Vi elsket å være på Nyhavna, i miljøet av mekaniske verksteder, lager og transport. Det følte som om vi var i arbeiderklassens strøk i Trondheim. Vi var i et område der det foregikk jobbing hele tiden. Det var det ikke butikker eller kafeer. Folk dro på jobb og gjorde jobben sin, gikk rundt i kjeledressene sine. Det identifiserte vi oss med. Vi var i et arbeidsfelleskap med hele dette området. Industriområdet. Så jeg har et kjærlighetsforhold til Nyhavna. Jeg er veldig veldig hjemme her. Og det er veldig mange ting fra gamle Nyhavna som jeg faktisk savner, og som gjør meg nostalgisk. I forhold til at det endrer seg nå. (Sæther, AM, intervju 1)

Sæther er usikker på i hvor stor grad Cirka Teaters arbeid påvirkes av transformasjonsarbeidet på Nyhavna. Det daglige produksjonsarbeidet påvirkes i liten grad, men kompaniets arbeid for å etablere en scenekunstarena for barn i lokalene påvirkes i stor grad. Hendelser på Nyhavna satte fokus på disse visjonene. Samtidig har de offentlige prosessene etter at kommunedelplanen ble vedtatt i 2016, utløst behov for å utvikle overordnede strukturer. Arbeidet med retningslinjer med langsiktige perspektiv vil med stor sannsynlighet legge til rette for at Fyringsbunkereren og flere av de andre kulturminnene på Nyhavna vil romme utadrettet kulturaktivitet i fremtiden. Enkeltaktører opplever likevel at det handlingsrommet som la til rette for første Hendelser på Nyhavna, nå begrenses av den langsiktige planleggingen.

For Cirka Teater sin del satte en uforberedt beskjed om behov for en ny branntrepp bremsene på for fullt i arenautviklingen i starten av 2019. Det viste seg da at rømningstrappen som ble etablert i 1986, ikke kunne brukes som rømningsvei for barn i 2019. Dette medførte at all planlagt aktivitet som inkluderte barn i Fyringsbunkeren til både interaktivt arbeid og forestillinger, måtte utsettes på ubestemt tid. Etableringen av en rømningstrapp var mer komplisert enn antatt på grunn av uklarheter rundt ansvar, kostnadsrammer og offentlige godkjenninger av ny utendørs trapp på et vernet bygg. Cirka scenefabrikk var på dette tidspunktet et treårig finansiert pilotprosjekt som ikke kunne realiseres i full skala på grunn av utfordringene som oppsto. Sæther utelukker ikke at utviklingen av en scenekunstarena for barn på toppen av Fyringsbunkeren ville gått raskere dersom bydelen ikke var under transformasjon.

Da vi kom hit i 1986, skjedde alt fort, med en biltur, en havnedirektør og en kulturdirektør: og så hadde vi lokalene. Det var ikke noe byråkrati rundt det, det var ingen søknader. Vi fikk tilbudet gjennom en direkte samtale, de ønsket å satse på oss. Det at vi lenge har ønsket å skape noe ut over det rent produksjonsmessige tror jeg faktisk er blitt litt forsinket fordi man ikke vet hvordan man skal utvikle Nyhavna. Og det kjenner jeg at er et lite tankekors. Vi har kunnet fortsette med hovedoppdraget vårt: å skape scenekunst, men det påvirker oss emosjonelt at Nyhavna forandrer seg seg. I to retninger egentlig. Det er utrolig spennende at bydelen blir sett av masse mennesker, og gjøres attraktiv. Men det er også en stor frykt for at den skal endres i en retning som gjør at den mister sin sjel. Mitt kjærlighetsforhold til Nyhavna blandes med sorg og uro over at Nyhavna kan forsvinne inn i noe veldig modernistisk og vil bli mye mer drevet av markedskrefter. Det ligger en kvalitet i den gamle, historiske arkitekturen som man kan velge å bruke, og som man kan velge å overse og rydde bort. (Sæther, AM, intervju 1)

Gro Rødne

Gro Rødne er arkitekt og førsteamanuensis ved fakultet for arkitektur og design ved NTNU. I kurset Making is Thinking inviterer hun studenter til å utforske både arkitektoniske og kunstfaglige metoder for å utfordre samtidsarkitekturens prosjekteringsverktøy og metoder. Hennes mål er å åpne for forståelse for det rare og uventede og gi studentene ny kunnskap om kreative prosesser og potensial. Rødne har hatt et forhold til Nyhavna gjennom lang tid, en relasjon som startet med nysgjerrighet på å oppdage et område som var *usynlig* for mange andre.

Nyhavna var et sånt sted der man likte å dra på oppdagelsesferd. Jeg elsket å dra til Ilsvika og TMV-området før det ble til boområde og Nyhavna. For det var sånne steder hvor alt kunne skje. Nyhavna nå er i en tilsvarende tidslomme. Det er masse muligheter. Det er spennende å tenke på det som har vært, også er det skikkelig spennende å forestille seg hva stedet kan bli. Men jeg har jo alltid likt sånne steder. Jeg liker å jakte på skrot, eller snarere ting med potensiale som man kan bruke i den kreative prosessen. (Rødne, intervju 2)

Dette påvirker også måten hun tenker på som arkitekt.

Absolutt. Dette bruker vi metodisk. Å finne elementer som man kan sette inn i en ny kontekst, slik at det får det ny mening. Vi kaller det Bricolage. Vi bruker det aktivt kreativt i utviklingsarbeidet. Både selv og når vi jobber med studenter. Og sånn jobber Cirka også. (Rødne, intervju 2)

Da Rødne var ferdig utdannet og hadde arbeidet som arkitekt i ett år, fikk hun behov for å for å oppsøke nye faglige perspektiver. Hun var nysgjerrig på kunstfaglige vinklinger på arkitekturfaget, og valgte å bygge på sin utdanning med to år ved Kunstakademiet i Trondheim. Hun knytter dette valget til sitt perspektiv på arkitektyrket.

Sånn jeg har betraktet arkitektyrket, var det bare en fortsettelse på det å undersøke ting jeg allerede holdt på med i arkitektstudiene. Jeg var opptatt av land art og det å viske ut grensene mellom landskap, arkitektur og romlige kunstneriske installasjoner og prosesser. Jeg ser på det som samme ting og mener arkitektur ofte blir for snevert definert. Om man jobber med arkitektoniske rom, kan man like gjerne jobbe med vegetasjon, og found objects som tre og betong. Arkitektur trenger altså ikke ha isolerte vegger for at jeg skal bli interessert. (Rødne, intervju 2)

Uttrykket found objects viser her til objekter, gjerne hverdagsobjekter, som gjennom kunstneres blikk og bearbeidelse får ny, kunstfaglig verdi. Det engelske museet Tate⁵⁸ beskriver found object som “A found object is a natural or man-made object, or fragment of an object, that is found (or sometimes bought) by an artist and kept because of some intrinsic interest the artist sees in it” (Tate, “Art Terms”). Uttrykket er også relevant i Cirka Teaters praksis. Scenograf Gilles Bergers scenografiske univers tar ofte utgangspunkt i hverdagsobjekter som enten abstraheres eller settes i en ny kontekst som del av en forestillings uttrykk.

Nadja Sahbegovic

Arkitekt Nadja Sahbegovic er prosjektleder for byliv Nyhavna i en 3-årig prosjektstilling opprettet av Trondheim kommune og Trondheim havn. Hun arbeider med å synliggjøre mulighetene for Nyhavna, og samarbeider med aktører på området og andre som er involvert i utviklingen av bydelen. Blant annet er Fakultet for arkitektur og design ved NTNU og KORO involvert i prosessen. Sentralt i arbeidet er tilrettelegging for medvirkning fra kunst- og kulturfeltet i utviklingsprosessen. Nadja var tidligere prosjektleder for En blå tråd og har vært involvert i arbeidet med Hendelser på Nyhavna siden det første idéutviklingsmøtet i 2015.

For meg som byplanlegger og arkitekt, som har arbeidet med bydelen i mange år, føles Nyhavna fortsatt som en unik mulighet, et “once in a lifetime” prosjekt. Bakgrunnen er bydelen skal transformeres, og det er et prosjekt som jeg virkelig håper byen lykkes med.

⁵⁸ Tate., Art terms, found objects, Nettside. Hentet oktober 2020.
<https://www.tate.org.uk/art/art-terms/f/found-object>

Det er lett å tenke seg frem til et fremtidsbildet av Nyhavna. Samtidig er jeg blitt mer opptatt av at Nyhavna absolutt er et sted som allerede er. Jeg vil si at Hendelser på Nyhavna på mange måter har endret hva Nyhavna er for meg. Bydelen har fått utrolig mange flere farger og lag, er blitt mer komplekst og mangfoldig. Det er et sted som man blir fascinert av og glad i.

Dette har endret seg enda mer etter at jeg har fått arbeidssted på Nyhavna. Det er lett å tenke seg frem til hvordan Nyhavna skal fylle opp alle våre gode målsettinger, men det å kjenne på luktene, lydene og været - da tror jeg nesten man må være på stedet lenger for å få ta tak i de eksisterende kvalitetene, for kan være vanskelige å få tak i. (Sahbegovic, N, Intervju 3)

Nadja forteller om et møte med en fotograf som kom for første gang til Nyhavna for å fotografere i bydelen, men som kommenterte at området var forvirrende. Han hadde vanskeligheter med å se de kvalitetene som Hendelser har løftet fram gjennom årene. Hun ble bevisst på at det kan være utfordrende å få øye på de kvalitetene som de som tilbringer mye tid i området tar for gitt. Verken krigsminnene eller elven var iøynefallende for fotografen i sammenhengen, mens dette av andre oppfattes som åpenbare identitetsmarkører.

Og jeg tror at selv om det er lett for oss å se de og være begeistret for de så har jeg flere ganger opplevd at disse kvalitetene ikke er åpenbare for folk flest. (Sahbegovic, N, Intervju 3)

Berit Kirksæther

Berit Kirksæther er seniorrådgiver i kommunedirektørens fagstab for kultur og næring i Trondheim kommune. Her har hun ansvar for kommunens satsning på kunst i offentlig rom. Siden 2002 har 1,25% av kommunens totale investeringsbudsjett blitt brukt til kunstnerisk utsmykking⁵⁹, noe som har ført til at Trondheim i dag har en av Norges største samlinger av samtidskunst i offentlige rom. Dette har i stor grad generert oppdrag til skapende kunstnere i det visuelle kunstfeltet. Kirksæther har siden 2016 hatt ansvar for kommunens oppfølging av utviklingsarbeid knyttet til kunst og kultur på Nyhavna. Hun har vært involvert i arbeidet med de fire parallelle planprogrammene; kulturminneplan, kvalitetsprogram for offentlige rom, kunstplan og kulturnæringsprogram, med ansvar for de to siste.

Hun var ikke direkte involvert i første utgave av Hendelser på Nyhavna, men kjenner utviklingen etter den første Hendelser på Nyhavna svært godt. Hun har solid erfaring fra offentlig forvaltning og kjennskap til koordinering av samarbeid mellom aktører fra kunstfeltet, entreprenører og eiernivå i bygg og utviklingsprosjekt. Nettopp denne erfaringen tilfører interessante perspektiver på kompleksiteten som oppstår i møtet mellom ulike interesser. Berit Kirksæther er en interessant kilde til refleksjoner rundt hvilken kunstfaglig verdi iscenesettelsen av området under Hendelser på Nyhavna hadde, samt drøfting av hvorvidt arrangement som Hendelser på Nyhavna kan være et verktøy i kommunens kunst- og kulturstrategi.

⁵⁹ Christiansen, Per. 2010. "Kunst ute, kunst inne". Om Trondheim kommunes utsmykkingsordning.

Når Kirksæther blir spurt om sitt forhold til Nyhavna, er hun opptatt av at dette er en bydel full av muligheter, som skal bli ny. Her er følelsen av blanke ark, samtidig som det også er knyttet sterk identitet til området. Hennes forhold til Nyhavna startet allerede da hun var ung student på slutten av 1980-tallet.

Første gang jeg ble kjent med Nyhavna, gikk jeg på det første året på kunstakademiet. Vi ble brakt i en buss til Dora og forlatt der. Vi gikk rundt i bydelen i en uke. Så på veggene, luktet på betongen og studerte det som kunne gro. Og det gjør man fortsatt. Man kjører fremdeles studentgrupper ned til Nyhavna fordi bydelens historie er så sterk. (Kirksæther, B, intervju 4.1)

Kirksæther forteller om det å gå inn i historien til Nyhavna som student som en overveldende opplevelse. Å forstå at "hvis du skal bombe byggene (for å rive de), må du også bombe domkirken. At noen har bygd det er en utrolig sterk historie med et kaldt gufs fra fortiden. Mennesket blir så bitte små i møtet med de enorme betongveggene som også har en historie". (Kirksæther, B, intervju 4.1). Hun tror historiens sterke avtrykk er med på å skape forventninger, samtidig som vi har ærefrykt når vi nærmer oss Nyhavna .

Fire perspektiver

De fire intervjuobjektene har alle sterke forhold til Nyhavna. Relasjonene preges av deres personlige interesser, erfaringer og yrkesfaglige forankring.

Kirksæther og Sahbegovic er begge ansatt innen offentlig forvaltning, og har både innsikt i og påvirkning på transformasjonsprosessen. De uttrykker entusiasme rundt utviklingsmulighetene som finnes på Nyhavna - glede knyttet til noe som skal bli nytt og de mulighetene som dette åpner for. Sahbegovic fremhever betydningen av å være oppmerksom på kvalitetene som finnes på dagens Nyhavna, reflektere rundt hvilke av kvalitetene man ønsker å ha med inn i fremtiden og gjøre kvalitetene mer tilgjengelige og lettere synlige. Kirksæthers relasjon til bydelen er forbundet både med mulighetene som de forestående endringene vil gi, men hun er samtidig bevisst på den mørke historien som har satt sitt preg på de byggene som nå ses på som mulighetsrom.

Sæthers relasjon til Nyhavna er forbundet med de enda uutnyttede mulighetene som åpnet seg i 1986, og gleden over å ha sitt daglige virke i en bydel hvis identitet forbindes med hardt arbeid, kjeledresser og lange arbeidsdager. Hennes visjon om fremtidens Nyhavna er knyttet til et mulighetsrom i Fyringsbunkeren, mens den store transformasjonsprosessen også forbindes med noe som vil forsvinne.

Rødnes perspektiv kan knyttet til hennes arkitekturfaglige fascinasjon for det å ta utgangspunkt i en eksisterende materialitet for å skape et arkitektonisk perspektiv påvirket av kunstfaglige metoder. Hennes refleksjoner rundt arbeid på Nyhavna preges nettopp av dette. Både av nysgjerrighet og fascinasjon, inspirert av materialiteten som området representerer og hva denne kan skape av læringsmuligheter for studentene, samt ønske om tverrfaglig utbytte som følge av det konkrete samarbeidet med Cirka Teater.

I de påfølgende kapitlene vil intervjuobjektens perspektiver fra intervjuene settes i sammenheng med en verdikjedeanalyse og drøftinger som belyser hendelser på Nyhavns påvirkningspotensial.

Fra Strandveikaia under Hendelser på Nyhavna 2018, foto: Torstein Buvarp

6. Verdikjedeanalyse

I kapittel 4 ble verdikjedens verdi som verktøy for å legge til rette for forståelse for kulturlivets ulike faser presentert. Kulturutredningen understreker nødvendigheten av å reflektere rundt de ulike behovene i et sammensatt kulturliv. Som referert i kapittel 4.7.1 understrekes viktigheten av å se helhetlig på kulturfeltet når infrastruktur planlegges. Å bygge et kulturhus er ikke tilstrekkelig når man skal bruke kunst og kultur som virkemidler i byutviklingen. Forut for planleggingen av infrastruktur for kunst og kultur i en bydel som Nyhavna, vil forståelse av verdikjeden i byens kunst- og kulturliv være nyttig. En slik forståelse kan legge til rette for at man lykkes med å løfte frem styrkene i det kulturlivet som allerede gir bydelen identitet, samtidig som man er oppmerksom på behovene som genereres av urbaniseringsprosessen.

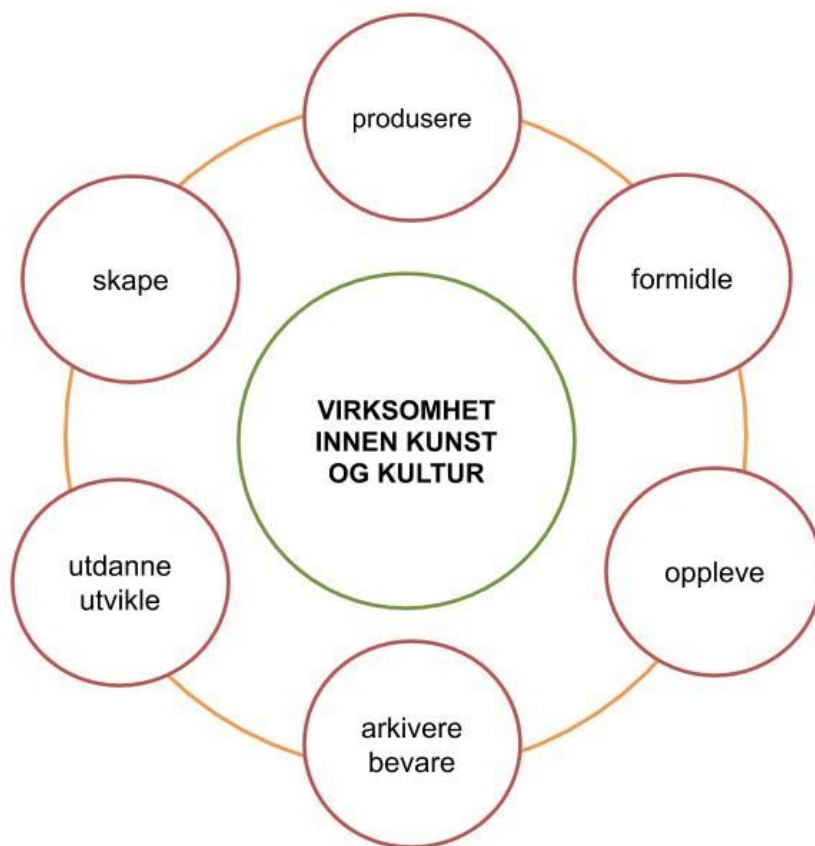
6.1 Leddene

I kapittel 3 ble to ulike modeller for verdikjeder innen kunst- og kulturvirksomhet presentert, der modell 1, Verdikjeden i Kulturutredningen fra 2014, opererer med fire ledd; lære, skape, formidle og oppleve. Modell 2, Verdikjede 2.0, består av seks ledd; skape, produsere, formidle/distribuere, oppleve/konsumere, arkivere/bevare og utdanne/utvikle. De to leddene som er lagt til i den nyeste verdikjeden oppleves som relevante i denne sammenhengen, og forklarer godt hvordan det skapende og det produserende arbeidet ofte har ulikt preg.

I scenekunstsammenheng kan de *skapende* prosessene i utviklingen av en forestilling strekke seg over lang tid. Ofte tar det mange år før en idé er utviklet nok til at den kan settes i produksjon. Den *produserende* prosessen er ofte et kostnadskrevende ledd, og må derfor gjennomføres innenfor en strammere tidsplan. Det vurderes derfor som naturlig at disse fasene representeres i hvert sitt ledd.

Leddene *arkivere/bevare* finnes ikke i den første modellen, men kan også være en viktig komponent i et kunstfaglig virke. I scenekunsten er hovedproduktet selve forestillingen, et flyktig uttrykk som oppleves her og nå. Om du ikke så forestillingen da den ble iscenesatt, har du gått glipp av opplevelsen. For scenekunstsfeltet er ivaretagelsen av informasjon om forestillingene som allerede er produsert og formidlet, det som reflekterer kunstnerskapet i retrospekt. Det er derfor utviklet en bearbeidet versjon av Verdikjede 2.0, modell 3, *Verdikjede for virksomhet innen kunst og kultur*. I verdikjedeanalysen vil modell 3 benyttes for å se nærmere på hendelser på Nyhavna. Analysen skal belyse oppgavens andre problemstilling, hvordan det kan skapes forståelse og helhetlige perspektiv for kunstfaglig aktivitet i byutviklingsarbeid, gjennom å:

- synliggjøre de ulike leddene i kunst- og kulturbasert virksomhet, illustrert med eksempler fra scenekunstsfeltet.
- drøfte sammenhenger og åpne for nye perspektiver som kan være retningsgivende for hvordan kunst og kultur kan inngå som en integrert del av samfunnsplanleggingen.

Figur 3: Verdikjede for virksomheter innen kunst og kultur

Aktiviteten som foregår på visningssteder, representerer et ledd i en kjede av verdiskapende prosesser, hvor alle ledd i verdikjeden er nødvendige for å kunne opprettholde og utvikle egen virksomhet. For å sette verdikjeden i sammenheng med arbeidet på Nyhavna og kunst og kulturlivet i Trondheim, anvendes figuren her til å gjennomgå tre nivåer i hver fase:

1. Beskrivelse av det som kjennetegner fasen, illustrert med eksempler fra scenekunstheltet.
2. Beskrivelse av fasen knyttet til Hendelser på Nyhavna i 2016.
3. Drøfting av fasen i sammenheng med hvordan kunst og kultur kan prege Nyhavna i fremtiden.

Det er tatt utgangspunkt i egen kunnskap og erfaringer fra arbeid som produsent og daglig leder i Cirka Teater, og deltakelse i utviklingen av Hendelser på Nyhavna. Ved gjennomgang og drøfting av modell 2 med Anne Marit Sæther ble det tatt utgangspunkt i forståelse for leddene i et skapende scenekunstkompanis verdikjede, og behovet for å finne noe som beskriver kompleksiteten i kunstnerisk produksjon. Hendelser på Nyhavna var en konsekvens av mange måneders, for ikke å si års, forarbeid, og arrangementet satte i gang prosesser som allerede har vart i mange år. Dette forstår kulturaktørene, men det kan være vanskelig å forklare for aktører innen andre fagfelt.

Det oppleves det som spesielt viktig at de som jobber med å planlegge byene våre, forstår kompleksiteten i kunstfaglig praksis. Kanskje kan verdikjedens visualisering av leddene i skapende kulturvirksomhet være et verktøy som legger til rette for prosessforståelse hos de som ønsker å gi disse fagene sentrale funksjoner i fremtidens byer. Anne Marit Sæther identifiserte Cirka Teaters drift med figuren.

Ja, jeg føler at jeg har et sterkt tilhold i alle disse sirklene i denne store sirkelen. At det er et hjul som går gjennom flere år. Noen ganger er vi i flere av disse leddene samtidig. Vi er i skapelsesprosess med et prosjekt, samtidig som vi produserer et annet prosjekt og skal ut på turné. Vi lagrer ting som er ferdig produsert og vi har veldig ofte unge folk som er innom i samarbeid med universitet og høyskole. Bare i løpet av de siste to ukene har vi fått henvendelser fra utdanningssteder som spør om å få lov til å komme på besøk. (Sæther, AM, intervju 1)

For di Modell 2 ble drøftet i intervjuene, er perspektiver fra intervjuobjektene tatt inn i denne sammenhengen.

6.1.1 Skapende virksomhet

I den skapende fasen tas mange av de viktigste valgene for utviklingen av en idé. Her tegnes hovedtrekkene i konseptet og det tas valg rundt sammensetting av team. Det er også her man bygger økonomi rundt kommende produksjonsprosess, gjennom søknader om offentlig og privat støtte og avtaler med samarbeidspartnere som blir aktivisert i senere ledd i verdikjeden. I denne fasen beveger ideen seg fra å være en tanke hos en eller flere aktører, via drøftinger og vurderinger til man etter hvert finner ut om dette er en idé man ønsker å gå videre med. Dette er også fasen da man tar viktige valg for hvilket format man ønsker for idéen, hvem som skal samarbeide om å utvikle forestillingen og igangsetter dialog med samarbeidspartnere til formidlingsfasen. Dersom det skal utvikles et manus, er dette en del av skapelsesfasen, og om man bruker et allerede skrevet manus hører tolkningsarbeidet hjemme her. Når man har tatt tilstrekkelige valg, samles gjerne involverte aktører i det kunstneriske teamet til forprosjekt og verksteder som legger grunnlag for utviklingen av konsept knyttet til scenografi, komposisjon, lys, lyd, regi med mer. Når idéen er grundig utviklet, samarbeidspartene er på plass og finansieringsgrunnlaget er klart, er man klar for å gå over i produksjonsfasen.

Den skapende fasen strekker seg ofte over lang tid, og utviklingsarbeidet som foregår her, foregår som regel parallelt med at man har aktive prosesser i de andre leddene i verdikjeden gående. Skapende arbeid kan ha godt av å foregå over lenger tid, og erfaringene fra Cirka Teater tilsier at en idé som begynner å gro, ofte trenger flere år før den finner sitt format og ønsket sammensetting av kunstnerisk team.

Skapende virksomhet for Hendelser på Nyhavna 2016

Skapelsesfasen for Hendelser på Nyhavna er vanskelig å definere. For enkelhets skyld kan man si at det skapende arbeidet til iscenesettelsen startet på det første idéutviklingmøtet, men Anne Marit Sæther har båret på en idé om å etablere en scenekunstarena for barn i Trondheim siden studietiden i Frankrike tidlig på 80-tallet. Idéen ble tatt aktivt opp igjen rundt 2010, og støttet økonomisk som et forprosjekt fra 2012. Utviklingsarbeidet som ledet frem til møtet rundt bordet i Fyringsbunkeren i 2015, la grunnlaget for at Making is Thinking tok kontakt angående mulig samarbeid. De scenografiske elementene i stillasstrukturen hadde også en historie som strakk seg mange år bakover i tid.

Hvis vi likevel setter startpunkt for Hendelser på Nyhavna til juni 2015, og beregner at den skapende fasen strakk seg fram til produksjonsstart i april 2016, er dette en forholdsvis kort og intens skapelsesprosess.

Skapende virksomhet på fremtidens Nyhavna

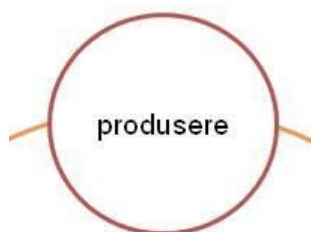
I gjennomgang av verdikjeden i intervjuet, var Sæther opptatt av at teatrets kommunikasjon med omverden. Hun opplever at figuren sier noe om hvordan virksomheten veves inn i samfunnet, og opplever at det er en kommunikasjon med omgivelsene i alle sirkelens ledd.

I prosessene med nye prosjekter henter vi kunnskap og erfaring hos fagfolk. Vi er innovative og lager ting som ikke har blitt lagd før. Da trenger vi kunnskap fra andre mennesker. I prosjektenes aller første fase, innhenter vi inspirasjon fra andre kunstnere, fra filosofer, fra fagfolk innen prosjektets tema, fra en barnehage. I disse periodene går det også masse linjer ut til samfunnet. (Sæther, AM, intervju 1)

Det skapende arbeidet gjerne foregår parallelt med andre prosesser i en kunstfaglig virksomhet. Dette arbeid åpner for muligheten til å kunne ivareta de skapende elementene, samtidig som man arbeider med formidling-, produksjon- eller dokumentasjonsarbeid i andre prosjekter. Mange av aktørene som har produksjonslokaler på Nyhavna, har bygget opp en infrastruktur som ivaretar de ulike leddene i verdikjeden. Skisser, modeller og tekstutkast til idéer som er i skapelsesfasen kan materialiseres og modnes her, fram til det er rom og tid for å samle kunstnerisk team og gjøre idéen klar til produksjon. I egne produksjonslokaler kan man sette i gang med det skapende arbeidet og la prosessene utvikle seg over tid. Dette krever en infrastruktur som tilrettelegger for ulike arbeidsformer og eksperimentering.

Kulturminnene på Nyhavna har hatt en slik funksjon for mange av de skapende aktørene i bydelen gjennom mange år. Dersom det tilrettelegges for at noen av arealene i kulturminnene øremerkes for slike formål, er Nyhavna en svært god lokalisering for skapende virksomhet også i fremtiden.

6.1.2 Produserende virksomhet

Når produksjonsperioden til en scenekunstproduksjon starter, igangsettes en intensiv, produktiv og ofte kostnadskrevende periode. En *vanlig* produksjonsperiode for en scenekunstproduksjon settes gjerne til åtte uker, men dette varierer ut fra størrelse på produksjonen og økonomisk kapasitet. Gjennom produksjonsperioden settes alle komponenter som skal utgjøre forestillingen sammen, og man går fra å være et kunstnerisk team som har et bilde av hvilket kunstnerisk mål man sikter mot, til å ha en ferdig forestilling som skal møte publikum.

Produksjon for Hendelser på Nyhavna 2016

For Cirka Teater fikk produksjonsperioden for Hendelser på Nyhavna den best mulige oppstarten, da teatret ble innlemmet i Kulturrådets basisfinansieringsordning (nå *Fri scenekunst - kunstnerskap*)⁶⁰. Dette motiverte, og styrket teatrets økonomiske kapasitet i produksjonsperioden. Fordi Hendelser på Nyhavna skulle være et eventemang som skulle avvikles på en dag, med preg av energi, spektakulær visualitet og sanselige opplevelser, ble det lagt vekt på å produsere elementer som kunne settes sammen i en intens én ukes prøveperiode i forkant av arrangementet. Fra april til 11. juni 2016 ble det bygget komponenter, reist stillasmoduler og gjennomført workshops med skuespillere, dansere og musikere. Da alle var samlet for generalprøve 10. juni var det første gang alt ble satt sammen i en sammenhengende hendelse i og på Fyringsbunkerens.

For de fleste aktørene som bidro til helheten som utgjorde Hendelser på Nyhavna, var produksjonsfasen før arrangementet en kort og intensiv periode der mye kom på plass på kort tid. Dette skyldes at arrangementets planleggingshorisont var kort, for de fleste ble avgjørelsen om å delta tatt tidlig i 2016, og det skapende og produserende arbeidet måtte gjennomføres på kort tid. Det er likevel viktig å understreke at det produserende arbeidets mål var å synliggjøre virksomheter hvis erfaring bygde på langvarige kunstfaglige praksiser, og grunnlaget for å produsere arrangementet var derfor solid.

Produksjon på fremtidens Nyhavna

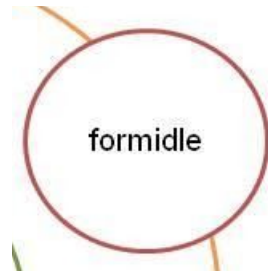
Som i mange former for produksjon, er også scenekunstproduksjon knyttet til behovet for egnet fysisk infrastruktur. Gjennom en ordinær prøveperiode på åtte uker vil man utvikle et scenisk rom som ofte gradvis bygges ut i løpet av prøveperioden. Man har behov for å finne posisjoner til både sceneelement og skuespillere og plassere disse i rom, noe som gjør det vanskelig å dele produksjonslokaler med andre i denne perioden.

Da tror jeg veldig mange tenker på industri og havnevirksomhet selvfølgelig (i forbindelse med Nyhavna). Men man tenker kanskje ikke på Nyhavna, i alle fall ikke før 2016, som et sted med et yrende kulturliv og masse kunstnere. Og det var jo litt av formålet med arrangementet i 2016 - å avdekke nettopp det. Da skaper man også

⁶⁰ Kulturrådet. "Fri scenekunst - kunstnerskap". Tidligere Basisfinansiering. Nettside hentet oktober 2020. <https://www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/fri-scenekunst-kunstnerskap>

et nytt lag i bevisstheten om stedsidentitet hos folk som har vært der og besøkt arrangementet. I etterkant vil det lagre minner om stedet og kanskje nye tanker? Selv om dette er hendelser i en avgrenset periode så vil det likevel være med på å bygge identiteten til Nyhavna, som man også kan ta med videre. Og lage stadig nye lag.
(Rødne, G, intervju 2)

6.1.3 Formidling

Aktører som arbeider i det skapende kunst- og kulturfeltet vet at arbeidet med formidling; konserten/forestillingen/utstillingen, kun er et kort øyeblikk i en omfattende skapende praksis der de skapende og produserende prosessene ofte kan strekke seg over flere år før ideene materialiserer seg og møter sitt publikum. Hvor stor formidlingsaktivitet som vil knyttes til en forestilling, blir vanligvis bestemt av eksterne programmerende virksomheter.

For et scenekunstkompani som Cirka Teater, kan enkelte av forestillingene som teatret har skapt, formidles i mange år med hundrevis av forestillinger. Andre forestillinger er så omfattende, kostbare og kompliserte at de kun kan spilles noen få ganger.

Formidling på Hendelser på Nyhavna 2016

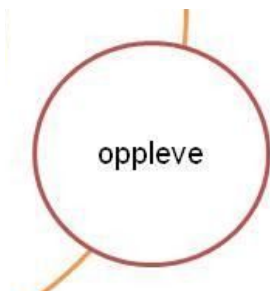
På arrangementsdagen, 11. juni 2016, foregikk all formidling i løpet av én dag. Målsettingen med dette var å samle flest mulig mennesker på Nyhavna i et komprimert tidsrom, slik at man iscenesatte opplevelsen av et bymiljø som sydet av mennesker og hadde mange parallelle tilbud man kunne benytte seg av. Formidlingen foregikk over hele Nyhavna, og publikum kunne orientere seg gjennom et trykket program som var tilgjengelig i hele området. Konserter, utstillinger, forestillinger og foredrag; alt ble formidlet i lokaler som bar i seg preget av bydelen. Nyhavna var hovedpersonen denne dagen. Cirka Teaters forestillinger ble spilt på og i Fyringsbunkeren. Både den massive iscenesettelsen på veggen og den interaktive forestillingen Fargene på Nyhavna ble spilt tre ganger gjennom dagen, timet slik at det var mulig å få med seg begge opplevelsene etter hverandre.

Formidling på fremtidens Nyhavna

Det er liten tvil om at formidlingsaktiviteten var trekkplasteret som gjorde at flere tusen mennesker fant veien til Nyhavna 11. juni 2016. Selv om målet var å synliggjøre det skapende miljøet, er det viktig å anerkjenne at det var den utadrettede formen på arrangementet som hadde stor tiltrekningskraft. Når Nyhavna etter hvert skal fylles med boliger og stor og sammensatt næringsaktivitet, er det naturlig å forestille seg at de som lever og jobber i bydelen vil ha glede av at det er formidlingsaktivitet i bydelen.

Gallerier, museer, scenekunsthuss og konsertlokaler er, i tillegg til kunstsatsninger i offentlige rom, formidlingsinstanser som vil kunne bidra til at kunst og kultur preger Nyhavna i fremtiden. Som nevnt i forrige ledd, legger transformasjonsprosessen til rette for at den formidlende aktiviteten gradvis kan trappes opp over tid. Dette er et godt utgangspunkt for utforskning av ulike formidlingsmodeller.

6.1.4 Opplevelser

Å oppleve forstås her som det som det publikum gjør og/eller mottar i en kulturopplevelse. I scenekunsten kan publikumsopplevelsen både være passiv; sittende i et sete i salen og betrakte, eller aktiv; som deltaker i et vandreteater, i en interaktiv scenekunstopplevelse eller som aktivt publikum i en forestilling som inkluderer publikum aktivt i sitt innhold. Opplevelsen som publikum har under et kulturarrangement skaper et avtrykk som kan være med på å endre oppfatning av tema som relaterer seg til opplevelsen.

Opplevelser på Hendelser på Nyhavna 2016

Å gi publikum nye opplevelser i en ukjent bydel var et sentralt mål med Hendelser på Nyhavna. Store deler av programmet for arrangementsdagen inviterte publikum med på interaktive aktiviteter. Skulptør Erlend Leirdal inviterte til spikking av båter i sitt eget atelier, hvor deltakerne var omgitt av spektakulære skulpturer i tre og utsmykkingsprosjekter i ulike utviklingsstadier. Sammen med kunsthåndverkere fikk publikum anledning til å brenne keramikk og musikalske de opplevelsene var tilgjengelige overalt. Teateratelieret hadde kostymeverksted med ansiktsmaling. Her fikk besøkende skape egne karakterer. I forestillingen Fargene på Nyhavna ble barn og unge i publikum oppfordret til å lage materialbilder av forestillingens inspirasjonsmateriale; rust, drivved og skjell. Fordi Hendelser på Nyhavna fokuserte på publikums opplevelser, og det var et stort antall publikum på arrangementet, er det naturlig å anta at stemningen som utviklet seg gjennom arrangementet også bar preg av publikums glede av å være medskapere. Spesielt ble det gitt positive tilbakemeldinger på muligheten til at voksne og barn kunne skape noe sammen.

Opplevelser på fremtidens Nyhavna

Formidlingsaktiviteten var trekkplasteret som gjorde at flere tusen mennesker fant veien til Nyhavna 11. juni 2016. Selv om målet var å synliggjøre det skapende miljøet, er det viktig å anerkjenne at den utadrettede formen på arrangementet hadde stor tiltrekningskraft. Opplevelsesverdien kan også ha blitt forsterket av det sosiale aspektet. Dette vektlegger Berit Kirksæther som betydningsfullt.

Jeg tror at kunst og kultur kan bidra med felles forståelse. Når man opplever ting sammen får man straks en større forståelse for oppgaven som skal løses. Og det å gi felles erfaringer i forhold til å være inne i byggene, kjenne fysisk på hvordan det er å oppleve kulturminnet. Få kjennskap til historien, det er både kunnskapsutvikling kompetanseoverføring og erfaringslæring. Det tror jeg har en verdi i seg selv.

(Kirksæther, B, intervju 4)

Kunstnerens skapende, produserende og formidlende arbeid skaper avtrykk på sitt publikum i opplevelsesleddet. Her omformes et personlig uttrykk fra kunstneren over i en personlig opplevelse hos publikum. I dette perspektivet er ikke en forestilling et sluttprodukt, men snarere en stafettpinne som kan bidra til en endret eller dypere forankret oppfatning som konsekvens av opplevelsen.

6.1.5 Arkivering og bevaring

Visuell kunst, litteratur, film og musikk er alle kunstformer som har sluttprodukter som til en viss grad lar seg transformere inn i et uttrykk som kan gjengis og samtidig yte kunstneren og det skapte uttrykket rettferdighet. Man kan iaktta et bilde eller en skulptur, lese en bok eller lytte til innspilt musikk. Man kan gå på kino eller strømme en film lenge etter denne er skapt og ferdig produsert.

Scenekunsten er øyeblikkets kunst. Opplevelsene skjer her og nå, i møtet mellom det levende uttrykket og dets publikum. Ivaretakelsen av alle de foregående leddene som leder fram til publikums opplevelser må gjøres i et format som ikke fullt ut kan gjengi den opprinnelige opplevelsen. Gjennom bilder, film og menneskers hukommelse kan iscenesettelsens liv forlenges også etter at den har funnet sted. For scenekunsten gjøres arkiveringen og bevaringen derfor gjennom å ivareta de avtrykkene iscenesettelsen har satt. De siste årenes økte fokus på sosiale medier og digitale formidlingsplattformer har gitt scenekunstnere og arrangører økende mulighet på å skape visuelle gjengivelser som formidler opplevelsen som forestillinger gir.

Arkivering og bevaring av Hendelser på Nyhavna 2016

Allerede tidlig i planleggingsfasen ble det besluttet at det skulle produseres en dokumenterende film om Cirka Teaters prosess med å visualisere visjonen om en scenekunstarena for barn på Nyhavna. Produksjonsselskapet Brillefilm fikk oppdraget, og produserte en kort⁶¹ og en lang versjon av både prosess og iscenesettelse.

Arrangementet i 2016 foregikk en solskinnsdag i juni da fargene var sterke, menneskene var glade og Nyhavna viste seg frem på sitt aller mest fotogene. *Alle* tok bilder denne dagen, og sosiale medier som Facebook, Instagram og Snapchat formidlet visuelle avtrykk av det publikum opplevde, mens de opplevde det. Kanskje var det også merverdien av avtrykkene som gjenga entusiasmen, fellesskapsopplevelsen som utspant seg i bydelen denne dagen som gjorde at Hendelser på Nyhavna vakte bred nysgjerrighet fra første arrangement. I tillegg til arrangørenes egne bilder, ble det engasjert en egen fotograf som tok bilder av hendelsene gjennom hele dagen. Dette resulterte i et rikholdig visuelt materiale som skulle vise seg å være verdifullt for det videre arbeidet med å påvirke debatten om utviklingen av Nyhavna.

Arkivering og bevaring for framtidens Nyhavna

I dag foreligger et stort billedmateriale fra Hendelser på Nyhavna og annen aktivisering av området. Bildene brukes ofte som illustrasjoner i offentlige planer og strategiske dokumenter. Det finnes også en rekke illustrasjoner skapt av arkitektkontor og kunstnere som peker på potensialet til området.

⁶¹ Brillefilm. 2016. "Cirka scenefabrikk". Video fra Hendelser på Nyhavna. Hentet november 2020. <https://www.youtube.com/watch?v=xcL6ruPqZOk&feature=youtu.be>

I intervjuet med Berit Kirksæther påpeker hun at slike bilder kan være nyttige for å skape fremtidsbilder. Hun trekker fram bevaring av visuelt materiale som verdifullt fordi det gjør det mulig å visuelt iscenesette fremtidige scenarier.

Jeg tenker at kunst og kultur kan bidra til å skape de bildene vi ikke visste at vi ville se. Det er et omdreiningspunkt i forhold til kunst og kultur. Det at det skaper nye bilder - helt bokstavelig. (Kirksæther, B, intervju 4)

Arkivering, bevaring og mnemonisk effekt

Basert på erfaringene fra de første hendelsene på Nyhavna, kan det se ut som om arrangementet kan ha fungert som det Jen Harvie omtaler som mnemoniske triggere i 6.1.4. Den gjentatte bruken av foto fra arrangementet kan også ha en mnemonisk funksjon. Opplevelsene som ble skapt får tilført merverdi når de brukes som illustrasjoner i forbindelse med omtale av bydelens potensial.

Nytteverdien av det bevarte visuelle materialet har også overføringsverdi til scenekunsthelt generelt. De fleste scenekunstkompani har en visuell signatur som gjør at vi gjenkjenner opplevelsen av deres uttrykk på nettsider og i sosiale medier. På digitale plattformer kan bevaring og arkivering av visuelt og auditivt materiale, kombinert med informasjon om idé, prosess og gjennomført formidling være en måte å synliggjøre opplevelser som tidligere prosjekter har skapt.

6.1.6 Utdanning og utvikling

Utdanning og utvikling viser til de arenaene der man tilegner seg kunnskap. Dette kan være alle former for utdanning og opplæring i kunst og kulturfag, både den opplæringen som foregår i skoleverket og utdanning i kunst- og kulturfag på universitet og høyskole. Herunder regnes også læringsarenaer som kulturskole, kurs og workshops, samt mindre formelle arenaer der man tilegner seg kunnskap.

Utdanning og kunnskapsutvikling under Hendelser på Nyhavna 2016

Kunnskapsutvikling var et viktig formål allerede fra skapelsesleddet i utviklingen av Hendelser på Nyhavna. Samarbeidet mellom Making is Thinking og Cirka Teater tok utgangspunkt nettopp i ønsket om å la arkitektstudenter utvikle kunnskap om potensialet som lå i det tverrfaglige samarbeidet. I tillegg var arrangementet motivert av et ønske om å undersøke om iscenesettelser kunne fungere som innspill i en pågående byutviklingsdebatt. Flere av hendelsene 11. juni hadde dialog og kunnskapsutvikling som mål. Både i Making is Thinkings utstilling i veggen på Fyringsbunker og utstillingen i passasjen gjennom Dora 1 møtte publikum ansatte og studenter fra NTNU. De ga tilgang til både informasjon og diskusjon rundt temaene og forslagene som ble presentert i utstillingene. Sosiologisk poliklinikk hadde plassert en campingvogn mellom utstillingen og Fyringsbunker som fungerte som en stasjon for refleksjon og samtaler. I tillegg hadde fortidsminneforeningen et eget program for formidling av informasjon knyttet til krigsminnene. På denne måten bidro

Hendelser på Nyhavna også til kunnskapsutvikling hos publikum. Nadja Sahbegovic understreker verdien av den kunnskapsutviklingen som oppstår hos publikum som opplever hendelsene sammen.

Kunnskapsutviklingen som har skjedd gjennom samarbeidet med NTNU er kjempeviktig. Dette er byggesteiner som utvikler seg gjennom relasjoner og respekt for hverandres faglige tilnærming. Men gjennom Hendelser på Nyhavna har man faktisk lyktes med å vise verdikjeden til et mye større publikum. Gjennom at byen ble invitert inn, har man plutselig fått et felles grunnlag. Oppdagelsene gjennom å besøke hendelser går langt utover selve opplevelsen den dagen: at "Aha, Cirka Teater de bor jo og jobber og produserer sine verk her.. Og dette stedet er Nyhavna." Det har hatt en utrolig stor effekt. En har fått vist verdikjeden gjennom et arrangement, og sånn sett gjort Trondheims befolkning mye klokere på hva dette egentlig handler om. Ikke bare for utviklingen av Nyhavna, men også for kulturnæringer generelt. (Sahbegovic, N, intervju 3)

Utdanning og utvikling for fremtidens Nyhavna

Arbeidet med og opplevelsen av Hendelser på Nyhavna har gitt tilgang til et kunnskapsgrunnlag som man vanskelig kunne fått uten den praktiske formen som arrangementet hadde. Trondheim som universitetsby har gode forutsetninger for å bygge utviklingen på verdifull kunnskap som allerede eksisterer i byens mange kompetansemiljø. Samtidig kan man gjøre de pågående prosessene tilgjengelig til kunnskapsutviklende miljø.

Ja, det går an å forske på Nyhavna på Gløshaugen også. Eller hvor det nå blir etter hvert⁶². Men at det skjer, at vi bruker det (kunnskapsutvikling) for å komme lenger i å forstå disse prosessene. Midlertidighet og intervensjoner har jo en verdi i seg selv. Men det å forstå det, hvordan man kan bruke det mer bevisst og det å evaluere det for å skape ny kunnskap, det er selvfølgelig kjempeviktig. (Rødne, G, intervju 2)

For å oppnå kunnskapsbasert utvikling av en bydel, kan det være nyttig å reflektere rundt hvilken kunnskap man ønsker å utvikle bydelen på grunnlag av. Fram til i dag har utviklingen på Nyhavna vakt stor interesse blant arkitekt og byutviklingsmiljøene på NTNU, og kunstakademiet har gjennomført flere prosjekter i bydelen. I regi av Sintef og NTNU foregår det også omfattende forskningsaktivitet på maritime næringer på Nyhavna. Berit Kirksæther understreker viktigheten av samspill som kan føre til kunnskapsutvikling.

Jeg tror veldig på at vi skal dyrke samhandlingen med forskningsmiljøene. Med NTNU. Jeg tror at det er ganske avgjørende. Ikke bare for kunsten og kulturen som vi vil ha god kvalitet på, men også for at det vil styrke utdanningsinstitusjonene. Det at vi i forskningssamarbeid stiller spørsmål ved kvalitet, ved kunst/ikke kunst, byforming, utforming, design. Jeg tror det til sammen er med på å øke bevisstheten vår. Men det er tidkrevende, og vi må hele tiden være våkne og løfte spørsmålene. (Kirksæther, B, intervju 4)

⁶² NTNUs fakultet for arkitektur og design er lokalisert på området Gløshaugen i Trondheim, men er planlagt relokalisert på ny campus.

6.2 Oppsummering verdikjedeanalyse

Et kulturhus assosieres av de fleste med en arena for leddene formidling og opplevelse i verdikjeden. Men som Kulturutredningen påpeker i innledningen av dette kapitlet, er det viktig å ha det helhetlige perspektivet på hvilke ledd i verdikjeden som kan og bør inkluderes når et kulturhus skal etableres. Gjennom sine turneer med Cirka Teaters forestillinger har Anne Marit Sæther spilt i en rekke kulturhus.

...det er noe med kulturhuset. Det er en ramme og et skall som fylles av gjestespill. Og så forsvinner hjertet og sjelen ut igjen når gjestene drar. Men vår visjon er å skape et sted der kunstnere og den kunstneriske aktiviteten er tilstede. - Der vil kunstens hjerte og sjel være i huset til enhver tid, som en egen energi. Det gjør huset fylt med noe helt annet som det er umulig å fange og selge, men som jeg opplever alle som kommer hit sanser og opplever. Jeg opplever at alle barna som kommer hit for første gang, sanser denne energien. Ofte ber de om å få komme tilbake. Jeg tror ikke at det bare er fordi de har hatt det artig. De kommer til et sted som er annerledes enn det de vanligvis opplever. Et sted som peker på mangfold, og på at man kan verdsette det rare.

Om man kommer hit utenom forestilling, og man får oppleve alt det andre som finnes her, så får man alle disse små sjokoladebitene, den skapende mangfoldige aktiviteten i scenefabrikken - alt dette finnes ikke i kulturhusene. For kulturhuset mottar kunsten som et besøk, som forsvinner igjen. Når kunstbesøket har reist, er kulturhuset tomt....

Jeg merker det selv, for jeg reiser jo mye til kulturhus på turné.. Det er alltid litt tungt å komme til et kulturhus. Som å flytte inn i et hus som har stått tomt. Du må jobbe med å fylle huset med det du har med deg. Du må orientere deg, finne fram i huset, og du er egentlig like fremmed der, som publikum er. De gangene jeg har hatt publikum her (i Fyringsbunkeren), har det vært som å åpne dørene til en fest, hjemme i det stedet der du har hele din trygghet. (Sæther, AM, intervju 1)

Refleksjonene fra både Kulturutredningen og Sæther gir grunnlag for å foreslå at en eventuell etablering av et kulturhus på Nyhavna, må bygge på helhetlig forståelse av dynamikkene i kulturens verdikjede på Nyhavna og i Trondheim. Forut for utviklingen av infrastruktur for kunst og kultur i en bydel som Nyhavna, kan forståelse av verdikjeden i byens kunst og kulturliv være et nyttig verktøy i planleggingen. En slik forståelse kan legge til rette for å løfte fram styrkene i det kulturlivet som allerede gir Nyhavna identitet. Samtidig er det viktig å være bevisst på de behov for kunst og kulturtilbud som vil utvikle seg gjennom urbaniseringsprosessen i bydelen.

Høsten 2019 undersøkte arkitektstudenter fra NTNU kulturminnet Dora 2 i forbindelse med kurset *Komplekse bygg*⁶³. Her ble det pekt på en rekke ulike muligheter for kulturvirksomhet som kan fylle det store kulturminnet. Blant forslagene var konserthus og museum for kunst og design. Disse forslagene kan være godt egnet til å fylle bygget. Samtidig kan disse idéene programmere bygget på en slik måte at viktige komponenter i helhetlig kunst- og kulturvirksomhet, den skapende og produserende aktiviteten, mangler. Idéer som å la “...kunstnerne som allerede er på Nyhavna fortsatt få boltre seg her? Med egne kunstnerboliger på taket?” (Aakervik, AL, *Dora II - vårt nye signalbygg?*, Trondheim 2030) vil kunne løfte den skapende aktiviteten som finnes på Nyhavna i dag, inn i fremtiden. Samtidig er fremtidens Nyhavna en bydel som vil se annerledes ut enn i dag, og de skapende aktørene som har tilhold i bydelen om 10, 20 og 30 år vil forventes å utvikle sine virksomheter parallelt med bydelens utvikling. Dette vil kunne gi økt mulighet for å veksle mellom innadvendt skapende arbeid kombinert med utadrettet virksomhet som er tilpasset den urbane utviklingen. Med utgangspunkt i dette, er det å plassere et konserthus i en bydel, tilstrekkelig for å kunne kalle denne for en kulturbydel?

Egne produksjonslokaler gir et skapende miljø anledning til å arbeide kontinuerlig og helhetlig, men alle ledd i verdikjeden behøver ikke å foregå i produksjonslokalene. Ofte er det hensiktsmessig å gjennomføre formidlingsleddet, forestillingen, utstillingen eller konserten, et annet sted enn i produksjonslokalene.

På Nyhavna har man likevel anledning til å bygge videre på den identitetsskapende effekten som mange av de kreative aktørene som har tilhold på dagens Nyhavna, har synliggjort. I forbindelse med Hendelser på Nyhavna opplevde både arrangører og publikum at det ble tilført en egen opplevelseskvalitet når produksjonslokalene også ble brukt til formidling og opplevelser. Gro Rødne bemerker at dette tilla en ekstra kvalitet til opplevelsesdimensjonen.

Når det gjelder Nyhavna tenker jeg at det skjer noe spesielt når man også kan formidle i sine egne lokaler. Skapende virksomhet kan bli identitetsskapende for stedet. Og hvis man i tillegg legger opplevelseskvaliteter til denne funksjonen så vil man forsterke identiteten. (Rødne, G, intervju 2)

Nyhavna er som nevnt pekt på som godt egnet til lokalisering av både et nytt konserthus og kunstmuseum. Med denne typen kulturaktører vil man også kunne tilby kulturopplevelser for et stort publikum på Nyhavna. Utgangspunktet for Hendelser på Nyhavna var blant annet å skape forståelse for verdien det har for området å ivareta infrastruktur for produksjonslokaler også på fremtidens Nyhavna.

I verdikjedeforholdet er de ulike leddene gjennomgått i samspill med Hendelser på Nyhavna og mulighetene som finnes og behovene som kan oppstå i bydelen i årene fremover. Å samle alle ledd i verdikjeden under ett tak, er neppe et mål i seg selv, men det er viktig å være klar over mekanismene som utgjør viktige bestanddeler i kunst og kulturlivet. Spesielt om man har som mål å la kunst og kultur prege en bydel, som man har på Nyhavna.

⁶³ Anne-Lise Aakervik. 2019. “*Dora II - vårt nye signalbygg?*”. Artikkel i det digitale tidsskriftet Trondheim 2030. Hentet august 2020.
<https://trondheim2030.no/2019/12/19/dora-ii-vart-nye-signalbygg/>

Fra Fargene på Nyhavna, 2016, Foto: Wil Lee-Wright

7. Drøftinger

I det videre arbeidet vil Hendelser på Nyhavna som iscenesettelse og utviklingen av det kreative miljøet på Nyhavna, drøftes gjennom perspektiver fra de foregående kapitlene. I dette kapitlet settes teoretiske momenter fra kapittel 4 i samspill med refleksjoner som ble gjort i intervjuene. Verdikjedeanalysen fra kapittel 6 ligger også til grunn for drøftingene.

Iscenesettelse som verktøy vil drøftes gjennom å se iscenesettelsen av Fyringsbunkeren i lys av begrepene iscenesettelse, stedsspesifikk scenekunst og immersiv scenekunst. At intervjuobjektene representerer ulike fagfelt gjør det også interessant å ta inn deres syn på scenekunstens kommunikative egenskaper.

Tverrfagligheten som lå til grunn for samspillet mellom scenekunst og arkitektur vil drøftes gjennom intervjuobjektene erfaringer og Bernhard Tchumis blikk på relasjon mellom sted og aksjon. Tverrfaglighet som plattform har vist seg å åpne for samspill mellom langt flere fagfelt enn de som opprinnelig var tenkt inn i Hendelser på Nyhavna 2016.

Hvordan **utvikling av stedsidentitet** påvirkes er et gjennomgående tema her. I dette kapitlet vil intervjuobjektene tanker rundt dette sammenstilles med sosiologiske perspektiv.

Det vil også drøftes hvorvidt man kan unngå **gentrifisering** i en utvikling som er så kompleks som den utviklingen Nyhavna står foran. Her vil også muligheten for å kombinere en kunstfaglig visjon for Strandveikaia med et mulighetsrom i bygget **Skur 53**, drøftes.

Det er sannsynligvis for tidlig å konkludere på **effektene av Hendelser på Nyhavna**, men intervjuobjektene har gjort seg opp tanker om hvilke konsekvenser arrangementene har på kort og lang sikt. Sist i kapitlet vil det drøftes hvorvidt iscenesettelser vil kunne bidra til å nå mål som settes i **offentlig planverk**, og bidra til å skape forståelse for rollen kunst og kultur spiller i samfunnsutviklingen.

Diskusjonene om Nyhavnas utvikling preges av **kompleksitet** og behov for **helhetlig forståelse**. I intervjuene drøftes det hvordan man kan ivareta det kunstfaglige perspektivet gjennom å forstå kompleksiteten og argumentere for hvorfor kunst og kulturlivet er viktig i denne helheten.

7.1 Iscenesettelser i byen

Da idéen om Hendelser på Nyhavna oppsto, var ambisjonen å bruke teaterspråket som kommunikasjonsform. Kunne teatrets fokus på å kommunisere med publikum gjennom sceniske virkemidler som lys, lyd, ord og menneskelig bevegelse, påvirke byutviklingsdebatten og gi større deler av befolkningen et språk for meningsutveksling knyttet til fremtidens Nyhavna? Teaterspråket skulle anvendes for å skape et levende og positivt innspill i byutviklingsdebatten. Positivt fordi man ønsket å peke på området potensial og gå i dialog med et vandrende og opplevende publikums refleksjoner.

Det ble vektlagt at arrangementet skulle gi barn og unge anledning til å møte en bydel i endring, og få anledning til å bruke sitt språk til å reflektere rundt bydelens identitet. Over store deler av Nyhavna fantes hendelser og aktiviteter som henvendte seg direkte til barn. Ikke nødvendigvis for å skape forståelse for debatten slik den eksisterte da, men for å skape et avtrykk, en stemning og en følelse av hva Nyhavna er og kan være.

For Cirka Teater sin del, ble initiativet til Hendelser på Nyhavna tatt på grunn av et ønske om å øke publikums kjennskap til visjonene for Fyringsbunkerens. Arrangementet skulle sette søkelys på det skapende scenekunstarbeidet som foregår i lokalene. På Cirka scenefabrikk skal ikke barn kun være publikum. De skal inviteres inn som medskapere i prosesser. Anne Marit Sæther har et ønske om å gi publikum innsikt i hvordan en produksjonsperiode foregår, og oppleve det tverrfaglige fellesskapet som scenekunstfaglige prosesser rommer.

Da vi var i gang med å lansere visjonene våre i forhold til huseiere, politikere og kulturadministrasjonen i byen (...) var det et behov for å synliggjøre ideene våre i større grad enn det de byråkratiske vendingene i et søknadsdokument kan gjøre. Fordi vi veldig ofte er ute og turnerer, og fordi vi ikke har noen egen scene å møte byens publikum og byens politikere på, ønsket vi å bruke vår egen kapasitet til å jobbe utendørs. Dette har vært en del av vårt språk: å lage teater i offentlig rom. Nå ønsket vi å gjøre det på fasaden til vårt eget hus. Å rett og slett la visjonen åpenbare seg i Trondheim - visjonen om et annerledes hus, visjonen om en attraksjon, visjonen om et sted hvor man kommer og får felles opplevelser med familien sin. Grupper av barn, og voksne som er interessert i barn, kan komme og få en opplevelse. Vi ville for en kort sommerperiode, lage dette huset i 1:1 skala. Og det gjorde vi jo. Det var utgangspunktet. (Sæther, AM, intervju 1)

I kapittel 4.2 belyses Jen Harvies betraktninger av intervensjoner i offentlig rom som iscenesettelser. Her omtales hendelser (happenings) som aktivisme og demonstrasjoner som iscenesettelser, hvis mål er å forstyrre den innlærte måten som mennesker bruker offentlig rom på. Hensikten med dette er, ifølge Harvie, å understreke at måten vi agerer på i hverdagen er performativ, og påvirker hvordan vi handler. Hun løfter performative og teatral greps evne til å hjelpe oss å se utfordrende omstendigheter, samtidig som det performative språket også kan sette søkelys på muligheten til kommunikasjon og endring.

Hendelser på Nyhavna hadde som ambisjon å være et positivt innlegg i byutviklingsdebatten. Det var ønskelig å bruke performative grep for å sette søkelys på

mulighetene som finnes i bydelen. At opplevelsene foregikk på Nyhavna, hvor transformasjonen foregår, og var iscenesatt av aktører med tilknytning til stedet, ga dimensjoner som sannsynligvis forsterket opplevelsen av at *her er endring mulig*.

7.1.1 Hendelser som stedsspesifikk og immersiv scenekunst

Hendelser på Nyhavna som stedsspesifikk iscenesettelse

Som beskrevet i kapittel 4.3, kjennetegnes den stedsspesifikke scenekunsten gjerne av en tilknytning til spillestedet som gjør stedet til en medaktør i sammenhengen. I tillegg vil stedets historiske og samtidige kontekst tilføre publikum mening. Dette kjennetegner i høy grad iscenesettelsene som utgjorde Hendelser på Nyhavna. Her spilte ikke stedet bare en rolle, den sto øverst på rollelisten. Bydelens identitetsmarkører; kaikantene, krigsminnene og et rustikt industripreg ble scenografiske elementer som bandt mangfoldet av hendelser sammen.

I samme kapittel understreket Jen Harvie at stedsspesifikk scenekunst kan være svært effektivt som et verktøy for å huske og forme et sted. De stedsspesifikke opplevelsene kan fungere som mnemoniske triggere, det lages assosiasjonskoblinger mellom stedet (Nyhavna) og opplevelsen (Hendelser på Nyhavna). Dette er interessante perspektiv å knytte til publikums opplevelser under Hendelser på Nyhavna. Hendelsene var iscenesatt for å synliggjøre visjonen om å la det skapende miljøet være medskapere av identitet i byutviklingsprosessen. De kreative virksomhetene i bydelen gjorde dette gjennom å *vise frem* gjennom utstillinger, forestillinger og konserter, samt invitere til deltagelse i ulike verksteder. Dette kan ha skapt mnemoniske triggere for publikum.

Det er naturlig å anta at den stedsspesifikke scenekunsten under Hendelser på Nyhavna skapte nye assosiasjonsbilder av Nyhavna, hos de som oppsøkte bydelen denne dagen. Publikum kunne stå på utsiden av Fyringsbunkeren på Nyhavna, og se denne iscenesatt med objekter og aktører som peker på både fortid og framtid; tilbake på det Cirka Teater har skapt i dette bygget gjennom 30 år og fram mot en visjon om en scenefabrikk der barn og unge skal kunne oppleve og være aktive medskapere. Dette satte kanskje et avtrykk hos publikum som gjør at deres oppfattelse av Nyhavnas identitet, nå bærer med seg bilder av dansende blyanter, en snurrende mynt og kjedereaksjoner mellom hjul, musikk, dans og røyk.

Harvie løfter også frem muligheten for at det for publikum oppstå forhandling (negotiation) mellom opplevelsestidspunktet og andre tidsdimensjoner knyttet til stedet. 11. juni 2016 var Nyhavna, og kanskje også publikum, preget av minst tre tidsperspektiver:

- 1 **Historisk**, gjennom blant annet fortidsminneforeningens utstillinger knyttet til bydelen og kulturminnenes historie.
- 2 **Nåtid**, synliggjøring av ressursene og aktørene i bydelen på arrangementsdagen.
- 3 **Fremtid**, områdets transformasjonsprosess og visjonene for fremtiden som preget hele Hendelser på Nyhavna.

Arkitekt Bernard Tschumi er tidligere trukket frem i forbindelse med stedsspesifikk scenekunst. Han peker på sammenhengen mellom aksjon/hendelser og sted. Sted påvirkes av hendelser akkurat som hendelser påvirkes av sted. Her kan påvirkningene være positive og føre til effekter som gir gjensidig utbytte, men de kan også være negative og føre til konflikt.

I byutviklingssammenheng kan Tschumis perspektiv være argument for hvorfor temporære utforskninger underveis i transformasjonen av et sted kan gi verdifulle funn for den framtidige bydelen. Temporære hendelser kan utforske ulike programmeringer av et område mens dette er under utvikling. Gjennom å legge til rette for utforsking av samspillet mellom sted og hendelser, gis det rom for å iscenesette uforutsigbare dynamikker. Det temporære aspektet legger til rette for at man kan ta lærdom av uventede oppdagelser og bruke disse til utviklingen av områder der samspillet mellom aksjon og sted er tatt høyde for gjennom praktisk utprøving.

Fargene på Nyhavna som immersiv opplevelse

Cirka Teaters interaktive forestilling *Fargene på Nyhavna*, kommuniserte som tidligere nevnt med taktile, visuelle og musikalske virkemidler der barna i publikum fikk anledning til å skape bilder med materialer inspirert av Nyhavna. Teatrets store lager var omgjort til et univers der Rustmannen, Pinnemannen og Østersdama bodde. Publikum var omsluttet av et iscenesatt fiksjonsunivers som inviterte til taktile nyhavnaopplevelser. Som gjennomgått i kapittel 4.3.2, kjennetegner disse virkemidlene også den immersive scenekunsten. Publikum ble invitert inn i et helt nytt perspektiv, omsluttet av en teatral opplevelse som tematiserte kvaliteter ved Nyhavna. Samtidig var forestillingen utviklet på en slik måte at den kunne vært framført i et hvilket som helst annet lokale, så lenge det hadde vært stort nok til å romme de scenografiske elementene og publikum. *Fargene på Nyhavna*, iscenesatt under *Hendelser på Nyhavna*, kan beskrives som en immersiv scenekunstopplevelse som var en del av en stedsspesifikk iscenesettelse.

Rustmannen (Per-Theodor Paulsen), Østersdamen (Janne Brit Rustad) og Pinnemannen (Stian Hovland Pedersen) i sine rom under *Fargene på Nyhavna*, foto: Wil Lee-Wright

7.1.2 Iscenesettelsenes påvirkningskraft

Hendelser på Nyhavna i 2016 og de påfølgende arrangementene har ført til at dialogen mellom kunst og kulturaktørene på området har økt. Arrangementene, og søkelyset disse har satt på at skapende kulturaktører også må få ha en plass på fremtidens Nyhavna, har skapt håp for at kunst og kultur skal spille en betydelig rolle i utviklingen av bydelen. Kulturminnene som mulighetsrom for kreativ virksomhet forsterker dette håpet.

Samtidig som prosessene i området tar lang tid, en faktor som utgjør en reell fare for at noen kulturaktører blir usikre på om deltagelse på arrangementene egentlig har noen effekt. Opplevelsen av at det må lønne seg å engasjere seg, i form av at man blir hørt og sett på som en ressurs, er viktig for at kunstnere skal fortsette å sette sin skapende virksomhet i sammenheng med Nyhavna, og dermed være verdifulle identitetsskapere. Tidshorisonen på flere tiår vil sannsynligvis gjøre at enkeltaktører *faller av* og finner andre løsninger.

Pilotprosjektet Cirka Scenefabrikk er satt på vent på grunn av en manglende branntrepp. Anne Marit Sæther uttrykte i sitt intervju at scenekunstarenaarbeidet kan ha blitt forsinket nettopp fordi prosessene har havnet midt oppi en byutviklingsprosess. Et mål med Hendelser på Nyhavna var at arenaprosjektet skulle få økt framdrift. Hun opplevde at prosjektet fikk oppmerksomhet og ble bedre kjent, men er skuffet over at tempoet i prosjektet nå er langsomt på grunn av helhetlige prosesser knyttet til det overordnede arbeidet på Nyhavna.

Samtidig så var det jo også en døråpner, for vi har fått midler til å gjøre ganske mye som peker på scenekunstarena-arbeidet. Vi har fått lov til å forske i hva innholdet i den kan være. Vi har hatt konkrete møter med veldig mange grupper med barn. Vi hadde nok drømt om mye mer i de siste to årene. Nå er jeg preget av at det har vært stillstand de siste to årene, men hvis jeg løfter blikket og ser på alt som har blitt skapt i denne perioden så er det en bra erfaringsbank. Jeg merker dette når jeg blir bedt om å fortelle om erfaringen, at jeg har et veldig godt fundament for å kunne levere innhold til et sånn hus. (Sæther, AM, intervju 1)

Det er vanskelig å si om byutviklingsprosessene har hatt positiv eller negativ påvirkning på realiserbarheten av Cirka Teaters visjoner. Det finnes likevel tydelige tegn på at det er vilje og ønske om å tilrettelegge for slike visjoner i fremtiden. Punkt 7 i de sentrale virkemidlene i Kvalitetsprogrammet for Nyhavna, at kunst og kultur skal prege bydelen i fremtiden, er et overordnet premiss som gir kulturaktørene på Nyhavna et utvetydig signal om at de har blitt hørt.

Ja, og dette er faktisk et av de strategiske virkemidler som er veldig tydelig og håndfast. Det gir gode føringer til at alt arbeid som gjøres, bør gjøres i tråd med punkt 7. Hendelser på Nyhavna er uten tvil en metode som er veldig virkningsfull. Jeg har likevel stor forståelse for at det oppleves at avgjørelsene tar lang tid. Men byutvikling tar tid, og i en byutviklingsprosess så vil jeg tro at ganske mange andre aktører ser på kulturaktører som en liten gruppe i bydelen som har blitt hørt og gitt

veldig stor plass til. Det er ingen tvil om at Hendelser også har fungert som bra plattform for å bli hørt. (Sahbegovic, N, intervju 3)

Berit Kirksæther opplever at Hendelser på Nyhavna har påvirket folks oppfatning, men stiller samtidig spørsmål ved arrangementenes rekkevidde.

Jeg tror at det Hendelser på Nyhavna har påvirket mest av alt med, er å gjøre folk flest oppmerksomme på at vi her har en ny bydel som skal utvikles. Hendelser vekker oppmerksomhet, i hvert fall blant de som er interessert i byutvikling og den utvidede menigheten. Også er jeg litt mer usikker på om Hendelser på Nyhavna gjør at innbyggere i bydelene som ikke er spesielt interessert i kunst og kulturfeltet, retter blikket sitt mot bydelen eller blir engasjerte. Det er nok veldig mange av de vi kjenner og omgir oss med både i jobblivet og privat som først og fremst oppsøker og får bekreftet troen på at kunst og kultur kan bidra til byutvikling.

(Kirksæther, B, intervju 4)

Kirksæther bemerker også at antallet skapende virksomheter på Nyhavna skyldes at det har vært god tilgang på rimelig lokaler gjennom veldig mange år her. At dette har ført til et miljø som ønsker og forventer å være en del av bydelen i fremtiden er signaler som igjen er fanget opp av byråkratene som skal lage planene for den videre utviklingen. Byråkratenes jobb har vært å være nært på prosessene, og å oversette uttrykte intensjoner inn i en anbefalt plan.

Kulturarbeiderne her har vært kjempegode til å lobbyere politisk. Det er en av fordelene med de korte avstandene i Trondheim. Vi er ingen kjempestor by, så avstanden mellom kulturaktørene og politikerne er kort. De anbefalingene som nå foreligger, skal realiseres på et eller annet tidspunkt. Og det er jo da vi ser om vi har lyktes. Foreløpig er det veldig mange gode intensjoner fra mange hold. Men er vi villige til å betale den prisen? For på ett eller annet vis vil ikke dette lønne seg over natta. Vi må spørre hva som er bærekraftig. Hva lønner seg, og hva lønner seg ikke? Det er jo en kjempestor verdidiskusjon. I tillegg til økonomisk verdi er det en sosial verdi, en samfunnsøkonomisk verdi. Dette er et helt annet regnestykke.

(Kirksæther, B, intervju 4)

Uavhengig av hvem som er påvirket av hendelsene, gir kvalitetsprogrammets tydelige satsning på kunst og kultur signal om at hendelsene har hatt effekt. Det sier imidlertid ingenting om i hvilken skala denne påvirkningen skal materialisere seg. De kommende prosessene i byutviklingen på Nyhavna, vil kunne preges av at ulike interessenter i større grad vil konkurrere om å bli satsningsområder i bydelen. Dette vil drøftes videre i kapittel 7.5.

7.1.3 Stedlige effekter

Flere fysiske steder, soner og traséer gjennom Nyhavna ble oppdaget på en ny måte når store mengder mennesker i alle aldre beveget seg gjennom området samtidig. Kvaliteter som fikk fornyet oppmerksomhet var blant andre:

Snarveien på baksiden av Dora I. Trasé mellom Strandveikaia og området rundt Fyringsbunkeren som kun er tilgjengelig for fotgjengere. Mange oppdaget dette som en vei som ga positive opplevelser rundt det som gir Nyhavna sitt særpreg; kontakt med vannet, preg av industri og havneelementer som kraner, kaikanter og båter. Kvalitetene ved denne snarveien ble løftet fram i 2019, gjennom plassering av temporært serveringssted og flytende elementer i en del av bydelen som vanligvis ses på som en mørk og skummel passasje.

Veggen på Dora 1 er et av de visuelle elementene som forbipasserende forholdt seg aktivt til. Under arrangementet i 2016 kunne publikum benytte en vanligvis stengt passasje gjennom bunkeren og i 2017 gjennomførte lys og videokunstner Pekka Stokke et spektakulært lysprosjekt som omskapte østsiden av Dora 1 til en lysinstallasjon i en vanligvis mørk og trafikkert gate. Dette prosjektet er planlagt videreført og vurderes også som mer permanent tiltak i bydelen.

Bassenget mellom Strandveikaia, Dora 1 og Kullkranpiren. Bassenget vil uansett hvilken retning utviklingen tar, alltid være sentralt plassert på Nyhavna. Under Hendelser på Nyhavna i 2019 utforsket arkitektstudentene bassenget gjennom å bygge rom på en lekter på bassenget. De åpnet bygget for publikum som utforsket lysspillet i vannet, utsikten mot himmelen, den flytende følelsen og en badebrygge som la til rette for å hoppe i vannet.

Making is Thinkings flytende byrom under Hendelser på Nyhavna 2019. Foto: Wil Lee-Wright

Torget som oppsto i rommet mellom Trondheim maritime senter, Fyringsbunkeren og Rambølls kontorbygg framsto med sin solrike og åpne beliggenhet som en naturlig samlingsplass for mennesker. Disse torgkvalitetene ble løftet fram under Hendelser på Nyhavna i 2018. I kvalitetsprogram for Nyhavna foreslås dette området som et offentlig åpent område, *Fyringsbunkeralmenningen*, i en framtidig bydel der det også legges til rette for skole her.

Fyringsbunkeralmenningen er bydelens sentrale torg og skal ha en representativ karakter. Torget ligger sentralt i området med nærheten til vann, viktige gater, kollektivholdeplasser og kulturminner, tilbaketrasket fra trafikk og avgrenset av bebyggelse. Byrommet utformes som en forplass til mulig uadrettet og besøksintensivt program i Dora II og Fyringsbunkeren. ...

Bebyggelse i sør skal holdes lav slik at plassen får gode solforhold. Skole og/eller andre offentlige institusjoner, og utadrettede virksomheter, legges inn til byrommet. Det skal ikke legges boliger i første etasje inn mot byrommet.

Fyringsbunkerallmenningen er et stort rom. Kunstinstallasjoner, beplantning, vannspeil og møblering skal definere mindre soner for opphold og aktivitet. Belysning skal brukes til å iscenesette kulturminnene. Elementer fra tidligere industrivirksomhet bør prege utformingen av rommet.⁶⁴(Kvalitetsprogram for Nyhavna, s.120)

I beskrivelsen av Fyringsbunkeralmenningen legges det vekt på å skape et område av *utadrettet* og *besøksintensivt* karakter. Kunst og øvrige installasjoner skal tilrettelegge for *opphold* og *aktivitet* og belysning skal brukes til å *iscenesette* kulturminnene. Det er vanskelig å si om iscenesettelsene av området utenfor Fyringsbunkeren under Hendelser på Nyhavna i 2016 og 2018 har vært retningsgivende for språket som anvendes i kvalitetsprogrammet. Området har også tidligere vært pekt på som potensielt parkområde, men mye tyder på at erfaringene med området etter at dette er tatt mer aktivt i bruk, har gitt anledning til å utforske løsninger som viser områdets kvaliteter og potensial.

Savnet av **grønne rom** ble uttrykt av flere under første utgave av Hendelser på Nyhavna. I de siste årenes arrangement er det grønne vektlagt, med gresslagt område på Strandveikaia i 2017, parkområde på torget ved Fyringsbunkeren i 2018 og beplantning med solsikker i 2020. Behovet for beplantede området er også vektlagt i planene for de offentlige rommene på Nyhavna.

Det påstås ikke at disse stedene ble oppdaget for første gang i 2016. Mange av kvalitetene som trekkes fram her har vært kommentert fra de som har latt seg inspirere av Nyhavna gjennom mange år, og som har opplevd stedet som et hemmelig område med *skjulte skatter*. Hendelser på Nyhavna har imidlertid bidratt til å løfte disse som potensiale og virkemiddel for en transformert bydel.

⁶⁴ Trondheim kommune og Trondheim havn. 2020. "Kvalitetsprogram for Nyhavna". Hentet oktober 2020.

https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/1b_opp-etter-syn/2020/kvalitetsprogram-for-nyhavna/1.-kvalitetsprogram-for-nyhavna.pdf

7.2 Tverrfaglighet

Samspeilet mellom arkitekturfaget og scenekunsten i utviklingen av Hendelser på Nyhavna, utfordret samarbeidspartene til å gå inn i problemstillinger som man ikke nødvendigvis møter i sitt eget fagfelt. Ønsket var å undersøke om dette kunne gi ledetråder til hvordan man kan tenke helhetlig for å forstå sin plass i den komplekse byutviklingsprosessen. Fordi samarbeidet var knyttet til en utdanningssituasjon, økte alles bevissthet på at man var på jakt etter kunnskap utviklet på grunnlag av tverrfaglige perspektiver. Gro Rødne opplever at det ga en ekstra dimensjon at ønsket var å bruke de tverrfaglige krysningspunktene til å gjøre en forskjell.

Ja, og i tillegg tror jeg det er en stor frihet i det å entre inn i noen andres fagfelt. Hvis vi entrer inn teaterverden så er det ikke forventet at vi skal kunne noe, og da er det en viss frihet. Da er det lov til å tabbe seg ut. Særlig når Gilles sier; "villere, høyere, verre" så blir man jo gira opp på en annen måte. Arkitektutdanningen kan bli oppfattet som litt vel stramt. Vi trenger å samarbeide med noen som kan røske oss ut av den skinnegangen.

Det var jo litt av formålet, å bidra med fagene våre i utviklingen av Nyhavna. Vi kunne ha skrevet leserinnlegg, deltatt på folkemøter etcetera, men vi ønsket å bidra positivt i byutviklingsdebatten gjennom fysiske intervensjoner som involverte folk.

Det å "vrenge innsiden" ut kom veldig raskt opp for å synliggjøre det som foregår på Nyhavna, i tillegg til industri som er det som kanskje er det mest synlige slik som industrien- og havnevirksomheten. Christian Norberg-Schulz, som er en av våre fremste arkitektur-teoretikere snakker om stedets ånd. Eller "Genius Loci"⁶⁵. Veldig forenklet kan det forklares med det bildet som popper opp når du tenker på et sted. (Rødne, G, intervju 2)

Rødne viser her til Christian Norberg-Schulz sine bøker *Mellom jord og himmel* og *Genius loci*. Her introduserte han teorien om stedets ånd, at det å være i verden er en integrert tilstand, fordi menneskene, landskapet og husene har i seg de samme dragene. Opplevelsen av arkitektur blir dermed til et spørsmål om gjenkjennelse og nærhet. I arkitekturens former ser vi både oss selv og den naturen vi er omgitt av.

Making is Thinkings studenter ble gitt i oppdrag å skape rom til de tre karakterene i forestillingen *Fargene* på Nyhavna. Inspirasjonsmaterialer var skjell, drivved og rustne objekter.

Jeg mener det er veldig relevant for arkitektstudentene å komme borti fordi teater jobber med umiddelbare opplevelser. Situasjonene spisses; man abstraherer, tar vekk noen ting og overdriver andre ting. Dermed blir det tydeligere også. Det å jobbe med stemninger for eksempel. En god del av det som teater og scenografi jobber med er jo viktige aspekter i arkitektur som jeg noen ganger mener blir rasjonalisert

⁶⁵ I bøkene. Kilde: Norsk biografisk leksikon

bort. Arkitektur handler om kompleksitet. Det er veldig mange ting som skal inn for å få et bygg opp i været, for ikke å snakke om en hel bydel.... Men så er det det med opplevelsen, det taktile og stemninger som lyd, lys, lukt. Elementer som jeg mener at det å samarbeide med et teater synliggjør i mye større grad. (Rødne, G, intervju 2)

Rødne var en pådriver for samarbeidet mellom NTNU og Cirka Teater. Hun opplever at det tverrfaglige aspektet ved samarbeidet om Hendelser på Nyhavna satte preg på arrangementet:

Det er vanskelig å forestille seg at vi hadde klart å lage noe sånn som i 2016 uten at det var et samarbeid. For vår del kunne studentene aldri skapt det uten Cirka. Det handler om det å ikke lukke seg inn i sin egen profesjon. For da blir det veldig begrenset og gjerne litt stramt. Jeg tenker at hvis ikke du utfordrer deg til å gjøre ting på nye måter, så kommer det heller ingen nye tanker. Det er derfor vi ønsker å arbeide med Cirka Teater og andre som kan noe annet enn oss. Som ser på problemstillinger på en litt annen måte. Det rykker oss ut av de vante tankegangene.

Vi ønsket å skape engasjement i møtet mellom sted og folk gjennom konkrete fysiske intervensjoner. Og dette er kjempesentralt i Making is Thinkings perspektiv. Det er jo sånn arkitektur er. Det må oppleves. Man kan selvsagt snakke om det også, men man forstår det primært gjennom å oppleve det. Og du opplever det selv om ikke er bevisst på det eller om du tror at du ikke bryr deg. Og det er noe av det jeg synes er så spennende med arkitektur. Det får en innvirkning på deg. Og det skaper minner og trigger følelser. (Rødne, G, intervju 2)

I scenekunsten går aktørene gjerne offensivt ut til publikummet sitt. Man sier *kom hit - se på oss* med virkemidler som er innrettet for å vekke oppmerksomhet. Scenekunstnere ber publikum om å komme og oppleve deres attraksjon. I Hendelser på Nyhavna var attraksjonen mer enn det som publikum opplevde i de 20 minuttene det var aktivitet i installasjonen i veggen. Da denne aktiviteten var over, åpnet hele strukturen seg og man utvidet den teatrale opplevelsen fordi man også kunne gå inn i arkitektstudentenes utstilling som utfordrer tanken om hva Nyhavna er.

Ja, og det man gjør da er at publikum eller befolkningen blir invitert inn til å se Nyhavna på nye måter. Om man er på veggen eller på taket på bunkeren, eller på vannet ved Dora 1 så får man bokstavelig talt nye perspektiver. Man er steder som tidligere ikke var tilgjengelig. (Rødne, G, intervju 2)

Fra scenekunstperspektiv ser man at det er gjensidighet i det tverrfaglige utbyttet. Samarbeidet tok utgangspunkt i å se muligheter i det man har for hånden. Der arbeidet innendørs hadde karakterene Rustmannen, Pinnemannen og Østersdama som oppdragsgivere, tilførte arkitekturfaget perspektiver knyttet til å se bygget i sammenheng med det store rommet og bydelen i det utendørs arbeidet. Making is Thinkings ambisjon om å forberede studentene på å navigere i usikkerhet og endring, skapte en spennende ramme for Cirka Teater som samarbeidspart. Kompleksiteten i en byutviklingsprosess som den pågående prosessen på Nyhavna, gjør at små aktører må være lyttende overfor endringer i

de overordnede prosessene. Dette har vist seg å være utfordrende, særlig i tilfeller der planer som involverer mange parter må endres på grunn av nye retningslinjer.

For Cirka Teater ga møtet med Making is Thinking innsikt i et lærerikt metodisk laboratoriearbeid, der man arbeidet med hele bydelen som bakteppe for så å zoomme inn på området rundt Fyringsbunkeren og deretter inn på de scenekunsthaglige perspektivene. Scenekunstkompanier lukker ofte inn formen sin, men i arbeidet med de utendørs konstruksjonene på Fyringsbunkeren ble fokus i samarbeidet med Making is Thinking å pakke ut formen. Man skulle kle bygget og kommunisere både scenekunsthaglig og arkitektonisk. For Cirka Teater ga tilgangen på arkitektonisk kompetanse også bedre grunnlag for å forstå rekkefølgebehovene i en byutviklingsprosess. Dette var både interessant og frustrerende, da det ga spennende innsikt samtidig som det ble åpenbart at mange av de pågående prosessene har usikker tidshorisont. Utviklingen av Nyhavna vil ta lang tid, det nevnes en tidshorisont på flere tiår. Samtidig er det det uttrykt ønske om at det tilrettelegges for utforskning av potensialet for området underveis, med kortere tidshorisonter.

7.3 Utvikling av stedsidentitet

7.3.1 Affektiv urbanisme

John Pløgers perspektiv på gaten som affektivt rom og arena for smittsom tilstedeværelse ble introdusert i kapittel 4. Han fremhever at kulturhendelser på gateplan bidrar til affektive byrom, som igjen øker byrommets attraktivitet. Begrepet affektiv urbanisme refererer nettopp til å gi byrommet opplevelseskvalitet gjennom å skape atmosfærer og stemninger. Mennesker får affektive relasjoner til steder gjennom tilstedeværelse ved en hendelse som gjør et sted mer attraktivt. Dette har ført til en økt bevissthet rundt å *begivenhetsgjøre* byrommene.

Mange av scenene som utspant seg under Hendelser på Nyhavna kan beskrives som affektive hendelser. For de som har tilholdssted i bydelen, ble det registrert en endring av mennesker og bilers bevegelsesmønster på Nyhavna i tiden etter de første hendelsene. Man kunne se dønningene etter arrangementet i omgivelsene i de påfølgende ukene og månedene. Anne Marit Sæther opplever at Hendelser på Nyhavna har ført til at veldig mange har oppdaget Nyhavna, blitt nysgjerrig og forventningsfulle.

Ja, du ser helt andre typer folk gå omkring her. Jeg tror veldig mange har fått øynene opp for potensialet i de mange kulturbedriftene. I arkitektkonkurransen (til plan for offentlige rom på Nyhavna) som ble avholdt for to år siden, kalte 4 av 5 forslag dette området (rundt Fyringsbunkeren) for kulturbunkeren / teaterbunkeren / kulturhuset. Minnene fra HpN hadde preget deres måte å tenke på her. Jeg tror nok at veldig mange flere enn jeg vet om, har fått bilder på netthinna i forhold til å tenke på kulturlivet på Nyhavna på en annen måte. At Nyhavna assosieres med hendelser. Med at det finnes masse kunstnere der. Folk i Trondheim har en ny bevissthet om

Nyhavna fordi veldig mange kunstnere gjorde det store felles løftet, først og fremst i 2016. (Sæther, AM, intervju 1)

I artikkelen “*Affektiv urbanisme, performative byrom og eventalisering av bylivet*” (Henriksen, IM og Tjora, A, *Byliv*) uttrykker Pløger at byutviklere ikke er tilstrekkelig opptatt av det affektive. Utviklingsprosessene på Nyhavna oppleves i stor grad å ha tatt opp i seg betydningen av å planlegge for affektive byrom i fremtidens bydel. Mange av virkemidlene som er tatt i bruk i utviklingsarbeidet, oppsummert i forbindelse med Kvalitetsprogrammet for Nyhavna, peker på at man ønsker å vektlegge opplevelseskvaliteter i bydelen i og etter utviklingsarbeidet. Kanskje la de første Hendelser på Nyhavna til rette for økt affektivt fokus i den videre planleggingen. Engasjementet rundt arrangementet, og følgene det har fått, peker på potensialet som ligger i gaten som affektivt byrom, og kan tyde på at forståelsen for urban performativitet også er bedre forankret hos Trondheims byplanleggere enn det som kommenteres som en generell tendens hos Pløger.

7.3.2 Stedsidentitet

Blant de sosiologiske perspektivene som tas inn i denne oppgaven, er Guri Mette Vestbys om hvilke faktorer som påvirker stedsidentitet. Hun er opptatt av sammenhengen mellom hvordan et sted brukes og hvordan stedet utvikler seg.

Stedssbruk defineres i følge Vestby av menneskers aktiviteter, virksomheter og funksjoner. Dette skaper menneskers *stedsbilder*, og vår forståelse av sted påvirkes av disse dimensjonene. Hendelser på Nyhavna i 2016 pekte på potensialet i bydelen. Vestby understreker at måten vi aktiviserer et bysentrum på kan ha stor betydning for hvordan identiteten til stedet utvikler seg. Én hendelse er sannsynligvis ikke nok til å endre publikums stedsbilder, men ved gjentatte temporære iscenesettelser som gir opplevelser relatert til områdets potensial, kan man anta at dette kan påvirke innbyggernes bilder av stedets potensial.

Vestby trekker også frem at ulike *stedsinteresser* lett vil kunne skape friksjon. I kapittel 7.5 vil noen av de ulike interessene på Nyhavna belyses. Kanskje kan Hendelser på Nyhavna være et verktøy for å undersøke hvordan de ulike interessene kan eksistere ved siden av og med hverandre. I intervjuet med Gro Rødne, understreker hun at mangfold er en verdifull ressurs i utviklingen av stedsidentitet, og nettopp det som gjør en by til en by.

Det er heller ikke noe problem med småindustri i en levende og kompleks byvev side om side med kulturaktiviteter og kunstnerisk virksomhet. Det er jo det som gjør byen spennende. Jeg har tidligere trukket fram European i 2013⁶⁶ som hadde “The productive city” som tema. De satte spørsmålsteget vedrørende “the mixed city” - om den er mikset nok. Om man tar bort alt som er rotete og ikke så strømlinjeformet, og bare ha inn det som er pent og pyntelig, “snupper” man opp byene til å bli helt

⁶⁶ European-Europe. Nettsted som utdyper begrepet mixed-city. Hentet november 2020.
<https://www.european-europe.eu/en/news/e14-topic-productive-cities>

uinteressante, eller helt like. Det er vel ikke det vi trekker fram som spennende når vi er ute og reiser? Dette har noe med stedsidentitet å gjøre. Hvordan vi utvikler våre byer gjenspeiler våre verdier. Det er viktig at byene ikke ser ut som steder som kunne vært hvor som helst... (Rødne, G, intervju 2)

Guri Mette Vestbys beskriver byutvikling som en kontinuerlig prosess “*som i ettertid blir til historiens gang*” (Vestby, GM, *Bysamfunn* s. 109). Kanskje er det unaturlig å si at en utviklingsprosess starter på et gitt tidspunkt, og vil være fullendt om 30, 40 eller 50 år. Utviklingen av omgivelsene våre er en kontinuerlig prosess som startet lenge før oss og vil fortsette lenge etter *vår tid*. Nadja Sahbegovic påpeker dette i sine refleksjoner rundt Hendelser på Nyhavna som verktøy.

Jeg har aldri sett på Hendelser på Nyhavna som et en dags arrangement. Det har vært mer en kontinuerlig prosess, der man lærer hverandre å kjenne og sammen får ting til å skje. Det har vært utrolig spennende. Den ene ”festival” dagen er uten tvil fantastisk, men det er egentlig Hendelser som metode til å skape noe som er interessant. Og dette kan skje både i november eller en solfylt dag i juni. Dette rommet tror jeg ikke er helt undersøkt ennå. Og det er mange spennende folk man burde dra inn i Hendelser på Nyhavna. (Sahbegovic, N, intervju 3)

7.3.3 Gentrifisering

Nyhavna skal endres fra et industriområde preget av tungtransport, havnevirksomhet og arbeidsklær til et urbant miljø preget av et mangfold av boliger, næringsaktører, offentlig virksomhet, havnevirksomhet og friområder er en forutsetning for prosessene som skal pågå i bydelen i årene fremover. Plasskrevende industri vil ikke lenger passe inn i den nye bydelen. Utflyttingen av flere typer virksomhet er allerede i gang, på samme måte som det er reist to næringsbygg som allerede har vært fylt av mindre plasskrevende næringsvirksomhet i flere år.

I kapittel 4.6 så vi på gentrifisering som en prosess der områders økte attraktivitet fører til økte priser på bo- og næringsarealer, som igjen øker muligheten for at de opprinnelige aktørene i bydelen må flytte ut på grunn av økende priser i på boliger og næringsarealer i området. Fordi mange av kulturaktørene i området opprinnelig etablerte seg her på grunn av lave leiepriser, er det naturlig å anta at en transformasjonsprosess i det omfanget som foregår på Nyhavna fører til gentrifisering av området.

Nyhavna er et av de mest attraktive områdene for etablering av både næring og bolig i Trondheim de kommende årene. Samtidig er det sterkt press på at den kreative virksomheten, et pengesvakt segment, skal være et identitetsskapende virkemiddel. Når det pekes på kulturminnene på Nyhavna som katalysatorer for videre etablering av kunstbasert og kreativ virksomhet, må disse utvikles med utgangspunkt i andre verdier enn de økonomiske bidragene de kan gi bydelen.

Flere kulturinstitusjoner vil kunne ha anledning til å tilpasse seg en markedsleie på området. Dette kan være konserthus, museum og andre virksomheter som mottar betydelig støtte fra

offentlige og private støttespillere. Det er svært få prosjektfinansierte kunst og kulturaktører som har økonomiske rammer til å kunne betale markedstilpasset leie. Betydelig økte leiepriser vil sannsynligvis føre til at det skapende miljøet ikke lenger har økonomi til å leie lokaler her, og må flytte sin virksomhet.

Det kan imidlertid ligge til rette for at man kan begrense de uønskede gentrifiseringseffektene. I kapittel 3.2 omtales arbeidet med å etablere et eiendomsselskap. Trondheim kommunens utbytte herfra skal blant annet kunne bidra til å realisere kommunens mål om å styrke kultur-, nærings- og kulturminneinteressene på Nyhavna. Nøkkelen til å unngå uønskede gentrifiseringseffekter gjennom transformasjonsprosessen kan ligge her. Om man tilrettelegger for å bevare deler av arealene i kulturminnene til identitetsskapende aktører som del av det mangfoldige bybildet, vil man potensielt kunne oppnå at man bevarer verdier som kan bidra til å gi attraktivitet for området.

I kapittel 4.6 refereres det til Richard Floridas refleksjoner om at vi er i et vendepunkt der menneskets tiltrekning mot det urbane der økonomien styrer handlekraft og makten er sentralisert, nå er i ferd med å snu. Fordi skyhøye leiepriser har gjort det *umulig* å etablere virksomheter i metropolene, tror Florida at the creative class nå i større grad vil trekkes mot småbyene, der prisene er lavere og påvirkningskraften er større.

Ønsker man her småbyeffekter i et urbant område? Hvordan kan man i så fall få til dette? Ved etablering av et selskap som forvalter immaterielle og kunst og kulturbaserte verdier, kan det gis rom for at identitetsskapende krefter kan bidra til å utvikle varige affektive og attraktive byrom på Nyhavna, framfor at disse kreftene trekkes mot andre bydeler eller steder.

7.4 Nordøstpassasjen og Skur 53, en tankelek

Nordøstpassasjen

Det tidligere nevnte initiativet fra kunstnerorganisasjonene *Trøndelag bildende kunstnere* (TBK) og *Norske Kunsthåndverkere Midt-Norge* (NKM) for fortsatt kulturproduksjon på Nyhavna; *Breisia*, peker på Strandveikaia som et potensielt sentrum for fellesverksteder og arbeidsfellesskap for et tverrfaglig kunstmiljø. Breisida har tatt en aktiv rolle i debatten om utviklingen av Nyhavna. De understreker at Trondheim mangler infrastruktur for skapende virksomhet innen kunsthåndverk og andre kunstfag, og ønsker å utvikle fellesverksteder som kan ha en samlande funksjon for byen og bydelen:

*Fellesverkstedene vil bli både en nabolagsressurs for Nyhavna, men også for Østbyen, byen og regionen - som vil tjene et bredt lag av befolkningen. Nordøstpassasjen vil tilby en kunnskapshevning i befolkningen generelt, gjennom å synliggjøre og videreføre kunnskap om teknikker, teknologi, og mulighetene disse gir. Arbeidsprosesser bør synliggjøres. Kunnskap om hva det vil si å lage noe, beherske teknologi og materialer gjøres tilgjengelig.*⁶⁷ (*Breisia, Nordøstpassasjen*, s. 15)

Initiativet ble presentert gjennom en utstilling under Hendelser på Nyhavna 2018, og initiativtakerne i Breisida er aktive diskusjonsparter i debatten knyttet til utviklingen av Nyhavna.

Skur 53

Sommeren 2020 åpnet bylivsprosjektet på Nyhavna muligheten for å tegne seg som interessant til utvikling og drift av Skur 53 på Strandveikaia i perioden 2020-2025, "som et første steg i å vitalisere og åpne opp området for byliv. Intensjonen er å skape mer liv og røre på Nyhavna, supplere og aktivisere området med nytt innhold, og høste erfaringer til byutviklingen som vil komme."⁶⁸ (Bylivsprosjektet (2020), Utlysningstekst, Skur 53)

Utlysningen utløste debatt i Adresseavisen om hvorvidt prosjektet i Skur 53 vektla kommersielle forutsetninger som utelukket muligheten for at kunst og kulturaktører kunne melde sin interesse⁶⁹. Fristen for å søke var 30.09.20, og utfallet av prosessen er foreløpig uavklart. Det er ikke kjent om Nordøstpassasjen var blant interessentene i prosjektet i Skur 53. I forbindelse med utlysningen er det uttalt at det er fullt mulig at det 1140 m² store lokalet kan deles mellom flere aktører. I tråd med refleksjoner i denne sammenhengen, kunne det vært spennende å se en løsning der man klarer å kombinere kulturproduksjon med annen virksomhet i en økonomisk bærekraftig kombinasjon.

⁶⁷ Norske Kunsthåndverkere Midt-Norge og Trøndelag Bildende Kunstnere. 2018. "Nordøstpassasjen".

<https://drive.google.com/file/d/1mGLMughXNLHI8bUwhj3Yzy9WcJXjNLJi/view?usp=sharing>

⁶⁸ Bylivsprosjektet på Nyhavna. 2020. "Utlysningstekst, Skur 53".

<https://sites.google.com/view/utlysning-skur-53/invitasjon?authuser=0>

⁶⁹ Adresseavisen. 2020. "Debatt, Skur 53". Samledokument fra oktober 2020.

<https://drive.google.com/file/d/1kwwy4gXy5aZZJOuOUQzuASZhwcyT7iyi/view?usp=sharing>

En tankelek

Kunne man tatt utgangspunkt i erfaringene fra Hendelser på Nyhavna når man fylte et lokale som Skur 53 i en prøveperiode? Kunne kombinasjonen av virksomheter som er relatert til alle ledd i verdikjeden innen kunst og kulturvirksomhet, vært veiledende når lokalene skulle programmeres? For Skur 53 kunne man se for seg at arealene ble programmert med utgangspunkt i verdikjedeforståelse. Kanskje kunne en pilotarena her se slik ut:

Ledd	Type virksomhet og mulige aktører	Økonomi
Skapende	Arbeidsfellesskap med tilgjengelige arbeidsstasjoner. Infrastruktur for idéutvikling og workshoparbeid.	Leietakere betaler leie for arbeidsplass
Produserende	Fellesverksteder for håndverk. Sal for performative uttrykk og musikk. Benyttes av profesjonelle leietakere på dagtid og til utleie og kurs på ettermiddag/kveld	Leieinntekter Kursavgifter Serveringsinntekter
Formidlende	Formidlingsrom/sal tilrettelagt for flere uttryksformer; musikk, visuell kunst, scenekunst. Utadrettet beliggenhet som gjør det lett tilgjengelig og transformerbart.	Inntekter fra forestillinger, konserter, utstillinger og salg, samt støtte fra private og offentlige støttespillere
Opplevelse	Opplevelsesbasert kunnskapsdeling og aktivitetsarrangement. Kurs og workshops. Utleie til arrangement, selskap osv.	Deltakeravgifter og leieinntekter Serveringsinntekter
Arkivere/bevare	I forsøksperioden kunne erfaringene knyttet til utviklingen av både lokalet og bydelen gjennom kunst og kulturbasert aktivitet blitt dokumentert og brukt som visuelle byggesteiner for den videre utviklingen.	Synlighet gjennom publikasjoner, digitale plattformer og utstillinger.
Utvikle/utdanne	Infrastruktur som legger til rette for at studenter kan bruke Nyhavna som case, med tilgjengelige arbeidsplasser i kafé og arbeidssone. Kunnskapsutvikling for brukere gjennom aktivitet og synliggjøring av erfaringer som gjøres underveis.	Samarbeidsavtale med utdanningsinstitusjon. Forskningsmidler

Virksomheten ville sannsynligvis hatt utfordringer med å være 100% selvfinansiert. Om stedet hadde én driver som ga rom for flere aktører, vil man kunne hatt inntekter fra flere kilder som til sammen bidro til å bygge den økonomiske plattformen gjennom kaféinntekter, leieinntekter fra utleie av arbeidsplass, fellesverksted og produksjonslokaler, kursavgifter fra kursdeltagere og så videre. Slik kunne et sted som Skur 53 blitt et dynamisk laboratorium for utprøving av ulike driftsmodeller, og prøveperioden kunne gitt grunnlag for veivalg i byutviklingen. Man risikerer lite, og kan innhente verdifulle erfaringer.

7.5 Kompleksitet og helhetlig forståelse

Blant aktører som skal utvikle Nyhavna, er eiendomsutviklerne og entreprenørene sterke aktører. Avstanden mellom kulturaktører og eiendomsutviklere oppleves som stor, og det kan virke som det råder en oppfattelse av at ulikhetene i interesser skaper vanskelig grobunn for samarbeid. I drøftingen av hvorvidt man kunne brukt Hendelser på Nyhavna som plattform også for å engasjere interessenter som eiendomsutviklere, ser Sahbegovic at dette kan være en mulighet.

Styrken ville vært om man kunne åpnet formen på Hendelser på Nyhavna så mye at nye samarbeidsformer oppstår, men man havner fort i en situasjon der interessene ikke samsvarer. Da kommer de kritiske spørsmålene - hvorfor gjør vi dette og hvem er det for? Er det kulturaktørene som eier Hendelser på Nyhavna? Eller vil kulturen bli brukt av eiendomsutviklere for å modne området på og øke verdien? (Sahbegovic, N, intervju 3)

Der noen føler at ting tar alt for lang tid i en bransje, så føler andre at utviklingen skjer raskt. Kanskje kan det midlertidige aksjonspunktet som Hendelser på Nyhavna er, bidra til å dele opp tiden i etapper. Uavhengig av hvilke aktører som inkluderes i fremtidige hendelser, understrekes det at arrangementene kan bidra til å gi forventninger som det kan bli vanskelig å innfri.

Midlertidighet er også noe som høyner forventningene til hvor fort ting skal skje, og er sånn sett også bittelittegrann farlig. For et midlertidig tiltak kan være vellykket, men allikevel stoppe ved neste fase. (Sahbegovic, N, intervju 3)

Det blir tydelig at interessen for å være aktører i fremtidens Nyhavna finnes hos langt flere enn de skapende kunst og kulturaktørene. Som byråkrat er det en del av Kirksæthers jobb å se et helhetlig bilde. Da Trondheim kommune og Trondheim havn overtok ansvaret for organisering og ledelse av Hendelser på Nyhavna etter 2016, ble ansvaret for arrangementet overført til de som leder utviklingsprosessen. Samtidig fortsatte den opprinnelige arbeidsgruppen å arbeide med arrangementet i de kommende årene. På denne måten hadde man gode forutsetninger for å ivareta grunnideen ved arrangementet. Fordelen med den offentlige prosjektledelsen av Hendelser på Nyhavna, er at dette kan bygge en plattform for ivaretagelse av den tette kontakten og gjensidig forståelse mellom aktører og offentlig forvaltning. Kirksæther ser balansering av interesser som en av de fremtidige hovedutfordringene.

Det er det som er den vanskelige byråkratjobben nå; å sammenfatte de motstridende interessene, og jeg tror ikke at vi så langt har klart å være gode nok til å få de ulike interessene på Nyhavna til å møtes og snakke sammen. (Kirksæther, B, intervju 4)

Som Kirksæther er inne på, kan man stå i fare for å lage en silo rundt engasjementet for kunst og kulturlivet på Nyhavna. En begrenset gruppe mennesker som forstår seg selv, men som ikke vekker interesse hos de som står på utsiden av siloen. Selv om flere strategiske

dokument vektlegger kunst og kulturs rolle i fremtidens bydel, gjenstår det mange diskusjoner rundt hvilke interesser som blir prioritert i det videre arbeidet.

Jo, dokumentene er en ting, men jeg tror også at veldig mange av de som har kommet på banen de siste par månedene i forhold til de maritime næringene, oppriktig har en forståelse og et ønske om å ha kunst og kulturaktivitet som del av den nye bydelen. Det som er spørsmålet er jo hva man er villig til å betale. For det er jo harde fakta - hvilken pris er vi villige til å betale? Er vi villige til å redusere omfanget av noen typer virksomhet? Kan det være lurt? Akkurat som kulturnæringene nå snakker om at sambruk og felles bruk av verksteder gir minst mulig fotavtrykk om vi deler på godene. Kan det samme gjøres gjeldende for konkurrerende bedrifter i maritime virksomheter, som har masse "hemmeligheter"? (Kirksæther, B, intervju 4)

Avisdebatten om Skur 53, som det ble referert til i kapittel 7.4, kan tyde på at enkeltaktører opplever seg oversett i deler av prosessen. Sett i lys av kulturaktørenes potensielle påvirkning på områdets attraktivitet, vil det være hensiktsmessig å legge til rette for at eiere, offentlige myndigheter, kulturaktører og andre identitetsskapere kan gjennomføre gode samarbeid. Gjennom gjensidig forståelse for hverandres prosesser og verdikjeder, vil Hendelser på Nyhavna kunne fortsette å være et tiltak som peker på potensialet i bydelen gjennom transformasjonsprosessen.

I de første 25 årene Cirka Teater arbeidet på Nyhavna, vakte ikke bydelen mye oppmerksomhet. Mange kulturaktører fikk mulighet til å leie produksjonslokaler her, og i kunst- og kulturmiljøet ble området et mulighetsrom for aktører med stor kapasitet og kunstfaglig kunnskap men begrensede økonomiske rammer. Når områdets attraktivitet nå har snudd, og Nyhavna er området alle vil bo og jobbe på, er det naturlig at aktører som har bygd opp sin virksomhet her blir urolig for fremtiden. Samtidig er det, som gjennomgått tidligere, mye som peker på at planleggingen vil ta høyde for ulike økonomiske forutsetninger. I Hendelser på Nyhavna blir publikum invitert inn i felles utforskning av framtidsbilder. Kvalitetene som vekkes i samspill med de skapende aktørene, bidrar til å øke forståelsen for de skapende og produserende leddene i verdikjeden. Berit Kirksæther framhever også de skapende miljøene som potensielle identitetsbyggere for bydelen.

Jeg tror jo at dersom man klarer å beholde Cirka Teater og andre kulturutøvere i bydelen i fremtiden, er dette en viktig verdi i forhold til å utvikle det som er spesielt med Nyhavna - identiteten. Identitet er viktig for både mennesker og byutvikling. Den felles identiteten - hva handler denne bydelen om? På Nyhavna har vi fram til nå klart å uttrykke at vi ønsker oss mangfold, men vi ser jo at det er mange motstridende interesser. (Kirksæther, B, intervju 4)

Samtidig understreker Kirksæther at presset på området øker. Som nevnt vil eiendomsutviklere og entreprenører være sterke interessenter i årene som kommer. Flere maritime næringsaktører ønsker også å beholde Nyhavna som arbeidssted eller etablere seg der. Dette er aktører som "som helt opplagt har en plass på Nyhavna, som må ha en plass i nærheten av vannet og som også har hatt mangeårige leiekontrakter fordi det har

passet så godt for deres virksomhet” (Kirksæther, B, intervju 4). Disse har også bedre økonomiske forutsetninger enn det skapende kunst og kulturmiljøet.

...man så langt har man sagt at man ønsker både kunst og kultur, gode steder å bo, fine parker og mange gode opplevelser. Man vil ta del i innovasjon og skape næringsutvikling og samtidig utvikle bydelen på en bærekraftig måte. Vi vil til og med at det skal være miljøvennlig! Det sier seg selv at dette kan bli utfordrende.

Vi vil så mange ting, og har vært så positive. Hvilken annen bydel er det som har fått så mye oppmerksomhet rettet mot seg uten egentlig å ha kommet i gang? De maritime næringene er også en del av Nyhavnas identitet, akkurat som kaffebrenneriet Kjeldsberg er det. Og de mekaniske verkstedene som defineres som småindustri. Mange av kulturminnene er jo fylt i dag. Og vi har lyst til at folk skal leve der og bo der. Og alle vil bo ved vannkanten. Som maritime næringer også synes de er berettiget til. (Kirksæther, B, intervju 4)

7.6 Hendelser som metode

Ved å iscenesette Hendelser på Nyhavna i 2016 fikk aktører anledning til å delta i debatten og formulere sine innspill i et opplevelsesbasert vokabular. Ved å legge til rette for opplevelser, skapte hendelsene stedsbilder som ble retningsgivere for videre utvikling. Hendelsene pekte på områder som arrangørene selv ønsket å gi oppmerksomhet til, basert på egne interesser.

Etter 2016 har bevisstheten økt om at Hendelser på Nyhavna kan videreutvikles som en metode som settes i sammenheng med andre fagfelt. Den siste tiden har det vært rettet oppmerksomhet mot de maritime næringene. Flere maritime næringsaktører har tilholdssted i bydelen i dag, og flere ønsker å etablere seg der. De opplever seg ikke godt nok beskrevet og hørt i planer og strategiske dokumenter som er utviklet de siste årene.

Hendelser på Nyhavna var et initiativ som sprang ut fra personlige, yrkesforankrede engasjement som skulle vise seg å være gode utgangspunkt for tverrfaglig samarbeid. Fordi byutviklingsprosesser skal ta hensyn til mange interesser, kan det være hensiktsmessig å rette oppmerksomhet mot dette mangfoldet i planlegging av fremtidige hendelser. Nadja Sahbegovic fremhever Hendelser på Nyhavnas potensial som plattform for å kommunisere de maritime næringenes potensial som identitetsskapere på Nyhavna.

Ja, og jeg tror virkelig Hendelser har blitt en metode. De maritime næringene vil kunne være en kjempespennende samarbeidspart for Hendelser på Nyhavna. Ikke som en silo, men sammen med kulturaktører. Det ligger et enormt potensiale i denne teknologien og utforskningen på labben. Og det tror jeg de absolutt er interesserte i. (Sahbegovic, Nadja, intervju 3)

Fordi stedsutviklingen foregår kontinuerlig gjennom flere tiår, vil det være hensiktsmessig at det foregår en kontinuerlig prosess. Offentlige og private aktører som ønsker å øve positiv

påvirkning på utviklingen, vil kunne bruke Hendelser på Nyhavna som plattform for å undersøke egen virksomhet i samspill med befolkning, interessegrupper og andre aktører.

Gro Rødne har tro på at Hendelser på Nyhavna kan ha påvirkning på den videre prosessen på Nyhavna, men understreker at dette forutsetter at arrangørene evner å la arrangementene påvirkes dynamisk av endringene som skjer underveis i transformasjonsprosessen.

Jeg håper det. men jeg tror faktisk at vi selv også må være proaktive. Kanskje er det klart for Hendelser 2.0 nå? Vi er jo i en sånn situasjon med Making is thinking - hvordan jobber vi videre med det her? Vi har testet ut dette og tiden er moden for å evaluere og utvikle. (Rødne, G, intervju 2)

Hendelser på Nyhavna startet som et ønske om å iscenesette et teatralt innlegg i byutviklingsdebatten. I scenekunsten er samspillet mellom scenekunstens aktører og publikum kjernen i uttrykket. Om man ønsker å bruke iscenesettelser som metode, er det naturlig og nødvendig å inkludere publikumsperspektivet. Som vist i forbindelse med verdikjedeanalysen, utgjør avtrykket som hendelser fører til hos publikum en viktig kraft for å lykkes med medvirkningsprosesser.

Scenekunstarena for barn i Fyringsbunkeren, Illustrasjon av Agraff fra 2013

8. Oppsummering

Gjennom de foregående kapitlene har prosessene som ledet fram til Hendelser på Nyhavna i 2016 blitt gjennomgått. Det er drøftet hvorvidt ringvirkningene av arrangementet kan påvirke bydelens fremtid. Drøftingene har støttet seg på teoretiske perspektiver og intervjuer med fire personer som har belyst oppgavens tema gjennom sine refleksjoner.

Det er sett på hvordan man kan bruke scenekunstens verktøy til å iscenesette et levende debattinnlegg knyttet til utviklingen av Nyhavna. Det er også reflektert rundt hvordan man kan bruke verdikjeder som verktøy for å oppnå helhetlig forståelse av en kompleks prosess, samt for hvilke kunstfaglige hensyn man bør ta. Ikke bare for å ivareta aktørene som er på Nyhavna i dag, men for å løfte fram det sammensatte kunst og kulturlivet som kan ha en rolle å spille i fremtidens bydel.

Hendelser på Nyhavna er også drøftet som metode for den videre utviklingen av Nyhavna. Mye tyder på at det vil bli gjennomført Hendelser på Nyhavna også i årene som kommer. Om dette blir videreutviklede *Hendelser 2.0* som i større grad tar opp i seg kompleksiteten knyttet til de ulike interessentene på området eller andre typer arrangement, vil fremtiden vise.

Samlet har gjennomgangen gitt perspektiver til denne masteroppgavens to hovedproblemstillinger.

1. Kan iscenesettelser påvirke byutvikling?

Det er sannsynlig at iscenesettelsene under Hendelser på Nyhavna hadde effekt i form av økt bevisstheten rundt kunst og kultur som potensielle pådrivere i utviklingen av Nyhavna. Det nærmeste vi kommer et bevis på dette er strategisk virkemiddel nummer 7 i Kvalitetsprogrammet; *kunst og kultur skal prege Nyhavna*. Arrangementene har med stor sannsynlighet påvirket holdningene som eksisterer til utviklingen av bydelen.

Iscenesettelsene har skapt avtrykk hos publikum, som igjen bærer med seg bilder av en bydel med kreativt potensial. De visuelle avtrykkene som er skapt under arrangementene preger offentlige strategi- og plandokumenter og gir på denne måten et bilde av potensialet for Nyhavna hos flere enn de som var til stede under arrangementene.

Det er verdt å merke seg at man i Hendelser på Nyhavna brukte formidlende og opplevelsesbaserte verktøy for å sette søkelys på viktigheten av den skapende og produserende virksomheten, og at det med stor sannsynlighet var fordi man inviterte byens befolkning til opplevelser at arrangementet fikk stor attraksjonsverdi. Hendelser på Nyhavna kan derfor ikke ses utelukkende som et argument for at skapende og produserende virksomhet har sterk verdi for Nyhavna.

2. Hvordan kan det skapes prosessforståelse og helhetlige perspektiv for kunstfaglig virksomhet i byutviklingsarbeid?

I gjennomgangen av verdikjeders bruksverdi, og i verdikjedeanalysen, oppleves verdikjeden som et verktøy som kan skape forståelse for sentrale prosesser i kunst og kulturvirksomhet. Slik forståelse er spesielt viktig om man har som mål å la kunst og kultur prege en bydel. Samtidig er det viktig at prosessforståelsen er gjensidig. Om både eiere og offentlig forvaltning og det kunstfaglige miljøet forstår hverandres interesser, ambisjoner og behov, er det grunnlag for godt samspill.

På Nyhavna vil det i årene fremover eksistere flere ulike interesser side om side. Om man klarer å la interessene spille på lag med hverandre, er det potensial for å skape en mangfoldig nok bydel til at Trondheim kan bli en enda mer interessant og sammensatt by.

I kapittel 4.2 så vi Jen Harvie omtale *sekstiåtteneren*, en karakter som forbindes med den verdensomspennende politiske aksjonsbølgen som fulgte i kjølvannet av studentopprøret i Paris i 1968. Om vi forsøker å overføre denne måten å tenke på, å anvende teatraliserte beskrivelser av karakterer i bybildet - hvem er Nyhavnas karakterer i dag og i fremtiden?

Nyhavna preges nå av å stå i overgangen mellom å være et industriområde på vei til en bydel med urbant preg. Tungtransport setter fortsatt sitt preg på bydelen, og industriarbeideren er en karakter som er tydelig tilstedeværende på Nyhavna. Industriarbeiderens tilstedeværelse peker bakover i tid, til områdets identitet de siste tiårene. En karakter som har gjort sin inntreden de siste årene er næringslivsaktøren som arbeider med områdeutvikling og har økonomiske interesser i området. Denne karakteren peker fremover i tid.

Hva om vi hopper 30 år frem i tid? Hvis vi ser for oss at årlige Hendelser på Nyhavna har blitt plattform for tverrfaglige iscenesettelser. Hvilken karakter kan ha utviklet seg på Nyhavna? Kanskje kan vi møte den maritime kunstneren på Strandveikaia? Hun som skaper sitt uttrykk basert på samspill med de maritimene næringene i området. Den som lever får se.

Referanseliste

- Adresseavisen. 2020. "Debatt, Skur 53". Samledokument fra oktober 2020.
<https://drive.google.com/file/d/1kwwy4gXy5aZZJOuOUQzuASZhwcyT7iyi/view?usp=sharing>
- Agraff arkitektkontor. Nettside. Hentet oktober 2020. <https://agraff.no/>
- Arbeidsgruppa for Hendelser på Nyhavna. 2015. "Hendelser på havna". Prosjektbeskrivelse.
<https://drive.google.com/file/d/1drtzAUUGdl6MMf95WDdiPcnR8LOCF8A/view?usp=sharing>
- Arntzen, Jon Gunnar. 2018. "Studentopprøret". Artikkel i Store Norske Leksikon.
<https://snl.no/studentoppr%C3%B8ret>
- Breisida. 2018. "Nordøstpassasjen." Rapport fra Norske Kunsthåndverkere Midt-Norge og Trøndelag Bildende Kunstnere.
<https://drive.google.com/file/d/1mGLMughXNLHl8bUwhj3Yzy9WcJXjNLJi/view?usp=sharing>
- Brandsegg, Eileen. 2016. "Evalueringssrapport for Hendelser på Nyhavna." Bylivsutvikling.
https://drive.google.com/file/d/1Zc_x92RG5uTZo_l6WSZ2hKYJYzMXGx68/view?usp=sharing
- Brillefilm. 2016. "Cirka scenefabrikk". Video fra Hendelser på Nyhavna. Hentet november 2020.
<https://www.youtube.com/watch?v=xcl6ruPqZOk&feature=youtu.be>
- Brooks publishing company, "5 mnemonic strategies to help students succeed in school". Hentet oktober 2020.
<https://blog.brookespublishing.com/5-mnemonic-strategies-to-help-students-succeed-in-school>
- Bylivsprosjektet på Nyhavna. 2020. "Utlysningstekst, Skur 53".
<https://sites.google.com/view/utlysning-skur-53/invitasjon?authuser=0>
- Bylivsutvikling, prosjektkoordinator for Hendelser på Nyhavna 2016. Selskapets nettsider. Hentet oktober 2020. <https://bylivsutvikling.no/>
- Bylivsutvikling. 2016. "Evalueringssrapport HpN 2016". Hentet april 2020.
https://drive.google.com/file/d/1Zc_x92RG5uTZo_l6WSZ2hKYJYzMXGx68/view?usp=sharing
- Christiansen, Per. 2010. "Kunst ute, kunst inne". Om Trondheim kommunes utsmykkingsordning
- Cirka Teater. 1984. "Og så kom fyren". Hentet april 2020. <http://cirkateater.no/#/og-sa-kom-fyren/>
- Cirka Teater for Riksteatret og Oslo Nye Teater. 2015. "Bukkene Bruse på Badeland". Hentet juni 2020. <http://cirkateater.no/#/>
- Cirka Teater. 2017. "Årsmelding 2016".
https://drive.google.com/file/d/1rRKAZ8KNAhLMoRPIv_M8YExOi5TL1suC/view?usp=sharing
- Cirka Teater og Turnéteatret. 2017. "Garage", <http://cirkateater.no/#/garage/>
- Cirka Teater. 2018. "Cirka Scenefabrikk". Prosjektbeskrivelse for pilotprosjekt 2018 - 2020.
https://drive.google.com/file/d/14PS1AgTJYnZGa55qBGPauUgRcu6iDh8_/view?usp=sharing
[bukkene-bruse/](http://cirkateater.no/#/)
- Cirka Teater. Teatrets nettside. <http://cirkateater.no/#/>
- Culture for Cities and region. År ukjent. "From a wasteland to a triple-helix creative cluster at the heart of Nantes".
https://drive.google.com/file/d/1dXw5mhYo72MdkS_IDoQncifYkh_eVgr3/view?usp=sharing
- Det Store Norske Leksikon. kilder hentet august - november 2020. <https://snl.no>
"68-opprøret." <https://snl.no/studentoppr%C3%B8ret>
"Christian Nordberg-Schulz." https://nbl.snl.no/Christian_Norberg-Schulz
- Dirdal, Linn Carin. "Når kunst bygger byen." KORO. Intervju med Truls Ramberg om Koros pilotprosjekter. Hentet september 2020. <https://koro.no/nar-kunst-bygger-byer/>
- Dora AS. Selskapets nettsider. Hentet oktober 2020. <https://www.dora.no/index.php>
- Europas-Europe. Nettsted som utdyper begrepet mixed-city. Hentet november 2020.
<https://www.european-europe.eu/en/news/e14-topic-productive-cities>

- Florida, Richard. 2019. "The Rise of the Creative Class-Revisited and expanded." Hachette book group
- Gaia Trondheim. Nettside. Hentet oktober 2020. <http://www.gaiatrdondheim.no/>
- Gladsø, Svein (red). 2015. "DRAMATURGI – Forestillinger om teater." Universitetsforlaget
- Gran, AB og Røyseng, S. 2013. "Scenekunsten i Kulturloftet" notat 130812 for Kulturdepartementet. Hentet august 2020. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/styrer_raad_utvalg/kulturutredninge_n/scenekunsten_i_kulturloftet_av_gran_og_royseng.pdf
- Harvie, Jen. 2009. "Theatre & the city." Macmillan Education UK
- Hendelser på Nyhavna. 2016. "Program 2016." Hentet oktober 2020. https://issuu.com/johannesundby/docs/hpnyhavna_program_enkeltsider
- Henniessen, Grete Kristin. 2015. "Sjekker om aktivitet og tiltak i byrom slår an". Artikkel i det digitale tidsskriftet Trondheim 2030. <https://trondheim2030.no/2015/11/02/tester-om-aktiviteter-og-tiltak-i-trondheims-byrom-slar-an/>
- Henriksen, Ida Marie og Tjora, Aksel (red). 2019. "Bysamfunn." Universitetsforlaget
- Innovasjon Norge (2015). "Drømmeløftet kultur." Figur 2 om kreativ næring http://www.xn--drmmelftet-1cbe.no/wp-content/uploads/2015/05/Drommelofket_Kulturell-og-kreativ-naering_underrapport.pdf
- Institutt for X. Nettside. Hentet juli 2020. <https://institutforx.dk/>
- Konstellasjonen. Selskapets facebookside. Hentet oktober 2020. https://www.facebook.com/Konstellasjonen/about/?ref=page_internal
- Kommunal og moderniseringsdepartementet. 2020. "Verdikjeder i Norge" oppdrag fra. Hentet september 2020. <https://www.regjeringen.no/contentassets/4c45ce92ef804c01ba63982c005c9f6b/r16-2020-verdikjeder-i-norge.pdf>
- Kulturdepartementet. 2013. "Kulturutredningen 2014". NOU: 2013:4. Utredning. <https://www.regjeringen.no/contentassets/1e88e03c840742329b9c46e18159b49c/no/pdfs/nou201320130004000dddpdfs.pdf>
- Kulturdepartementet. 2019. "Kulturens kraft Kulturpolitikk for framtida". Stortingsmelding Meld.St. 8 (2018-19). <https://www.regjeringen.no/contentassets/9778c28ab1014b789bbb3de0e25e0d85/nn-no/pdfs/stm201820190008000dddpdfs.pdf>
- Kulturrådet. "Fri scenekunst - kunstnerskap". Tidligere Basisfinansiering. Nettside hentet oktober 2020. <https://www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/fri-scenekunst-kunstnerskap>
- Making is Thinking. Kursets nettsider. Hentet november 2020. <http://makingisthinking.net/masters-course>
- Mavhon, Josephine. 2013. "Immersive Theatres." Palgrave Macmillan
- Ness, Kristin Sollihaug og Nervik, Maria. 2016. "Samskape:Nyhavna - et studie av potensialet i kulturproduksjon." Masteroppgave i arkitektur. <https://drive.google.com/file/d/1g2WGYOd5Wu4eMm0zqPC0jiFIKj1EXMR/view?usp=sharing>
- Norske arkitekters landsforbund. "Fremtidens bygg". Digital artikkel. <https://www.arkitektur.no/cirka-teater-scenekunstarena-for-barn>
- NTNU. "Ekspertes i team". Emnets nettside. Hentet september 2020. <https://www.ntnu.no/eit>
- Palmer, Martin. (2018). "Er det håp for Nyhavna?". Artikkel på nettmagasinet Artscene Trondheim. <https://artscene.no/2018/06/06/er-det-hap-for-nyhavna/>
- Pearson, Mike. 2006. "Site-Specific performance." Palgrave Macmillan
- Rokne, MS.2020. "Informasjonsskriv, intervju" Eksempel på informasjonsskriv som ble sendt til alle intervjuobjekter i forkant av intervjuet. <https://drive.google.com/file/d/1NqorpPaDCIX6qqhgzl2HqGmbtnnxC0x/view?usp=sharing>
- Rokne, MS. 2020. "Intervjuguide". <https://drive.google.com/file/d/1rjUTLmnSOWFAz0vAumnJSs96G1NqK-PX/view?usp=sharing>

- Rødne, Gro. 2020. *“Making is Thinking” From design fixation to provocative competence. A perspective on learning within architecture and other creative disciplines.* Basert på presentasjon fra konferansen *Mapping, Reflecting Developing PhD by Design* ved ved institutt for arkitektur og planlegging på Universitetet i Liechtenstein. Konferansen ble arrangert i september 2020.
<https://drive.google.com/file/d/19dXWEiT70HqFIsMJ2FkTKjUay-dCFDJK/view?usp=sharing>
- Rødne, Gro. 2020. Notater i forbindelse med intervju 2. Hentet november 2020.
https://drive.google.com/file/d/1o_XWZuz2m0Q_eiglvd0cVcQsP0zX03b/view?usp=sharing
- Samfunnsøkonomisk analyse. 2020. *“Verdikjeder i Norge”*. Rapport på oppdrag fra Kommunal og Moderniseringsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/4c45ce92ef804c01ba63982c005c9f6b/r16-2020-verdikjeder-i-norge.pdf>
- Scenekunst.no. 2019. “Scenesamtaler episode 2 23.10.19”. Podcast.
<https://podtail.com/no/podcast/studio-axess/studio-axess-2019-richard-florida-den-kreativa-kl/>
<https://audioboom.com/posts/7403799-scenesamtaler-episode-2-23-10-19>
- Sosiologisk poliklinikk. Arbeidsfellesskap. Nettside hentet oktober 2020.
<https://www.facebook.com/sosiologisk/>
- Strandveikaia kulturkollektiv. Selskapets facebookside. Hentet oktober 2020.
<https://www.facebook.com/strandveikaia>
- Studio axess. 2019. *“Den kreativa klassen och stadens kris”*. Podcast.
- Tate. *“Art Terms”*. Nettside. <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/f/found-object>
- Teateratelieret. Selskapets facebookside. Hentet oktober 2020.
https://www.facebook.com/Teateratelier/?ref=page_internal
- Trondheim havn. Selskapets nettsider. Hentet oktober 2020. <https://trondheimhavn.no/>
- Trondheim kommune. 2016. *“Kommunedelplan for Nyhavna”*. Saksprotokoll, sluttbehandling.
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=1003376304
- Trondheim kommune, En blå tråds nettside, <http://xn--enbltrd-hxac.no/>
- Trondheim kommune. 2020. *“Etablering av eiendomsselskap Nyhavna”*. Saksprotokoll med vedlegg.
https://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag/render_behandling_pdf?behid=5008650
- Trondheim kommune og Trondheim havn. 2020. *“Kvalitetsprogram for Nyhavna”*. Høringsutkast.
https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/byplankontoret/1b_off-ettersyn/2020/kvalitetsprogram-for-nyhavna/1.-kvalitetsprogram-for-nyhavna.pdf
- With, Theodor. 2016. *“Humans of Nyhavna”*. Nettside hentet november 2020.
<https://www.humansofnyhavna.no/>
- Aakervik, Anne-Lise. 2019. *“Dora II - vårt nye signalbygg?”*. Artikkel i det digitale tidsskriftet Trondheim 2030. <https://trondheim2030.no/2019/12/19/dora-ii-vart-nye-signalbygg/>
- Aakervik, Anne-Lise. 2019. *“Du og jeg og Nyhavna”* Artikkel i det digitale tidsskriftet Trondheim 2030.
<https://trondheim2030.no/2019/07/09/du-og-jeg-og-nyhavna/>
- Aakervik, Anne-Lise. 2019. *“Historiske kulturminner gjør Nyhavna unik”*. Artikkel i det digitale tidsskriftet Trondheim 2030.
<https://trondheim2030.no/2020/09/23/historiske-kulturminner-gjor-nyhavna-unik/?fbclid=IwAR3jts2e8mzcYRuY-jrFxDsGxyaYPrXBHtEHcYuHu5TO321LUlgG2BOQm-4>

